

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра бухгалтерського обліку і аудиту

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ доц. В.А. Кулик
«___» листопада 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: «Облік і аудит в управлінні грошовими коштами підприємств»

(за матеріалами ПрАТ «Елтік», м. Кривий Ріг)

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

за освітньою програмою «Облік і аудит»

ступеня «магістр»

Виконавець роботи Нетеса Тетяна Вадимівна

_____ 26.11.2019 р.

Науковий керівник к.е.н., доцент Любимов Микола Олександрович

_____ 26.11.2019 р.

Полтава – 2019

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

18 квітня 2019 року № 88-Н

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
бухгалтерського обліку і аудиту
_____ д.е.н., доц. В.А.Кулик
«11» вересня 2018 р.

**Завдання та календарний графік
виконання дипломної роботи**

Студентки спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Освітньої програми «Облік і аудит»

Прізвище, ім'я, по батькові Нетеси Тетяни Вадимівни

Тема «Облік і аудит в управлінні грошовими коштами підприємств»

Затверджена наказом ректора № 193-Н від «04» вересня 2018 р.

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми дипломної роботи	до 03.09.2018 р.	
2	Затвердження тем і наукових керівників	до 04.09.2018 р.	
3	Складання плану роботи, завдання та календарного графіку її виконання	до 10.09.2018 р.	
4	Опрацювання нормативних актів та літературних джерел	до 28.11.2018 р.	
5	Написання теоретичних розділів	до 22.04.2019 р.	
6	Виконання аналітичних розрахунків	до 03.09.2019 р.	
7	Подання дипломної роботи керівнику	до 16.09.2019 р.	
8	Робота по усуненню зауважень керівника, уточнення і доповнення практичного матеріалу, оформлення додатків до роботи	до 25.10.2019 р.	
9	Подання доопрацьованого варіанту роботи керівнику	до 31.10.2019 р.	
10	Подання роботи для перевірки на плагіат	до 15.11.2019 р.	
11	Подання дипломної роботи на кафедру	до 26.11.2019 р.	
12	Подання роботи на зовнішнє рецензування та отримання довідки про рекомендації щодо впровадження та використання результатів дослідження по дипломній роботі	до 29.11.2019 р.	
13	Захист дипломної роботи	за графіком	

Дата видачі завдання 11 вересня 2018 р.

Студент _____
(підпис)

Науковий керівник _____ к.е.н., доц. Любимов М.О.
(підпис) (науковий ступінь, вчене звання, ініціали та прізвище)

Результати захисту дипломної роботи

Дипломна робота оцінена на _____
(балів, оцінка за національною шкалою, оцінка за ECTS)

Протокол засідання ДЕК № ____ від «____» грудня 2019 р.

Секретар ДЕК _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Сутність та класифікація грошових коштів підприємства	6
1.2. Роль бухгалтерського обліку в управлінні грошовими коштами підприємства	23
1.3. Характеристика фінансово-господарської діяльності та постановки обліково-аналітичної роботи на ПрАТ «Елтік»	30
Висновки за розділом 1	38
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	40
2.1. Організація обліку та документальне оформлення руху грошових коштів підприємства	40
2.2. Синтетичний та аналітичний облік грошових коштів підприємства ...	54
2.3. Розкриття інформації про наявність і рух грошових коштів у фінансовій звітності підприємства та напрями вдосконалення звітності про грошові кошти підприємства	68
Висновки за розділом 2	79
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ ГРОШОВИМИ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	82
3.1. Завдання, джерела та організація аудиту грошових коштів підприємства	82
3.2. Методика аудиту грошових коштів підприємства та узагальнення результатів.....	88
3. 3. Аналіз і контроль в управлінні грошовими коштами підприємства ...	99
Висновки за розділом 3	112
ВИСНОВКИ	115
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	121
ДОДАТКИ.....	132

ВСТУП

Актуальність теми Становлення ринкової економіки в Україні, розвиток фінансово-господарських зв'язків між суб'єктами підприємницької діяльності, поява новітніх форм платіжних засобів, упровадження інформаційних технологій зумовили необхідність удосконалення обліку. Його реформування покликане адаптувати вітчизняну практику до вимог міжнародних стандартів та створити якісне інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення ліквідності підприємства в коротко- та довгостроковій перспективі. Саме грошові кошти та їх еквіваленти, як найважливіша ланка системи кругообігу ресурсів, формують базис для підвищення платоспроможності господарюючого суб'єкта.

Прийняття ефективних рішень щодо управління грошовими коштами на підприємстві можливе завдяки розв'язанню низки задач, що стосуються методики та організації їхнього обліку та аудиту і розглядалися у роботах вчених-економістів С. Л. Берези, О.С. Височан, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, А. В. Гриліцької, М. В. Корягіна, Л.Г. Ловінської, О.М. Петрука, І. І. Сахарцевої, О. М. Сорокіної, В. В. Сопка та інших.

Напрацювання цих науковців охоплюють широкий діапазон питань, пов'язаних з теорією, методикою, організацією обліку та аудиту грошових коштів. Однак, завершені комплексні роботи з проблематики обліку та аудиту грошових коштів потребують подальшого дослідження, що зумовило вибір теми, визначило її актуальність, основні напрями і завдання дипломного дослідження.

Мета і завдання роботи. Метою дослідження є теоретичне та практичне обґрунтування рекомендацій з удосконалення методики й організації обліку та аудиту грошових коштів в умовах реформування національного бухгалтерського обліку на засадах використання міжнародного досвіду.

Відповідно до цільової спрямованості у роботі вирішуються такі завдання, які мають наукове та практичне значення:

- конкретизувати сутність та класифікацію грошових коштів підприємства;
- визначити роль бухгалтерського обліку в управлінні грошовими коштами підприємства;
- дати характеристику фінансово-господарської діяльності та постановки обліково-аналітичної роботи на ПрАТ «Елтік»;
- дослідити питання організації обліку та документального оформлення руху грошових коштів підприємства;
- дослідити питання синтетичного та аналітичного обліку грошових коштів підприємства;
- проаналізувати питання розкриття інформації про наявність і рух грошових коштів у фінансовій звітності підприємства та сформулювати напрями вдосконалення звітності про грошові кошти підприємства;
- визначити завдання, джерела аудиту грошових коштів підприємства;
- дослідити методику аудиту грошових коштів підприємства та узагальнення результатів;
- визначити місце і можливості аналізу і контролю в управлінні грошовими коштами підприємства.

Об’єктом дослідження є система обліку та аудиту грошових коштів підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні, організаційні аспекти обліку та аудиту грошових коштів суб’єктів господарювання.

Суб’єктом дослідження обрано Приватне акціонерне товариство «Елтік».

Методи дослідження. У дипломній роботі використовувалися загальнонаукові методи, ґрунтовані на системному підході до розкриття питань теорії, методики й організації обліку та аудиту грошових коштів на підприємстві. Теоретичні аспекти обліку та аудиту грошових коштів досліджувалися із застосуванням методів індукції і дедукції, за допомогою яких конкретизовано економіко-правову сутність цих об’єктів. Історичний та логічний методи, а також метод порівняння використано під час удосконалення порядку обліку грошових коштів, відображення їх у фінансовій звітності

підприємства. Методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний використовувалися для дослідження класифікації грошових коштів для потреб обліку та аудиту

Інформаційною базою є фінансова звітність ПрАТ «Елтік», нормативно-правові та інструктивні документи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні, а також розробленні рекомендацій щодо удосконалення методики, організації обліку та аудиту грошових коштів у суб'єктів господарювання, зокрема:

- розкрито економічну та правову сутність поняття “грошові кошти”, що враховує категорію електронних грошей та критерій можливості використання грошових коштів у будь-який момент;
- розглянуто класифікацію грошових коштів, що забезпечує структурування та оцінку окремих видів цих активів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості імплементації розроблених пропозицій у практику господарської діяльності підприємств.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження були підготовлені і представлені тези доповіді на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю» (м. Полтава, 24 жовтня 2019 р.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та класифікація грошових коштів підприємства

Під час здійснення господарської діяльності підприємства, кредитні установи, інші господарюючі суб'єкти вступають у договірні відносини по використанню грошових коштів, що обумовлює зростання ролі організації обліку даного об'єкту як необхідної умови отримання достовірної інформації для прийняття обґрунтованих рішень, вибору надійних господарських партнерів і запобіганню підвищеного ризику діяльності. Роль і значення обліку грошових коштів особливо підвищилися з розширенням міжнародних економічних відносин України та прийняттям владою відповідних законів та положень. За цих умов на перший план виходить прийняття рішень тактичного та стратегічного характеру щодо управління грошовими коштами, якість яких безпосередньо залежить від особи, що їх приймає та її особистих характеристик: рівня знань, досвіду і таланту. Останні базуються на інформації, яка узагальнюється різноманітними службами підприємства, центральне місце серед яких займає бухгалтерська. Таким чином, бухгалтерський облік і аудит грошових коштів, як найбільш ліквідної частини оборотних активів є однією з основних ланок управлінського процесу, спрямованого на забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства.

Особливості грошових коштів, як об'єктів бухгалтерського обліку, можуть бути виявлені лише виходячи з їх економічної суті та з врахуванням понять, вироблених економічною наукою протягом останніх століть. У цьому контексті слід окремо зацентрувати увагу на наукових підходах до дефініції грошей та грошових коштів, синтезувавши багатолітні дослідження науковців, спрямовані на вивчення цих термінів на макро- та мікроекономічному рівнях. Ця необхідність викликана, як тісним взаємозв'язком макро- та мікроекономіки, як окремих економічних наук, так і самих категорій грошей та грошових коштів.

Гроші – це одне з найбільш грандіозних відкриттів людства на протязі його існування. Являючись найбільш вагомим чинником стабільного функціонування ринкової економіки, гроші прямо впливають на стабільність економічного розвитку країни, сприяючи максимальному використанню потужностей підприємств, повній зайнятості населення тощо. Саме ефективно діюча грошова система є та платформа, на якій тримається весь кругообіг доходів та видатків, як економіки країни на макрорівні так і економіки підприємств на мікрорівні.

Ще в 1890 р. Долан Э. Дж. писав „... гроші ... є центром, навколо якого концентрувала свою увагу економічна наука” [31, с.22]. Подібне твердження висловлює і Дж. Сломан: „Економіка багато в чому пов’язана з грошима: скільки грошей ми отримуємо на руки; які наші витрати; в яку суму обходиться придбання того чи іншого товару; який дохід фірми; скільки грошей обертається в економіці в цілому” [31, с.8].

Згідно позиції професора М. І. Савлука та ін. [26, с.5] „Гроші – одне з найдавніших явищ у житті суспільства – відіграють важливу роль у його економічному і соціальному розвитку”. Як пише Л. А. Дробозіна „Гроші – історична категорія, притаманна товарному виробництву, відомі з далекої давності, і з’явилися вони як результат більш високого розвитку виробничих сил і товарних відносин” [94, с.13].

Однак, одразу необхідно відзначити, що однозначного підходу до визначення цього терміну немає. В сучасній економічній літературі проблема «феномену грошей» залишається вельми суперечливою, теоретично невизначеною, дуже далекою від одностайного розуміння, включаючи відповідь на головне питання: в чому ж полягає істинна економічна сутність грошей. З цим погоджується і Є. М. Сорокіна. В своїй монографії вона констатує: „Незважаючи на те, що гроші існують дуже давно і їх проблемам присвячена велика кількість наукових робіт, однозначного визначення грошей на макрорівні не сформульовано до цих пір” [89, с.8].

Враховуючи зазначене вище, відзначимо, що феномен грошей взагалі

залишається для економістів неоднозначним і загадковим. У феномені грошей поєднується і суб'єктна функція (функція обігу) і об'єктна (функція резервування) і суб'єктно-об'єктна в одній особі (функція виміру вартості, будучи розглянутою з точки зору виробника, який підраховує собівартість своєї продукції, є об'єктною, а з точки зору покупця, котрий оцінює вигідність покупки, є суб'єктною).

Сьогодні існують дві основні теорії, які зіставляють сутності понять „гроші” та „грошові кошти”: формалістична (юридична) та економічна.

„Формалістичне (юридичне)” трактування грошей ґрунтується на буквальному тлумаченні існуючих норм законодавства. Згідно даної позиції, правове поняття грошей визначається нормами діючого закону і ними ж вичерпується. „Формалістичне (юридичне)” трактування грошей полягає в наступному:

Згідно статті 177 Цивільного кодексу України до об'єктів цивільних прав відносяться речі, включаючи гроші [100]. Саме банкноти і монети, згідно ст. 35 Закону України „Про Національний банк України” є єдиним законним платіжним засобом на території України, приймаються усіма фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території України за всіма видами платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів [38].

„Економічне” трактування грошей виходить із передумови, що поряд із готівковими грошима існують і гроші в безготівковій формі.

Однак, на наш погляд, дати конкретну відповідь на запитання про ідентичність понять „гроші” та „грошові кошти” є досить складно саме в силу невизначеності першого з них. З впевненістю можна констатувати лише одне: практично жодне з досліджених нами понять „грошей” не може бути виділеним без жодних змін і перенесеним (спроектованим) без певних доповнень і уточнень на поняття „грошові кошти”, що використовується для потреб бухгалтерського обліку, для його коректного визначення.

Прикладний характер бухгалтерського обліку, як окремої економічної

науки, вимагає чіткості, логічності й стрункості побудови визначень та не допускає подвійного їх тлумачення.

Однак, проведені дослідження показали, що існує економічна категорія, яка будучи основною характеристикою грошей, одночасно має ключове значення для розуміння суті грошових коштів – це категорія ліквідності. Саме остання відрізняє гроші від інших активів і саме вона, на наш погляд, повинна розглядатися як основний критерій віднесення активів до грошових коштів.

І. Т. Балабанов, О. В. Гончарук та Н. А. Савинська зазначають: „Головна властивість грошей – це їх ліквідність. Ліквідність грошей означає здатність грошей брати участь в придбанні товару або інших благ” [1, с.45].

Є. М. Сорокіна говорячи про абсолютну ліквідність грошових коштів називає такі основні їх характеристики:

- абсолютна оборотність в інші товари (роботи, послуги), тобто можливість грошових коштів в будь-який момент перетворитися в споживчу форму;
- абсолютна стійкість по своїй економічній цінності;
- відсутність яких-небудь операційних витрат при проведенні розрахункових операцій;
- володіння властивістю абсолютної подільності і переносності (мобільності) [89, с.28].

Таким чином очевидним є той факт, що ліквідність грошових коштів є максимально можливою, а тривалість періоду трансформації для них рівна нулю.

На рівні підприємства грошові кошти відіграють роль елементів своєї кровеносної системи, які повинні постійно циркулювати для забезпечення його життєздатності і динамічного розвитку. Саме тому чітке визначення обсягу грошової маси суб'єкта господарювання є однією з найбільш актуальних проблем, які постають перед обліковими та аналітичними працівниками підприємства. Без чіткої і ясної відповіді на питання про те, які складові входять в поняття „грошові кошти”, цю проблему вирішити неможливо [12, с.28].

На наш погляд поняття «грошові кошти», яке використовується для потреб бухгалтерського обліку, а також такі, що зустрічаються в науковій літературі вимагають уточнення, що пов'язано з такими причинами:

- виокремлення електронних грошей, як платіжного засобу, який зазнає бурхливого розвитку останніми роками, в складі грошових коштів, що продиктовано подальшим розвитком академічних поглядів на економічну сутність поняття «електронні гроші»;
- уточнення факту включення до категорії грошових коштів лише тих активів, що можуть бути використані для проведення розрахунків в будь-який момент.

Розглянемо обидві причини, що призводять до потреби уточнення дефініції грошових коштів.

О. Т. Євтух зауважує: «поява і широке розповсюдження електронних грошей у соціально-економічному житті суспільства є закономірним етапом його розвитку, що дає нам змогу чіткіше побачити й усвідомити інформаційну сутність грошей» і навіть виділяє окрему функції грошей – інформаційну [36, с.6].

Ми, в свою чергу, погоджуємось з Є. І. Платоновим та В. А. Кузнецовим, які зазначають: «В економічному сенсі, «електронні гроші» представляють собою платіжний інструмент, який володіє, залежно від схеми реалізації, властивостями як традиційних готівкових грошей, так і традиційних платіжних інструментів (банківських карт, чеків тощо): з готівковими грошима споріднює можливість проведення розрахунків обминаючи банківську систему, з традиційними платіжними інструментами – можливість проведення розрахунків в безготівковому порядку через рахунки, відкриті в кредитних організаціях» [75, с.35].

Наведене вище приводить нас до усвідомлення необхідності чіткого визначення приналежності електронних грошей до економічної категорії «грошові кошти» з відповідним відображенням цього факту в зазначеній дефініції.

Друга причина, в зв'язку з якою ми вважаємо за доцільне уточнити термін «грошові кошти», полягає в тому, що абсолютизація включення до цього поняття коштів на рахунках у банках без подальшого уточнення того, які саме кошти можуть бути віднесеними до грошових, є не зовсім коректною, а подекуди і просто безпідставною з наступних причин:

- існують специфічні види банківських рахунків, кошти на яких по своїй суті не є грошовими. Приклад: кошти на строкових депозитних рахунках є фінансовими інвестиціями (довгостроковими або поточними) і можуть, за відповідності певним критеріям, класифікуватися як еквіваленти грошових коштів, але не як грошові кошти;

- не завжди кошти на поточних, валютних та інших рахунках в банках можуть вважатися грошовими. Приклад: кошти на рахунках, на які накладено арешт, по суті є іншими необоротними активами, а не грошовими коштами, оскільки підприємство не може їх використати в будь-який момент для здійснення власної діяльності. Ліквідність таких активів далеко не відповідає критерію „абсолютна ліквідність”, який ставиться перед активами у формі грошових коштів;

- існують рахунки (наприклад деякі види карткових), на яких, згідно договору на їх відкриття, повинна постійно зберігатися певна сума коштів, своєрідний „незнижуваний залишок”. Ця сума також не повинна входити у підсумок грошових коштів підприємства на конкретний момент часу.

Саме тому основним критерієм віднесення до категорії грошових коштів ми вважаємо критерій можливості їх використання в будь-який момент для здійснення власної господарської діяльності.

Проаналізувавши поняття „грошові кошти”, ми прийшли до висновку, що найбільш точне визначення наступне: грошові кошти – готівка в касі, електронні гроші, залишки коштів на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані господарюючим суб'єктом упродовж будь-якого моменту часу для розрахунків під час здійснення господарських операцій.

З розвитком та ускладненням операцій на фінансових ринках, поряд з

традиційними грошовими коштами, з'являються все нові й нові види оборотних активів, які мають рівень ліквідності максимально наближений до ліквідності грошових активів, однак на відміну від останніх здатні приносити інвестиційний прибуток. У закордонній практиці бухгалтерського обліку та звітності, а з 1999 р. й в Україні, ці активи дістали назву «еквіваленти грошових коштів». Еквіваленти грошових коштів – це свого роду проміжна ланка між грошовими коштами та фінансовими інвестиціями. Володіючи практично абсолютною ліквідністю при мінімальній ризиковості (подібно до грошових коштів), еквіваленти грошових коштів можуть приносити хоча й невеликий, але достатньо стабільний прибуток, що дозволяє вважати їх різновидом інвестицій.

Таким чином, грошові кошти та їх еквіваленти складають найбільш ліквідну частину активів підприємства (рис.1.1), що впливає як на облік грошових коштів (зокрема місцем розміщення рахунків грошових активів в загальній номенклатурі діючого Плану рахунків) так і на контроль за ними.

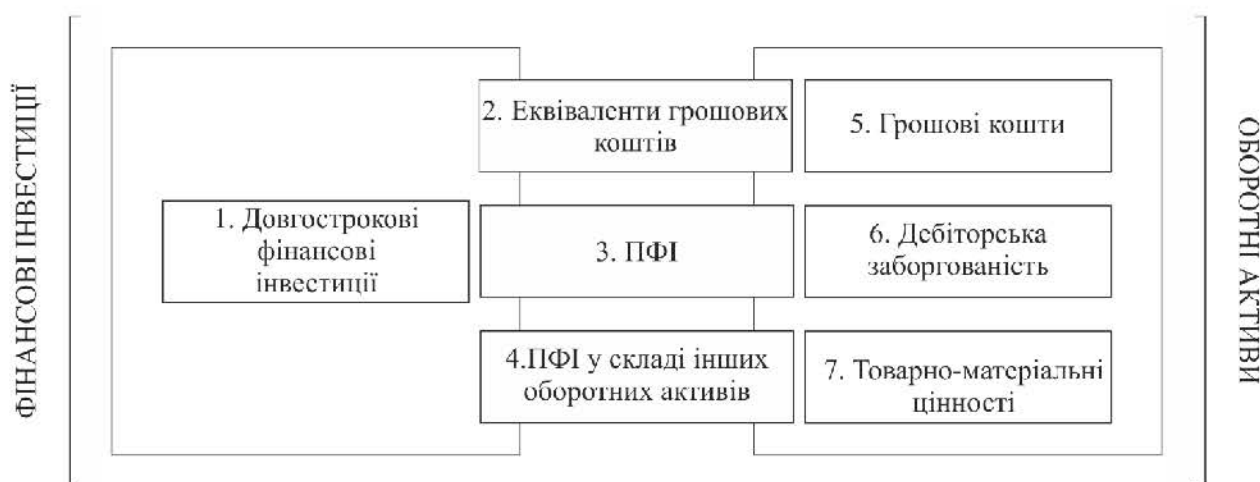

Рис. 1.1. Місце грошових коштів та їх еквівалентів в складі оборотних активів ПрАТ «Елтік», виходячи з їх ліквідності

Наведемо деякі роз'яснення щодо місця розміщення активів по зонах ліквідності на рис. 1.3: Зона 1 – довгострокові фінансові інвестиції; Зона 2 – еквіваленти грошових коштів; Зона 3 – поточні фінансові інвестиції – ПФІ (крім еквівалентів грошових коштів та ПФІ у складі інших оборотних активів); Зона

4 – поточні фінансові інвестиції у складі інших оборотних активів; Зона 5 – грошові кошти; Зона 6 – дебіторська заборгованість; Зона 7 – товарно-матеріальні цінності.

Виділення поняття «еквіваленти грошових коштів» в окрему економічну категорію, на наш погляд, є абсолютно виправданим і доцільним з позиції бухгалтерського обліку. У НП(С)БО 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності” еквіваленти грошових коштів розглядаються як короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості [65].

У міжнародній практиці бухгалтерського обліку (згідно до IAS/IFRS) використовується стандартне визначення еквівалентів грошових коштів – короткострокові високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості, – яке має невеличкі специфічні особливості в деяких країнах. Загалом еквіваленти грошових коштів розглядаються як частина інвестицій підприємства, а подекуди як складова більш широкого поняття «активи» чи «інструменти» або навпаки – вужчого – «фінансові інвестиції». У практиці бухгалтерського обліку Франції для віднесення інвестицій до категорії еквівалентів грошових коштів, вони повинні вільно конвертуватися не в грошові кошти, а в ліквідні активи, що допускає більш вільне трактування поняття. Це саме зустрічаємо і в обліку Латвії. В більшості країн світу (за винятком України, КНР, Франції та деяких інших) інвестиція розглядається як еквівалент грошових коштів лише в разі дотримання вимоги, щодо менш ніж трьохмісячного терміну її оборотності (час від її здійснення до реалізації чи погашення). Іншими стандартними вимогами є: короткостроковість, висока ліквідність та незначний ризик змін у вартості.

Таким чином, тісний взаємозв'язок макро- та мікроекономіки вимагає ґрунтовного дослідження мікроекономічного поняття “грошові кошти” крізь призму властивостей макроекономічної категорії “гроші”. Нами встановлено, що найбільш часто вітчизняними та закордонними економістами до складу грошових коштів відносяться готівкові гроші, чеки, вклади до запитання.

Основною характеристикою, яка виділяє грошові кошти з-поміж інших оборотних активів і є базовою для точного їх визначення як окремої економічної категорії, є їхня ліквідність. Саме тому грошові кошти нами розглядаються як готівка в касі, електронні гроші, залишки коштів на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані господарюючим суб'єктом протягом будь-якого моменту часу для проведення розрахунків у процесі здійснення господарських операцій. Проміжне місце між грошовими коштами та фінансовими інвестиціями займають еквіваленти грошових коштів. З першими їх поєднує значна ліквідність, з останніми – можливість отримання інвестиційного прибутку.

Важливість наявності на балансі підприємства таких активів як грошові кошти та їх еквіваленти, не ставиться під сумнів мабуть жодним з сучасних економістів. Х. В. Ширенбек говорить про те, що «ринкова система організації, незважаючи на всі відмінності в деталях (помітних на прикладі розвинутих країн Заходу), представляє в своїй основі спосіб господарювання, заснований, окрім всього іншого, на використанні грошей» [102, с.57]. Гроші він називає «... основним фактором, що забезпечує безперешкодне протікання процесу розподілу праці, з'єднувальною ланкою якого є ринки». А. О. Васіна пише про дефіцит грошових коштів, як про одну з трьох основних проблем у фінансовому стані компанії, незалежно від її галузевої приналежності, масштабу і етапу розвитку: «економічна суть проблеми полягає в тому, що компанії в найближчий час може не вистачити або вже не вистачає коштів для своєчасного погашення поточних зобов'язань» [9, с.62]. Є. М. Сорокіна наголошує, що «для забезпечення і підтримки фінансової стійкості підприємств необхідно, щоб частина їх господарських засобів зберігалась в грошовій формі і володіла високим ступенем ліквідності» [89, с.30].

Однак попри визнання важливості цих категорій і необхідності їх упорядкування, роботи, присвячені чіткому розмежуванню і класифікації грошових коштів та їх еквівалентів практично відсутні незважаючи на те, що для потреб обліку, аналізу та аудиту руху грошових коштів на підприємстві

винятково важливою є проблема їх класифікації, оскільки саме в процесі її розв'язання надається змога чітко розставити пріоритети в дослідженні тих чи інших видів грошових коштів на мікрорівні.

Більшість авторів у своїх наукових дослідженнях приділяють увагу класифікації грошових потоків, а не грошових коштів як самостійного об'єкта фінансового управління. Найбільш повною, на наш погляд, є класифікація, запропонована професором І. О. Бланком, який виділив та описав 19 ознак їх класифікації [3, с.114–129]. На наш погляд, основоположними ознаками класифікації грошових коштів є:

- форма існування: готівкові та безготівкові грошові кошти;
- вид валюти: грошові кошти в національній валюті та грошові кошти в іноземних валютах (за видами валют).

Готівкові грошові кошти (грошові кошти сфери готівкового грошового обігу) – грошові кошти у вигляді паперових грошей, монет, грошових знаків, файлів в пам'яті комп'ютера (якщо вони використовуються без прямого зв'язку з банківськими рахунками). Безготівкові грошові кошти (грошові кошти сфери безготівкового грошового обігу) – грошові кошти на банківських рахунках, що використовуються для оплати, взаємних розрахунків шляхом перерахування з одного рахунку на інший.

Грошові кошти в національній валюті – грошові кошти (як готівкові так і безготівкові) у валюті, випущеній певною державою, яка, в основному, знаходиться в обігу на її території. Грошові кошти в іноземній валюті – грошові кошти (як готівкові так і безготівкові), які знаходяться в обігу і являються законним засобом платежу на території відповідної іноземної держави (групи іноземних держав).

Професор В. В. Сопко виділяє дві ознаки класифікації грошових коштів: за призначенням: кошти для обороту (оборотні) та для спеціального призначення (необоротні); за місцем зберігання: грошові кошти в банку, касі підприємства, у підзвітних осіб, у контрагентів (видані аванси), вкладені у еквіваленти, цінні папери тощо [87, с.221]. В подальшому ця класифікація ним же ж була

розширена і доповнена ще двома ознаками: за видами валют: національна та іноземна (долар США, Євро, Російські рублі) валюти; за джерелами надходження: власні, запозичені та залучені [88, с.215].

Подібні ознаки класифікації наводить О. П. Кундря-Висоцька:

- за призначенням: кошти для проведення поточних розрахунків та кошти, що мають спеціальне призначення та цільове використання;
- за місцем зберігання: у касі підприємства, на рахунках у банку, у підзвітних осіб, вкладені в цінні папери, у контрагентів тощо [56, с.81].

На нашу думку наведені вище класифікації важко назвати вичерпними, а крім того, на наш погляд, їм притаманні певні недоліки. Скажімо, кошти у підзвітних осіб та контрагентів, з позиції бухгалтерського обліку на підприємстві, яке авансувало ці ресурси, є дебіторською заборгованістю, кошти вкладені в цінні папери – фінансовими інвестиціями. Тому включати їх в ознаку класифікації „місце зберігання”, на наш погляд, недоречно. В даному випадку присутня певна підміна економічних категорій, що є недопустимим для бухгалтерського обліку, оскільки викривляє реальний стан речей на підприємстві.

Окрім того, всі грошові кошти апріорі є оборотними активами, ті ж види коштів, які не можна використати протягом одного року або операційного циклу, якщо він складає більше ніж один рік, можуть класифікуватися або як довгострокові фінансові інвестиції, або як інші необоротні активи. Нагадаємо, що грошові кошти є активами, що характеризуються абсолютною ліквідністю, що автоматично робить неможливим їх віднесення до необоротних. Віднесення до грошових коштів їх еквівалентів, на наш погляд, є недоречним в силу специфіки цієї категорії, яка проявляється в тому, що вони є своєрідною ланкою між двома видами найліквідніших активів – грошовими коштами та фінансовими інвестиціями. Саме тому еквіваленти грошових коштів слід виділяти в окрему категорію з виокремленням специфічних, притаманних лише їй особливостей та функцій.

Перераховані вище фундаментальні ознаки класифікації (форма існування

та вид валюти) слід доповнити двом допоміжними, що мають важливе значення при вирішенні окремих задач обліку, аналізу та аудиту:

Обмеженість у напрямках використання:

- грошові кошти без обмежень у напрямках використання – грошові кошти, якими підприємство (установа, організація) може розпоряджатися без жодних обмежень для ведення господарської діяльності. Приклад: грошові кошти на поточних рахунках у банку;

- грошові кошти з обмеженнями у напрямках використання – грошові кошти, які підприємство (установа, організація) може використовувати строго за певним цільовим призначенням. Приклад: грошові кошти, отримані як цільове фінансування; гуманітарна допомога у вигляді грошових коштів тощо.

Класифікація грошових коштів за наведеною ознакою має винятково важливе значення при аналізі фінансового стану підприємства, оскільки суб'єкт господарювання повинен прагнути до мінімізації частки грошових коштів з обмеженістю їх використання у загальній грошовій масі. Значна маса грошових коштів з обмеженнями у їх використання ще не може бути свідченням високої платоспроможності підприємства. В ідеалі найефективнішим засобом забезпечення зобов'язань у суб'єкта підприємницької діяльності є грошові кошти без обмежень у їх використанні.

Місце зберігання:

- грошові кошти у касі підприємства (установи, організації) – готівкові грошові кошти, які зберігають у спеціально відведеному приміщенні або місці у межах встановленого ліміту залишку готівки;

- грошові кошти на рахунках у банку – грошові кошти, які зберігають на різних рахунках у банківських установах та можуть бути використані в будь-який момент за бажанням власника рахунку;

- грошові кошти на мікропроцесорі смарт-карток або карток зі збережуваною вартістю – один з різновидів „електронних грошей”, – зберігають на спеціально призначених для цього картах;

- грошові кошти в пам'яті ЕОМ на жорстких дисках – один з різновидів

«електронних грошей», – зберігають у вигляді файлів в пам'яті комп'ютера які виступають їх матеріальним носієм.

У зв'язку з виявленими недоліками у наявних видах класифікації та з метою узагальнення існуючих загальноприйнятих ознак декомпозиції грошових коштів, їх класифікація для потреб управління грошовими коштами загалом та обліку, аналізу, аудиту зокрема може бути представлена схематично (рис.1.2).

Рис. 1.2. Класифікація грошових коштів

В умовах ринкових відносин зростає роль і еквівалентів грошових коштів в діяльності суб'єктів господарювання, що виводить на новий рівень дослідження облікової сторони цього питання.

В. В. Ковальов відзначає зростання ролі грошових еквівалентів як одного з основних моментів, що супроводжують зміни сутності методів управління фінансами при переході до ринкової економіки [45, с.45]. Попри це єдино вірної класифікації еквівалентів грошових коштів вітчизняна наука досі не

випрацювала. На наш погляд декомпозиція еквівалентів грошових коштів повинна розпочинатися із виокремлення їх властивостей та відділення від інших видів короткострокових фінансових інвестицій.

На думку деяких дослідників еквіваленти грошових коштів характеризуються такими властивостями:

- є високоліквідними цінними паперами низької прибутковості, але високої надійності;
- вільно реалізуються в будь-який момент із мінімальною втратою вартості (чи без втрат);
- мають постійну ринкову вартість;
- придбаваються як страховий резерв готівки [53, с.154].

В іншому джерелі зустрічаємо такі властивості еквівалентів грошових коштів: вільно конвертуються у певні суми грошових коштів, тобто це означає, що вони можуть швидко перетворюватись у готівку; мають незначний ризик зміни вартості; здійснюються на короткий термін [101, с.47]. Професор Ф. Ф. Бутинець стверджує, що: „Як правило, до еквівалентів грошових коштів відносяться інвестиції з строком погашення не більше трьох місяців з дати придбання. Інвестиції в акції інших підприємств не відносяться до грошових еквівалентів, за винятком тих випадків, коли вони по своїй суті ідентичні грошовим коштам” [8, с.422–423].

Як наслідок, С. І. Чорна пропонує таку класифікацію еквівалентів грошових коштів, виражених у цінних паперах:

- за типом оподаткування доходу: неоподатковувані, оподатковувані відповідно до встановлених ставок;
- залежно від місця знаходження емітента: внутрішні, іноземні;
- залежно від характеру фінансових зобов’язань: боргові, пайові;
- залежно від рівня доходу, який буде отримано: з фіксованим доходом, з плаваючою ставкою процентного доходу, з доходом, що залежить від розміру прибутку;
- залежно від способу реєстрації руху: іменні, на пред’явника;

- залежно від статусу емітента: державні, муніципальні, корпоративні, банківські [101, с.48].

Однак, на наш погляд, запропонована названим автором класифікація еквівалентів грошових коштів не позбавлена певних недоліків, наприклад:

- еквіваленти грошових коштів можуть виступати як у формі цінних паперів, так і в інших формах (скажімо, строкових депозитних вкладень), що не знайшло свого відображення у вказаних класифікаційних ознаках;

- акції інших підприємств не можуть бути віднесеними до еквівалентів грошових коштів в силу їх значної ризиковості, що підтверджується закордонним досвідом організації і ведення обліку, згідно якого до еквівалентів грошових коштів зазвичай відносять лише боргові цінні папери;

- оскільки, як було показано раніше, основна функція еквівалентів грошових коштів – функція накопичення, то банківські метали (зокрема, золото, платина тощо) не можуть бути віднесеними до грошових еквівалентів, оскільки заборона на їх утримання і примноження підприємствами – нефінансовими установами визначена законодавчо;

- цінні папери з доходом, що залежить від розміру прибутку не можуть бути віднесеними до категорії еквівалентів грошових коштів, оскільки зазвичай ними є прості акції, основна мета придбання яких – здійснення впливу за діяльність підприємства – емітента цих акцій. В той же час, основна мета інвестування в грошові еквіваленти – забезпечення виконання короткострокових зобов'язань.

Зроблені нами висновки призводять до необхідності коригування та доповнення існуючих класифікаційних ознак еквівалентів грошових коштів.

В якості базової для обліку еквівалентів грошових коштів нами пропонується ознака початкового визнання та подальшої їх оцінки, яка

базується на рекомендаціях міжнародних стандартів фінансової звітності та існуючому закордонному досвіді. Згідно цієї ознаки еквіваленти грошових коштів можна класифікувати наступним чином:

- еквіваленти грошових коштів початково визнані за справедливою

вартістю (Cash Equivalents Designated at Fair Value) – після початкового визнання переоцінюються за справедливою вартістю з відображенням її зміни в прибутку (або збитку). Зазвичай в цю категорію включаються еквіваленти грошових коштів, які котуються на активному ринку і, відповідно, їх справедлива вартість може бути встановлена точно з високою долею ймовірності;

- еквіваленти грошових коштів, утримувані до погашення (Cash Equivalents Held-to-Maturity) – мають фіксовані або такі, що точно встановлюються терміни виплати та фіксований строк погашення і щодо них компанія має намір і можливість утримувати до настання терміну їх погашення;

- еквіваленти грошових коштів у вигляді позик і дебіторської заборгованості (Cash Equivalents as Loans and Receivables) – короткострокові кредити надані надійним контрагентам, дебіторська заборгованість, отримана внаслідок переуступки права вимоги та інші специфічні види еквівалентів грошових коштів, по відношенню до яких існує стабільна впевненість щодо можливості повернення інвестованих коштів;

- еквіваленти грошових коштів для можливого продажу (Available-for-Sale Cash Equivalents) – всі еквіваленти грошових коштів, які не включені в попередні три категорії.

Наведена класифікація має винятково важливе значення для відповіді на питання про оцінку еквівалентів грошових коштів при їх оприбуткуванні та на дату балансу. Однак для цілей проведення інвентаризації, важливим є інший поділ еквівалентів грошових коштів на: еквіваленти грошових коштів у формі цінних паперів; еквіваленти грошових коштів у формі, іншій ніж цінні папери. Загалом же класифікаційними ознаками, визначальними і пріоритетними для оцінки, обліку та аудиту еквівалентів грошових коштів є ознаки, які наведено в табл. 1.1.

Таким чином, для правильного розуміння, ефективного управління, і коректного обліку необхідною є чітка, зрозуміла і логічна класифікація грошових коштів та їх еквівалентів суб'єкта господарської діяльності, яка полягає у зведенні всієї їх сукупності в економічно зумовлені однорідні групи.

Таблиця 1.1

Класифікація еквівалентів грошових коштів для потреб обліку та аудиту

Ознака класифікації	Вид еквівалентів грошових коштів (ЕГК)	Примітка
1	2	3
Початкове визнання та подальша оцінка	- ЕГК початково визнані за справедливою вартістю; - ЕГК, утримувані до погашення; - ЕГК у вигляді позик і дебіторської заборгованості; - ЕГК для можливого продажу	Має виняткове значення для здійснення оцінки ЕГК при їх оприбуткуванні та на дату балансу
Форма, в якій засвідчено права, що надаються еквівалентом грошових коштів	- ЕГК у формі цінного паперу; - ЕГК у формі, іншій ніж цінні папери	Використовується для потреб інвентаризації ЕГК
Тип оподаткування доходу	- неоподатковувані ЕГК; - оподатковувані ЕГК	Існує певна специфіка відображення доходу від такого роду інвестицій в обліку інвестора
Місцезнаходження емітента	- внутрішні ЕГК; - іноземні ЕГК	Для іноземних ЕГК в податковому та фінансовому обліку слід враховувати зміну курсу валюти, в якій ЕГК емітовано

Отже, на основі проведеного дослідження нами узагальнено існуючі класифікації грошових коштів шляхом виділення таких ознак: обмеженість у напрямках використання; місцем зберігання. Класифікація грошових коштів за наведеними ознаками мають винятково важливе значення при аналізі фінансового стану підприємства, проведення інвентаризації та максимально раціонального відображення грошових коштів на рахунках бухгалтерського обліку.

1.2. Роль бухгалтерського обліку в управлінні грошовими коштами підприємства

Розглянуті ознаки класифікації грошових коштів, особливо за місцем розміщення, є основою для налагодження ефективного обліку і аудиту на кожному підприємстві, на ПрАТ «Елтік» зокрема.

Оскільки облік є окремою функцією управління, можна стверджувати, що питання правильного та своєчасного обліку грошових коштів на підприємстві є одним із першочергових. Функції, які виконує облік грошових коштів та їх еквівалентів в системі управління підприємством наступні:

- організаційна – правильна організація, своєчасне, повне і законне проведення безготівкових та готівкових розрахункових операцій, а також операцій з еквівалентами грошових коштів;

- кількісного відображення та якісної характеристики: своєчасне і правильне документування операцій з руху грошових коштів та еквівалентів і їх відображення на рахунках та в регістрах бухгалтерського обліку; якісна оцінка стану забезпеченості підприємства грошовими коштами та їх еквівалентами на основі кількісних даних;

- контрольна: попередження негативних результатів господарської діяльності підприємства; оперативний повсякденний контроль за наявністю та збереженістю грошових коштів, еквівалентів грошових коштів у формі цінних паперів в касі підприємства та інших місцях зберігання, створення відповідних умов для такого контролю; здійснення контролю за дотриманням розрахунково-платіжної і касової дисциплін, зокрема контроль за своєчасністю повернення в банк сум, не використаних за призначенням у відповідності з визначеними лімітами; контроль за використанням грошових коштів за їх цільовим призначенням; контроль за своєчасністю розрахунків (як у готівковій так і в безготівковій формі) з постачальниками, покупцями (замовниками), бюджетом, банками та іншими фінансовими установами, органами соціального страхування, працівниками тощо; контроль за дотриманням форм розрахунків,

встановлених в договорах з покупцями (замовниками) і постачальниками;

- інформаційна – інформування керівництва про наявність вільних грошових коштів в касі підприємства та на його рахунках в банку;
- забезпечувальна: безперебійне задоволення всіх потреб підприємства у готівці, які виникли виходячи з характеру його (підприємства) діяльності або за умовами розрахунків з контрагентами; правильне і своєчасне проведення інвентаризації грошових коштів та їх еквівалентів і відображення її результатів на рахунках бухгалтерського обліку;
- зворотного зв'язку – отримання конкретних даних про дійсний стан керованого об'єкту (грошових коштів) та виконання управлінських рішень;
- аналітична – аналіз наявності та руху грошових коштів в розрізі видів, джерел тощо;
- рекомендаційна – віднаходження можливостей найбільш раціонального вкладення вільних грошових коштів як джерела фінансових інвестицій, що приносять прибуток.

Побудова ефективної системи обліку грошових коштів, як сукупності окремих елементів, які виконують вище перераховані функції, на підприємстві повинна відбуватися на засадах використання новітніх економічних розробок, які застосовуються у міжнародній практиці, не забуваючи при цьому про досвід, накопичений за довгі роки формування системи обліку в Україні.

У ринкових умовах господарювання керівництвом підприємства вирішуються такі питання:

1. Якими повинні бути величина та оптимальний склад активів для досягнення найбільшого добробуту його власників, акціонерів та трудового колективу?
2. Де знайти джерела фінансування та якою повинна бути їх оптимальна структура?
3. Як організувати поточне та перспективне управління фінансовою діяльністю, щоб забезпечити платоспроможність та фінансову стійкість підприємства [93]?

У контексті останнього питання управління грошовими потоками є однією з наріжних проблем поточного керування підприємством з позиції оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю. Необхідність управління ліквідністю продиктована можливістю виникнення на підприємстві трьох ситуацій, кожна з яких пов'язана з наявністю чи відсутністю грошових коштів та якістю грошових потоків:

1. Виплати перевищують надходження підприємства за певний період. В цьому випадку виникає дефіцит коштів, усунення якого вимагає залучення додаткових фінансових ресурсів, що також пов'язане з витратами по обслуговуванню боргу.

2. Надходження перевищують виплати, що може призвести до надлишкової ліквідності. Вільна готівка – це неприбутковий актив, тому вона повинна використовуватися для одержання додаткового доходу, що вимагає здійснення фінансових заходів щодо розміщення таких коштів.

3. Збалансованість потоків платежів забезпечує стан фінансової рівноваги (ліквідності), який гарантує «життєздатність» підприємства в короткостроковому і довгостроковому періодах і задовольняє фінансові потреби зацікавлених в діяльності підприємства осіб. Фінансова рівновага гарантує стабільність і є передумовою для досягнення інших цілей.

Таким чином суть управління потоками грошових коштів зводиться до їх оптимізації і формування оптимальної структури капіталу підприємства. Грошові потоки повинні бути узгоджені між собою таким чином, щоб зберегти ліквідність (фінансову рівновагу) і при цьому уникнути надлишкової (нерентабельної) ліквідності. Тільки за такої умови процес діяльності може відбуватися без перешкод.

Основними критеріями управління грошовими потоками є ліквідність і доходність. У такому випадку є очевидним прояв суперечності між ліквідністю і доходністю: велика доходність будь-якої форми вкладення грошових коштів завжди оплачується зниженням ліквідності, а збільшення шансів на прибуток означає зростання ризику втрати капіталу.

При загрозі неплатоспроможності на перше місце виходить критерій ліквідності. Рішення, які повинні бути прийняті в такій ситуації, пов'язані з питанням існування всього підприємства. При цьому ступінь небезпеки визначається двома моментами:

- 1) величиною дефіциту фінансових ресурсів і періодом часу, протягом якого він буде зберігатися;
- 2) можливостями керівника приймати заходи для зниження цього дефіциту і виведення підприємства з небезпечного стану неліквідності.

У разі появи ліквідних надлишків критерій ліквідності стає другорядним, а основним завданням – ефективне використання цього надлишку. В такому випадку поряд з довгостроковими вкладеннями в інвестиції підприємства можна скористатися короткостроковими фінансовими вкладеннями у формі ліквідних цінних паперів або строкових контрактів. При прийнятті такого рішення вже постають проблеми, пов'язані з ліквідністю, доходністю і ризиком таких вкладень.[90, с. 68-69].

Процес управління потоками грошових коштів представляє собою постійний моніторинг відхилень реального руху грошових коштів від планових показників та використання заходів по усуненню таких відхилень. У свою чергу, планові показники повинні враховувати пропозиції по ефективному використанню.

Будь-який ресурсний потік, в тому числі грошовий, може мати або внутрішньо фірмовий, або поза фірмовий характер. Саме потоки останнього типу представляють найбільшу цінність з позиції вирішення задач, що постають перед організацією.

Управління грошовими потоками поза фірмового характеру базується на розрахунку чистого грошового потоку як різниці між всіма притоками та відтоками. Якщо різниця позитивна, можна говорити про чистий грошовий притік, якщо негативна – про чистий грошовий відтік. Звідси основна ціль управління грошовими потоками – отримання чистого грошового притоку. Зрозуміло, що уніфіковані методи, які застосовуються на усі випадки життя,

примноження грошових притоків та розумного зменшення грошових витрат існують. У стратегічному аспекті основа покращення чистого грошового притоку – це успішна, рентабельна діяльність господарюючого суб'єкта. У числі її факторів – диверсифікація діяльності, науково- дослідні розробки, пошук нових інвестиційних можливостей, стабільність та надійність у відношенні з контрагентами та інше.

Підведемо деякі підсумки: з позиції оперативного управління господарюючого суб'єкта та стратегії його розвитку оцінка і прогнозування грошових потоків мають для нього першочергове значення. [38, с. 459-460].

Необхідність ефективного управління грошовими потоками підприємства визначається такими обставинами:

- 1) грошові потоки забезпечують господарську діяльність у всіх її аспектах;
- 2) розвиток підприємства і його фінансова стійкість визначаються тим, наскільки синхронізовані між собою в обсягах і в часі грошові потоки;
- 3) раціональні грошові потоки допомагають забезпечити ритмічність операційної діяльності;
- 4) при ефективному управлінні грошовими потоками зменшується потреба залучення капіталу;
- 5) при оптимізації грошових потоків прискорюється оборотність оборотного капіталу підприємств;
- 6) активні форми управління грошовими потоками дають змогу підвищити прибутковість операцій, пов'язаних з рухом грошових коштів, та знизити ризик неплатоспроможності підприємства.

Ефективне управління грошовими потоками:

1. Забезпечує фінансову рівновагу організації в процесі її розвитку. Темпи цього розвитку і фінансова стійкість в значній мірі визначаються тим, наскільки різні види потоків грошових коштів синхронізовані у об'ємі і в часі. Високий рівень такої синхронізації забезпечує суттєве прискорення реалізації стратегічних цілей розвитку фірми.
2. Дозволяє скоротити необхідність організації в позичковому капіталі.

Активно управляючи грошовими потоками, можна забезпечити більш раціональне і економне використання власних фінансових ресурсів, знизити залежність організації від залучених кредитів.

3. Забезпечує зниження ризику неплатоспроможності.

Навіть в успішно працюючих організаціях неплатоспроможність може виникнути як наслідок незбалансованості різних видів грошових потоків в часі. Синхронізація надходжень і виплат грошових засобів – важлива частина антикризового управління організацією при загрозі банкрутства. Активні форми управління грошовими потоками дозволяють організації отримувати додатковий прибуток, що генерується безпосередньо її грошовими активами. Мова йде перш за все про ефективне використання тимчасово вільних залишків грошових коштів у складі оборотних активів, а також накопичуваних інвестиційних ресурсів при здійсненні фінансових інвестицій. Високий рівень синхронізації надходжень і витрат грошових коштів за обсягом в часі дозволяє знизити реальну необхідність організації в поточному і страховому залишках грошових коштів, що обслуговують операційний процес, а також резерв інвестиційних ресурсів, що формується в процесі здійснення реального інвестування.

Таким чином, ефективне управління грошовими потоками організації сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій, що являються джерелом прибутку [14].

Управління грошовими потоками ґрунтується на принципах: інформаційної достовірності, збалансованості, ефективності та ліквідності. Принцип інформаційної достовірності передбачає створення необхідної та достатньої інформаційної бази за міжнародними стандартами. В Україні цьому найбільше відповідає "Звіт про рух грошових коштів", складений за вимогами НПСБО 1, Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності [84].

Принцип збалансованості передбачає оптимізацію грошових потоків за видами, обсягами, часовими інтервалами та іншими суттєвими

характеристиками.

Принцип ефективності передбачає мобілізацію тимчасово вільних коштів фінансові інвестиції.

Принцип ліквідності передбачає синхронізацію позитивного та негативного грошових потоків за всіма часовими інтервалами.

Враховуючи розглянуті основні принципи, організовується конкретний процес управління грошовими потоками підприємства.

Основною ціллю управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку шляхом балансування об'ємів надходжень і витрат грошових коштів та їх синхронізації в часі.

Аналіз руху грошових коштів є необхідною умовою ефективного управління грошовими потоками, які забезпечують фінансово-господарську діяльність підприємства. Адже незбалансованість у часі надходжень і виплат грошових засобів може стати фактором виникнення неплатоспроможності підприємств, які успішно ведуть господарську діяльність і генерують достатню суму прибутку. Тому аналіз грошових потоків суттєво доповнює методику оцінки ліквідності та платоспроможності і дає можливість більш об'єктивно оцінити фінансове благополуччя підприємства.

Метою аналізу грошових потоків є оцінка здатності підприємства генерувати грошові кошти в розмірі і в строки необхідні для здійснення планових витрат, сприяння ефективному управлінню грошовими потоками підприємства, що дозволить:

- 1) забезпечити фінансову незалежність підприємства;
- 2) підвищити ритмічність операційної діяльності;
- 3) забезпечити прискорення оборотності капіталу;
- 4) зменшити потреби в позиченому капіталі;
- 5) знизити ризик неплатоспроможності.

Метою аналізу грошових потоків підприємства є.

Аналіз грошових потоків проводиться по підприємству в цілому, а також

розрізі основних видів господарської діяльності та за центрами відповідальності.

Основні завдання аналізу грошових потоків:

- 1) виявити рівень достатності грошових коштів, необхідних для нормального функціонування підприємства;
- 2) визначити ефективність та інтенсивність їх використання в процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- 3) вивчити фактори і спрогнозувати збалансованість і синхронізацію притоку і відтоку грошових коштів за обсягом і в часі для забезпечення поточної і перспективної платоспроможності підприємства [74, с. 483].

1.3. Характеристика фінансово-господарської діяльності та постановки обліково-аналітичної роботи на ПрАТ «Елтік»

Суб'єктом дослідження обрано Приватне акціонерне товариство «Елтік».

ПрАТ «Елтік» було створене в процесі корпоратизації шляхом перетворення Державного підприємства «Завод електромонтажних виробів №5»

Організаційна структура Товариства за звітний період не змінювалася.

ПрАТ «Елтік» – головне підприємство, розташоване за адресою: 50025 м. Кривий Ріг, Вулиця Прорізна, буд. 93.

Основним видом діяльності ПрАТ «Елтік» є надання в оренду й експлуатацію власного нерухомого майна.

Товариство здійснює ведення бухгалтерського обліку відповідно до принципів і методів, передбачених Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку використовується автоматизована програма «1С: Бухгалтерія для України 2.0». Організація й методологія бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності

здійснювалася відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та інших нормативно-правових актів України.

Первинні документи з складаються шляхом застосування типових форм.

Фінансова та податкова звітність складається своєчасно та подається до відповідних органів у встановлені законодавством України терміни. За підсумками звітного року

Основні принципи облікової політики Товариства на 2018 рік затверджені наказами по Товариству № 1/18 від 01.01.2018 року.

Облік господарських операцій на ПрАТ «Елтік» здійснюється у відповідності до чинних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Для того, щоб охарактеризувати фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Елтік», перш за все, оцінимо його фінансовий стан (табл. 1.2).

Групування показників фінансово-господарської діяльності підприємства з метою попередньої оцінки його фінансового стану наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

**Показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Елтік»
за 2016-2018 рр.**

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+, -) 2018 року від:		2018 рік у % до:	
				2016 року	2017 року	2016 року	2017 року
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Капітал							
1. Капітал (станом на кінець періоду), тис. грн	3068,0	3552,0	3239,0	171,0	-313,0	105,6	91,2
1.1 Власний капітал:	3058,0	3538,0	3229,0	171,0	-309,0	105,6	91,3
– у тому числі: власний оборотний капітал	451,0	931,0	622,0	171,0	-309,0	137,9	66,8
Нерозподілений прибуток або непокриті збитки	-2155,0	-2284,0	-2292,0	-137,0	-8,0	106,4	100,4

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4	5	6	7	8
1.2. Позиковий капітал	10,0	14,0	10,0	-	-4,0	100,0	71,4
– у тому числі: поточні зобов'язання за розрахунками	10,0	9,0	10,0	-	1,0	100,0	111,1
2. Ресурси							
2.1. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	-	-	-	-	-	-	-
2.2. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	552,5	703,0	788,5	236,0	85,5	142,7	112,2
2.3. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	3,0	3,0	3,0	-	-	100,0	100,0
2.4 Фонд оплати праці, тис. грн	53,0	64,0	56,0	3,0	-8,0	105,7	87,5
3. Економічні показники							
3.1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	546,0	348,0	983,0	437,0	635,0	180,0	282,5
3.2. Витрати: – сума, тис. грн	566,0	189,0	991,0	425,0	802,0	175,1	524,3
– витрати на 1 грн виручки від реалізації	1,04	0,54	1,01	-0,03	0,47	97,3	185,6
3.3. Прибуток (збиток), тис. грн: – від операційної діяльності	-20,0	159,0	-8,0	12,0	-167,0	40,0	-5,0
– чистий, тис. грн.	-12,0	159,0	-8,0	4,0	-167,0	66,7	-5,0
3.4. Середньомісячна заробітна плата, грн і коп.	1472,22	1777,78	1555,56	83,33	-222,22	105,66	87,50
4. Фінансові показники							
4.1. Коефіцієнт автономності	0,997	0,996	0,997	0,000	0,001	100,0	100,1
4.2. Коефіцієнт маневреності	0,147	0,263	0,193	0,045	-0,071	130,6	73,2
4.3. Коефіцієнт фінансової залежності	0,003	0,004	0,003	-	-0,001	94,7	78,3
4.4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,900	2,071	3,600	0,700	1,529	124,1	173,8
4.5. Коефіцієнт термінової ліквідності	46,100	67,500	63,200	17,100	-4,300	137,1	93,6
4.6. Коефіцієнт загальної ліквідності	46,100	67,500	63,200	17,100	-4,300	137,1	93,6

Протягом аналізованого періоду спостерігаємо тенденцію до зростання реалізації послуг на підприємстві, про що свідчить динаміка чистого доходу від

реалізації. За останні два роки вартісний обсяг реалізації збільшився на 437,0 тис. грн (або в 1,8 разів) порівняно з 2016 роком.

За даними таблиці 1.1 загальна вартість майна у 2018 році порівняно з 2016 роком збільшилася на 171,0 тис. грн, або на 5,6 % а в порівнянні з 2017 роком спостерігаємо зниження вартості капіталу на 309,0 тис. грн, або на 8,7 %. Такі зміни обумовлені зменшення власного капіталу в наслідок неефективного управління фінансовими ресурсами, адже протягом періоду, що аналізується, спостерігається стійка тенденція до збільшення суми непокритого збитку з 2155,0 тис. грн. у 2016 році до 2292,0 тис. грн у 2018 році.

Позиковий капітал протягом аналізованого періоду не змінився. Так, за період, що аналізується вартість позикових ресурсів становила 10,0 тис. грн.

Дані таблиці 1.2. відображають відсутність у підприємства основних засобів. Дана ситуація є наслідком того, що всі необоротні матеріальні активи є інвестиційною нерухомістю товариства.

Негативним явищем на підприємстві є збільшення середньорічної вартості оборотних активів в з 552,5 тис. грн у 2016 році до 788,5 тис. грн у 2018 році, оскільки вони сформовані в основному за рахунок дебіторської заборгованості.

Підприємство є збитковим і в 2018 році сума непокритого збитку досягла 2292,0 тис. грн. Витрати від операційної діяльності збільшилися, хоча відбувається незначне зниження їх рівня. У 2018 році витрати, що припадають на 1 грн чистого доходу від реалізації, складали 1,01 грн, тоді як у 2016 році цей показник складав 1,01 грн.

Незмінність коефіцієнтів автономії та фінансової залежності свідчить про те, що аналізоване підприємство зберігає економічну незалежність від зовнішніх джерел фінансування. Аналіз показників платоспроможності показує, що підприємство є платоспроможним протягом всього аналізованого періоду.

Таблиця 1.3

**Показники ліквідності балансу ПрАТ «Елтік» на кінець
2016-2018 рр., тис. грн**

Активи	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Пасиви	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Надлишок (+), нестача (-) платіжних коштів у		
								2016 рік	2017 рік	2018 рік
Найбільш ліквідні (A ₁)	29	29	36	Найбільш термінові зобов'язання (П ₁)	9	7	3	20	22	33
Які швидко реалізуються (A ₂)	432	916	596	Короткострокові кредити банків і позики (П ₂)	1	7	7	431	909	589
Які повільно реалізуються (A ₃)	-	-	-	Довгострокові зобов'язання (П ₃)	-	-	-	-	-	-
Які важко реалізуються (A ₄)	2607	2607	2607	Постійні пасиви (П ₄)	3058	3538	3229	-451	-931	-622
Баланс	3068	3552	3239	Баланс	3068	3552	3239			

Наведені баланси ліквідності підприємства (таблиця 1.3) на вказані дати є ліквідними.

Отже, загалом інформація в балансі свідчить про стабільність фінансового стану підприємства.

Для того, щоб об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства доцільно розрахувати показники ліквідності.

Аналіз показників платоспроможності підприємства (таблиця 1.4) вказує, що суб'єкт дослідження є платоспроможним. Так, станом на кінець 2016-2018 років, підприємство може негайно за рахунок наявних грошових коштів погасити відповідно лише 290,0 %, 207,1 та 360,0 % найбільш термінових зобов'язань, що майже у 7,5 разів вище за оптимальне значення.

У той же час, при нормативі 70 – 80 % підприємство за рахунок наявних грошових коштів та очікуваних надходжень від дебіторів може розрахуватися з боргами короткострокового характеру лише на 4610 % у 2016 році, 6750 % – у 2017 році та 6320 % – у 2018 році.

Таке ж відхилення від рекомендованих значень спостерігається щодо коефіцієнту загальної ліквідності.

Таблиця 1.4

Показники ліквідності ПрАТ «Елтік» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+, -) 2018 року від:		2018 рік у % до:	
				2016 року	2017 року	2016 року	2017 року
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,900	2,071	3,600	0,700	1,529	124,14	173,79
Коефіцієнт термінової ліквідності	46,100	67,500	63,200	17,100	-4,300	137,09	93,63
Коефіцієнт загальної ліквідності	46,100	67,500	63,200	17,100	-4,300	137,09	93,63
Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках	43,200	65,429	58,800	15,600	-6,629	136,11	89,87
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,021	0,002	0,005	-0,016	0,003	24,32	232,09
Коефіцієнт мобільності активів	0,150	0,266	0,195	0,045	-0,071	129,86	73,34
Коефіцієнт співвідношення активів	0,177	0,362	0,242	0,066	-0,120	137,09	66,88

Отже, за результатами досліджень виявлено, що підприємство є надлишково платоспроможним протягом останніх трьох років, крім того, спостерігається тенденція до збільшення всіх показників, які підлягали аналізу.

Фінансову стійкість підприємства за першою ознакою визначають за системою узагальнюючих та часткових показників.

При оцінці фінансового стану (таблиця 1.5) потрібно враховувати, що:

1. Якщо $E_1, E_2, E_3 > 0$ – то підприємство має абсолютну фінансову стійкість;
2. Якщо $E_1 < 0, E_2 > 0, E_3 > 0$ – то підприємство має нормальну фінансову стійкість;
3. Якщо $E_1 < 0, E_2 < 0, E_3 > 0$ – то підприємство має нестійке фінансове положення;
4. Якщо $E_1 < 0, E_2 < 0, E_3 < 0$ – то підприємство має кризовий фінансовий стан.

Розрахунок узагальнюючих показників фінансової стійкості підприємства представлено у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

**Узагальнені показники фінансової стійкості ПрАТ «Елтік»
за 2016-2018 рр.**

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 року (+, -) від:	
				2016 року	2017 року
1	2	3	4	5	6
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів, Н1	451	931	622	171	-309
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів, Н2	451	931	622	171	-309
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів, Н3	452	938	629	177	-309
Запаси, Н4	0	0	0	0	0
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів, Е1	451	931	622	171	-309
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів, Е2	451	931	622	171	-309
Надлишок (+) нестача (-) власних оборотних, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів, Е3	452	938	629	177	-309
Номер типу фінансової ситуації відповідно класифікації	абсолютна фінансову стійкість	абсолютна фінансову стійкість	абсолютна фінансову стійкість		

Враховуючи показники фінансової стійкості, розраховані у таблиці 1.5, фінансовий стан підприємства оцінюється як «абсолютна фінансову стійкість» та протягом періоду, що аналізується, він не змінився.

Крім того, фінансову стійкість підприємства оцінюють і за фінансовими

коефіцієнтами.

У таблиці 1.6 наведено розрахунок фінансових коефіцієнтів, що характеризують фінансову стійкість підприємства.

Таблиця 1.6

**Часткові показники фінансової стійкості ПрАТ «Елтік»
за 2016-2018 рр.**

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 року (+, -) від:	
				2016 року	2017 року
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт економічної незалежності	0,997	0,996	0,997	-	0,001
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,003	0,004	0,003	-	-0,001
Коефіцієнт фінансової залежності	1,003	1,004	1,003	-	-0,001
Коефіцієнт фінансування	305,800	252,714	322,900	17,100	70,186
Коефіцієнт заборгованості	0,003	0,004	0,003	-	-0,001
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	0,978	0,985	0,984	0,006	-0,001
Коефіцієнт маневреності	0,147	0,263	0,193	0,045	-0,071
Коефіцієнт фінансової стійкості (I)	0,997	0,996	0,997	-	0,001
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	1,000	1,000	1,000	-	-
Коефіцієнт фінансової стійкості (II)	305,800	252,714	322,900	17,100	70,186

Розраховані показники фінансової стійкості свідчать про те, що підприємство стабільно економічно незалежне.

Підприємство має задовільну структуру майна, яким володіє, адже основну частку у валюті балансу займають необоротні активи.

Вважаємо не доцільними аналізувати прибутковість підприємства, оскільки воно працювало збитково.

Таким чином, результати аналізу дозволяють зробити висновок про наявність стійкого фінансового стану, на що вказує розмір та тенденція зміни основних фінансових коефіцієнтів і низьку ділову активність, про що свідчать

показники оборотності і прибутковості. У цій ситуації підприємству необхідно проводити заходи щодо економічного та фінансового оздоровлення.

Висновки за розділом 1

Особливості грошових коштів, як об'єктів бухгалтерського обліку, можуть бути виявлені лише виходячи з їх економічної суті та з врахуванням понять, вироблених економічною наукою протягом останніх століть.

Проаналізувавши поняття «грошові кошти», ми прийшли до висновку, що найбільш точне визначення наступне: грошові кошти – готівка в касі, електронні гроші, залишки коштів на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані господарюючим суб'єктом упродовж будь-якого моменту часу для розрахунків під час здійснення господарських операцій.

Таким чином суть управління потоками грошових коштів зводиться до їх оптимізації і формування оптимальної структури капіталу підприємства. Грошові потоки повинні бути узгоджені між собою таким чином, щоб зберегти ліквідність (фінансову рівновагу) і при цьому уникнути надлишкової (нерентабельної) ліквідності. Тільки за такої умови процес діяльності може відбуватися без перешкод.

Основними критеріями управління грошовими потоками є ліквідність і доходність. У такому випадку є очевидним прояв суперечності між ліквідністю і доходністю: велика доходність будь-якої форми вкладення грошових коштів завжди оплачується зниженням ліквідності, а збільшення шансів на прибуток означає зростання ризику втрати капіталу.

Суб'єктом дослідження обрано Приватне акціонерне товариство «Елтік».

Основним видом діяльності ПрАТ «Елтік» є надання в оренду й експлуатацію власного нерухомого майна.

Протягом аналізованого періоду спостерігаємо тенденцію до зростання реалізації послуг на підприємстві, про що свідчить динаміка чистого доходу від реалізації. За останні два роки вартісний обсяг реалізації збільшився на 437,0 тис.

грн (або в 1,8 разів) порівняно з 2016 роком.

Підприємство є збитковим і в 2018 році сума непокритого збитку досягла 2292,0 тис. грн. Витрати від операційної діяльності збільшилися, хоча відбувається незначне зниження їх рівня. У 2018 році витрати, що припадають на 1 грн чистого доходу від реалізації, складали 1,01 грн, тоді як у 2016 році цей показник складав 1,01 грн.

Незмінність коефіцієнтів автономії та фінансової залежності свідчить про те, що аналізоване підприємство зберігає економічну незалежність від зовнішніх джерел фінансування. Аналіз показників платоспроможності показує, що підприємство є платоспроможним протягом всього аналізованого періоду.

За результатами досліджень виявлено, що підприємство є надлишково платоспроможним протягом останніх трьох років, крім того, спостерігається тенденція до збільшення всіх показників, які підлягали аналізу

Результати аналізу дозволяють зробити висновок про наявність стійкого фінансового стану, на що вказує розмір та тенденція зміни основних фінансових коефіцієнтів і низьку ділову активність, про що свідчать показники оборотності і прибутковості. У цій ситуації підприємству необхідно проводити заходи щодо економічного та фінансового оздоровлення.

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організація обліку та документальне оформлення руху грошових коштів підприємства

Господарюючі суб'єкти використовують грошові кошти незалежно від характеру своєї діяльності. Вони мають потребу в цьому виді ресурсів з однакових, по-суті, причин: для ведення своїх операцій, погашення боргових зобов'язань, забезпечення доходу для своїх інвесторів тощо.

Будь-які дослідження в бухгалтерському обліку, включаючи дослідження з обліку грошових коштів і грошових потоків, повинні проводитись у взаємозв'язку з економічним, юридичним напрямом та із зовнішнім середовищем в системі бухгалтерського обліку.

Разом з тим, усі ці питання є невід'ємною частиною системи управління грошовими коштами підприємства, в тому числі і на ПрАТ «Елтік» , яка включає:

- організацію обліку, що забезпечує періодичне складання звітів про надходження грошей, їх використання та залишок в касі та на рахунку;
- контроль наявності необхідних сум грошових коштів різного призначення (для поточних операційних потреб, для погашення зобов'язань поточного періоду та для здійснення непередбачених витрат);
- запобігання нагромадження зайвих сум тимчасово вільних грошових коштів і розміщення їх з метою одержання доходу до виникнення необхідності;
- складання бюджету грошових коштів – прогнозу грошових потоків, який розробляється на основі планування майбутніх готівкових надходжень і виплат на різні проміжки часу.

Якщо перші три складові зазначеної системи в цілому відпрацьовані і застосовуються на вітчизняних підприємствах, то прогнозування вхідних і

вихідних грошових потоків та їх контроль ще не знайшли широкого застосування. На нашу думку, планування є значним резервом підвищення ефективності управління грошовими коштами вітчизняних підприємств та ефективності їх господарювання..

Система бухгалтерського обліку повинна бути такою, щоб не тільки надавати керівництву підприємства необхідну інформацію про наявність грошових коштів, про розмір і склад майна, його збільшення або зменшення, прибутки і збитки тощо, але й бути здатною відповідати на всі питання як економічного, так і правового характеру.

Головною складовою всіх фінансових операцій підприємства є грошові кошти, які також беруть участь у забезпеченні всіх видів господарської діяльності підприємства. Згідно НП(С)БО 1 під грошовими коштами розуміють готівку, кошти на рахунках банку та депозити до запитання [65]. У ринкових умовах не можна розпочати господарську діяльність без наявності грошових коштів та без їх постійного надходження. Грошові кошти забезпечують проведення поточних операцій. В діяльності підприємства між вхідними і вихідними грошовими потоками завжди є тимчасовий розрив, тому підприємство повинно мати вільні грошові кошти на рахунках в банку. Окрім того, діяльність підприємства не має чітко визначеного характеру, тому вони також необхідні для виконання непередбачених платежів.

Грошові кошти є найбільш ліквідними активами. Вони присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також їх продаж і отримання виручки. З огляду на зазначене, основними завданнями обліку грошових коштів на ПрАТ «Елтік», є:

- здійснення контролю за дотриманням касової і розрахункової дисципліни, в тому числі за зберіганням, своєчасним надходженням і витрачанням отриманих в установах банку грошових коштів відповідно до їх цільового призначення;
- своєчасне і правильне оформлення документів і відображення на

рахунках бухгалтерського обліку операцій по руху грошових коштів;

- проведення інвентаризації грошових коштів та відображення результатів інвентаризації на рахунках бухгалтерського обліку [88, с.137].

Грошові кошти підприємств можуть зберігатись у банках або у вигляді готівки в касі підприємства. Готівка необхідна будь-якому підприємству для видачі заробітної плати і здійснення деяких видів платежів. Тому ПрАТ «Елтік» має касу, в якій зберігається готівка, і відповідні документи по веденню касових операцій. Матеріальна відповідальність за зберігання коштів і ведення касових операцій покладена на касира, з якою укладено договір про повну матеріальну відповідальність у формі зобов'язання касира.

Касові операції на ПрАТ «Елтік» здійснюються згідно з порядком проведення касових операцій підприємствами, установами й організаціями, який запровадив Національний банк України, встановивши єдиний для всіх підприємств, установ і організацій прийом здійснення й обліку касових операцій та єдину для них документацію. Регламентування ведення касових операцій забезпечує здійснення контролю за дотриманням касової дисципліни, сприяє поліпшенню обліку.

Гроші до каси ПрАТ «Елтік» надходять переважно з поточного банківського рахунка насамперед для розрахунку за сировину та матеріали, для виплати заробітної плати, покриття витрат на відрядження й інші господарські, адміністративні й операційні потреби.

Основні вимоги до правильного оформлення й обліку касових операцій наступні:

- негайне записування кожної здійсненої касової операції у касову книгу, щоденне підбиття підсумків у цій книзі; передача касиром під розписку до бухгалтерії касових документів;

- виписування бухгалтерією на кожну касову операцію прибуткових і видаткових ордерів, дотримання послідовності в нумерації і реєстрації цих коштів у реєстрі до передачі їх для виконання касиру;

- погашення касиром спеціальним штампом касових документів, або

запобігти зловживанню цими документами, зокрема, повторному їх використанню;

– установленню наказом осіб, що мають право підписувати касові документи, наявність у касира зразків підписів цих осіб і недопустимість виконання касових операцій на непідписаних документах [13, с.193].

Касові операції підприємства регулюються Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженим постановою Правління НБУ від 29.12.2017 № 148 [79].

Вимоги цього Положення поширюються на юридичних осіб (крім установ банків і підприємств поштового зв'язку) незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, їх відокремлені підрозділи, представництва іноземних організацій; фірм, які здійснюють підприємницьку діяльність, а також на зареєстрованих у встановленому порядку фізичних осіб, які є суб'єктами підприємницької діяльності без створення юридичної особи, які здійснюють операції з готівкою в національній валюті, та є обов'язковими для виконання ними.

Підприємства (підприємці), які мають поточні рахунки в установах банків, зберігають на цих рахунках свої кошти на договірних умовах і здійснюють розрахунки за своїми зобов'язаннями в безготівковій та готівковій формі в порядку, встановленому нормативно-правовими актами Національного банку України.

Розрахунки готівкою підприємств між собою та з підприємцями і фізичними особами проводяться як за рахунок коштів, одержаних з кас банків, так і за рахунок готівкової виручки і здійснюються через касу підприємств з веденням касової книги встановленої форми. Крім цього, розрахунки готівкою підприємств (підприємців) та фізичних осіб здійснюються також через установи банків згідно з вимогами Інструкції з організації емісійно-касової роботи в установах банків України.

Розрахунки готівкою підприємств (підприємців) між собою та з фізичними особами проводяться із застосуванням прибуткових та видаткових касових

ордерів, касових чеків, розрахункових квитанцій, проїзних документів тощо, які підтверджували б факт продажу (повернення) товарів, надання послуг, отримання (повернення) коштів, а також рахунків-фактур, договорів, угод, контрактів, актів закупівлі товарів тощо (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1

Документування руху грошових коштів

Форма документа	Первинні Документи	Призначення документа
1	2	3
КО-1	Прибутковий касовий ордер (ПКО)	Оформлюють надходження готівки в касу
КО-2	Видатковий касовий ордер(ВКО)	Оформлюють видачу готівки з каси
КО-3	Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів	Для реєстру в бухгалтерії ПКО, ВКО чи документів, що їх замінюють
КО-4	Касова книга	Для обліку касиром операцій з готівкою
КО-5	Книга обліку прийнятих і виданих касиром грошей	Для обліку руху коштів у касі
-	Грошовий чек	Для отримання готівки з рахунку в банку
-	Оголошення про внесок готівки	Для внесення готівки на рахунок у банку
-	Супровідна відомість до сумки з грошовою виручкою	Використовують при здачі готівки інкасатору
ФКЧ-1	Фіскальний касовий чек па товари (послуги)	Розрахунковий документ, який надрукував реєстратор розрахункових операцій при розрахунках за продані товари (надані послуги)
ФКЧ-2	Фіскальний касовий чек видачі коштів	Розрахунковий документ, який надрукував реєстратор розрахункових операцій при проведенні розрахунків у разі видачі коштів покупцеві при поверненні товару, прийнятті цінностей під заставу, виплаті виграшів у державні лотереї та в інших випадках
РК-1	Розрахункова квитанція	Використовують при реєстрації розрахунків за продані товари (надані послуги) або при видачі коштів покупцеві у разі повернення товару, прийняття цінностей під заставу та в інших випадках
П-53	Платіжна відомість	Виплата грошових коштів з каси кільком особам
П-49	Розрахунково-платіжна відомість	Розрахунок виплат із заробітної плати та виплата з каси

Продовження табл. 2.1

1	2	3
-	Платіжне доручення	Письмове доручення банку, який обслуговує підприємство, на перерахування певної суми коштів з поточного рахунку в банку на рахунок постачальника
-	Гарантійне доручення	Використовують для перерахування коштів одержувачу, який не має рахунку установі банку або якщо розрахунки безпосередньо з ним платіжними дорученнями неможливі, у разі проведення рахунків через послуги «Укрпошти»
-	Платіжна вимога-доручення	Виписує постачальник і надсилають з розрахунковими та відвантажувальними документами в банк платника (або безпосередньо платнику) з вимогою сплатити
-	Банківська платіжна картка (БПК)	Пластиковий ідентифікований засіб, за допомогою якого одержувачу БПК надають можливість здійснювати операції сплати за товари, послуги і отримати готові кошти
-	Виписка банку	Видає банк підприємству, документ відображає рух грошових коштів на поточному рахунку підприємства

У прибутковому ордері зазначається підстава для його складання і у реквізиті «Додаток» перелічуються додані до нього документи, на яких ставитися штамп або напис «Оплачено» із зазначенням дати (число, місяць, рік) (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Документи, що служать підставою для оформлення прибуткових
касових ордерів**

№ з/п	Господарська операція	Підстава
1	Надходження торговельної виручки	-
1	2	3
2	Одержання грошових коштів із банку на виплату заробітної плати, для видачі на господарські потреби, витрати на відрядження тощо	Корінець чека з чекової книжки
3	Повернення невикористаних підзвітних сум	Авансовий звіт
4	Погашення нестач за результатами інвентаризації	Акт результатів інвентаризації та виписка з протоколу зборів комісії

Продовження табл. 2.2

1	2	3
5	Оплата покупцем за реалізовану йому продукцію	Накладна, акт, рахунок
6	Внесок до статутного фонду підприємства готівкою	Статут або протокол зборів засновників
7	Оприбуткування надлишку коштів за результатами інвентаризації каси	Акт результатів інвентаризації та виписки з протоколу зборів, комісії

У видатковому ордері вказуються документи, що є підставою для його складання й у реквізиті «Додаток» перелічуються додані до нього документи, (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Документи, що служать підставою для оформлення видаткових касових ордерів

№ з/п	Господарська операція	Підстава
1	2	3
	Здавання готівкової виручки до банку:	
1	Самостійно Шляхом інкасації	Об'ява на внесок готівкою
		Супровідна відомість
2	Видача під звіт на господарські потреби	Наказ керівника підприємства
3	Видача під звіт на відрядження	Наказ керівника підприємства
4	Виплата заробітної плати, допомоги, матеріальної допомоги	Платіжна (розрахунково-платіжна) відомість

Розрахунки за готівку підприємств сфери торгівлі, громадського харчування та послуг здійснюються із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій (РРО) згідно із Законом України від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [39]. Перелік окремих форм та умов проведення діяльності у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, яким дозволено проводити розрахункові операції без застосування реєстраторів розрахункових операцій з використанням розрахункових книжок та книг обліку розрахункових операцій, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2000 № 1336 (із змінами і доповненнями) [39].

Розрахунки готівкою фізичних осіб з підприємствами за придбані товари (виконані роботи, надані послуги) можуть також проводитися через установи банків у порядку, визначеному Інструкцією з організації емісійно-касової роботи в установах банків. Зазначені розрахунки здійснюються без надходження коштів до каси підприємства і відображення цієї операції в касовій книзі, а проводяться фізичними особами шляхом унесення готівки на внутрішні банківські рахунки і подальшого перерахування установою банку цих коштів на поточні рахунки підприємств та є для фізичних осіб (платників коштів) готівковими, а для підприємств (одержувачів коштів) безготівковими.

Оприбуткуванням готівки в касі підприємства є здійснення підприємством обліку готівки в повній сумі її фактичних надходжень з оформленням цієї операції у встановленому порядку прибутковим касовим ордером та відображенням у касовій книзі в день одержання підприємством готівкових коштів. При проведенні розрахунків готівкою підприємств у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг із застосуванням РРО або використанням РК оприбуткуванням є здійснення підприємствами обліку готівки через РРО або РК зі складанням того самого дня на підставі розрахункових документів звітів у книзі обліку розрахункових операцій (КОРО) та оформлення готівки в установленому порядку прибутковим касовим ордером і відповідним записом у касовій книзі в день надходження коштів. Зазначена послідовність оприбуткування також поширюється на відокремлені підрозділи, які працюють у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг із застосуванням РРО або використанням РК та самостійно здають до кас установ банку або через інкасаторів одержану ними готівкову виручку. Ці підрозділи мають також вести касову книгу та оприбутковувати готівку в своїх касах.

Готівкова виручка підприємств (підприємців) може використовуватися ними для забезпечення потреб, що виникають у процесі їх функціонування, а також для здійснення розрахунків з бюджетами та державними цільовими фондами за податками, зборами (обов'язковими платежами). Підприємства, що мають податковий борг, здійснюють виплати, пов'язані з оплатою праці (крім

виплат через екстрені обставини), виключно за рахунок коштів, одержаних з установ банків.

Підзвітні особи зобов'язані подати до бухгалтерії підприємства разом із невикористаним залишком готівки Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт у встановлені строки.

Фізичні особи – довірені особи клієнтів (юридичних осіб), які одержали готівку з карткового рахунку із застосуванням корпоративної картки для вирішення виробничих (господарських) питань або на відрядження (згідно з вимогами Положення «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів», затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 05.11.2014 № 705 [78].

Для здійснення касових операцій (розрахунків готівкою) на підприємстві створюють касу – спеціально обладнане приміщення, де обов'язково є сейф. Приміщення каси повинно бути ізольоване, двері в касу під час здійснення операцій мають замикатися зсередини. Доступ до приміщення каси особам, які не мають відношення до її роботи, заборонено.

Дублікати ключів від каси в пакетах або скриньках, які опечатав касир, зберігаються у керівника підприємства.

Керівник підприємства зобов'язаний забезпечити зберігання грошових коштів при їх транспортуванні, обладнати касу та забезпечити в ній ефективне зберігання грошей.

Операції з приймання та видачі готівки здійснює касир, який є матеріально відповідальною особою, котра завідує касою, видачею і прийманням грошей та цінних паперів на підприємстві. З ним обов'язково має бути укладений договір про повну матеріальну відповідальність.

Для полегшення роботи касира і забезпечення своєчасності виконання ним обов'язків на підприємстві складають графік роботи касира, який затверджує керівник.

Окрім готівки, у касі підприємства можна зберігати цінні папери, грошові документи та бланки суворої звітності.

У випадку раптової відсутності касира на роботі (через хворобу тощо) цінності, що є у нього в підзвіті, негайно перераховує інший касир, якому їх передають у присутності керівника і головного бухгалтера підприємства або в присутності комісії, яку призначив керівник підприємства, про що складають відповідний акт.

Для забезпечення дотримання вимог видачі готівки з каси підприємства доцільно розробити робочі інструкції текстової форми щодо оформлення видачі готівки з каси видатковим касовим ордером.

Гроші за касовими ордерами приймають і видають тільки в день їх оформлення. При завершенні операцій касир зобов'язаний підписати всі прибуткові та видаткові касові ордери, а ті документи, що до них додають, – погасити штампом або написом: на прибуткових документах – «отримано», на видаткових – «оплачено», вказавши дату.

Оплату праці, виплату допомог у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, стипендій, премій тощо проводить касир за платіжними або розрахунково-платіжними відомостями, без складання видаткового касового ордера на кожного одержувача.

Здачу виручки інкасатору оформляють супровідною відомістю, яку складають у трьох примірниках через копіювальний папір: перший примірник (супровідну відомість) вкладають до інкасаторської сумки, другий (накладну) – віддають інкасатору при отриманні ним сумки, третій (копія супровідної відомості) – залишається в касі підприємства (інкасатор на ньому ставить підпис та відповідний штамп) і служить підставою для списання коштів з касира, який підтверджує здачу грошей до каси банку. На зворотному боці першого і другого примірників вказаних документів матеріально відповідальні особи заповнюють покупорний опис грошей, що здають.

Готівку в банку отримують касир або інша уповноважена особа на підставі грошового чеку. Для цього на підставі заявки в банку одержують чекову книжку.

Вагомим джерелом надходження коштів у касу підприємства є виручка, отримана від реалізації товарів, продукції, робіт або послуг. Для її приймання використовується електронний контрольно-касовий апарат (ЕККА).

Касир зобов'язаний приділяти особливу увагу належному заповненню касових документів. При цьому заборонено приймати до виконання первинні документи на операції, що суперечать законодавчим і нормативним актам, встановленому порядку приймання, зберігання і витрачання коштів, а також ті, які порушують договірну, фінансову дисципліну, завдають збитків державі, власникам, іншим юридичним та фізичним особам. Якщо хоча б одна з вимог щодо заповнення касових документів не виконана, касир зобов'язаний повернути документи до бухгалтерії для належного їх оформлення. Прибуткові та видаткові касові ордери чи документи, що їх замінюють, до передачі в касу реєструє бухгалтерія в журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів.

Усі факти надходження і вибуття готівки на підприємстві відображають у касовій книзі.

Касова книга – обліковий регістр, призначений для обліку касових операцій касиром підприємства. В ній у хронологічній послідовності відображають витрачання і надходження готівки, що дає змогу контролювати рух коштів підприємства.

Записи в касовій книзі здійснює касир одразу ж після отримання або видачі грошей за кожним ордером або за документами, що його замінюють.

Підприємства, які використовують іноземну валюту, ведуть окремі касові книги за кожним видом валюти.

У кінці кожного робочого дня касир підбиває підсумки операцій за день, визначає залишок готівки у касі на наступне число і складає звіт касира.

Звіт касира – це документ, що є відривним аркушем касової книги з доданими прибутковими та видатковими касовими ордерами, які касир передає до бухгалтерії.

На поточних рахунках, які відкриваються банками суб'єктам господарювання в національній валюті, здійснюються всі види розрахунково-касових операцій згідно умов договору і вимог законодавства України.

Порядок відкриття рахунків в іноземній валюті аналогічний порядку відкриття відповідних рахунків в національній валюті як для підприємств, так і для фізичних осіб.

Документи на відкриття поточних рахунків підприємств подають в банк виключно тих осіб, які маю право першого і другого підпису.

Особи, що мають право першого і другого підпису, окрім представлення перерахованих вище документів, зобов'язані пред'явити уповноваженому працівнику банку наступні документи:

- паспорт або документ, який його замінює;
- документ, виданий податковим органом, що свідчить про привласнення фізичній особі ідентифікаційного номера платника податків;
- документи, підтверджуючі їх повноваження.

Слід зазначити, що банк має право затребувати і інші документи і відомості, необхідні для з'ясування суті діяльності суб'єкта, його фінансового положення, а також особи його представників. У разі непред'явлення таких документів (відомостей) рахунок суб'єкту не відкривається.

Якщо поточний рахунок в іноземній валюті відкривається в тому ж банку, в якому відкритий поточний рахунок в національній валюті, то надання пакету документів і проведення процедури ідентифікації не обов'язкове.

Зупинимося на документальному оформленні операцій із коштами на рахунках в банку. Загальною вимогою, що пред'являється до всіх документів, що оформляються на підприємстві, є чітке дотримання правил заповнення відповідних документів. Порядок заповнення документів, які підприємству необхідно подати в банк (як при отриманні наявних засобів з їх поточних рахунків, так і при здачі готівки в касу банку).

Бланки таких «банківських документів» виготовляються відповідно до їх зразків, затвердженими НБУ, друкарським способом або з використанням

комп'ютерної техніки з віддзеркаленням обов'язкових реквізитів. Виключенням в даному випадку є грошові чеки, які виготовляються тільки друкарським способом.

Обов'язковими реквізитами «банківських документів» є:

- дата здійснення операції;
- вказівка платника і одержувача;
- паспортні дані особи-одержувача (або документа, який його замінює);
- сума касової операції;
- підписи платника або одержувача;
- підписи працівників банку, уповноважених здійснювати касову операцію;
- номер рахунку одержувача;
- найменування банку одержувача;
- а також інші реквізити, необхідні для здійснення окремих операцій з готівкою. Причому додаткові реквізити можуть бути дописані в касовому документі від руки ручкою.

Всі реквізити в «банківських документах» заповнюються відповідно до правил, вказаних Інструкції №103 від 25.09.2018 «Про ведення касових операцій банками в Україні».

Слід зазначити, що банківські документи заповнює бухгалтер підприємства (або уповноважена особа на здійснення таких дій) і працівник банку. Бухгалтер може заповнювати їх від руки ручкою або за допомогою технічних засобів. А ось працівник банку заповнює їх із застосуванням технічних засобів або системи автоматизації банку (далі – САБ), при умові що клієнт (підприємство) згоден на таку дію з боку банку.

Виправлення в банківських документах реквізитів, а саме: номери рахунків, найменування клієнта, суми, прізвища, імені, по батькові одержувача (платника) не допускаються.

Підприємства (підприємці), що мають поточні рахунки в установах банків, одержують готівку з цих рахунків по грошовому чеку (з чітким формулюванням

суті операції, яка буде здійснюватися) в межах наявних грошових коштів і витрачають їх на цілі, вказані в грошовому чеку і не суперечать чинному законодавству.

Для своєчасного отримання в установі банку необхідної суми готівки підприємства (підприємці) у встановлений банком термін повинні попередити (письмово або усно) установу банку про необхідну суму грошових коштів в банкнотах і розмінній монеті.

Чекові книжки отримуються підприємством за платню в установі банку. Для отримання чекової книжки заповнюється і подається до установи банку (операційному працівнику) заява про видачу грошової чекової книжки в одному екземплярі.

Після відповідної перевірки заява з дозвільним написом головного бухгалтера і керівника установи банку або осіб, яким надано право підпису, передається в касу банку.

У свою чергу, касир установи банку, отримавши заяву, перевіряє наявність на ньому підписів службових осіб банку, проставляє на заяві і талоні до нього номери чеків чекової книжки і передає операційному працівнику чекову книжку разом із заявою під розписку на талоні для подальшого її оформлення.

Талон до заяви залишається в касі. Після оформлення операційними працівниками відповідних реквізитів на чеках і реєстрації номерів в зразках підписів чекова книжка разом із заявою повертається в касу банку.

Видача чекової книжки представнику підприємства (підприємця) проводиться під розпис на заяві, з попередньою звіткою підпису одержувача із зразком цього підпису на заяві.

Грошовий чек повинен містити печатку (якщо наявність печатки передбачена) і підпису уповноважених осіб відповідно до картки зразків підписів. При заповненні грошових чеків використання факсиміле не допускається.

Отримавши грошовий чек, касир установи банку:

- перевіряє наявність підписів службових осіб банку, що мають право дозволяти видачу грошей, і тотожність цих підписів наявним зразкам;
- порівнює суму, проставлену на документі цифрами, з сумою, вказану прописом;
- перевіряє, чи є розписка в отриманні грошей на документі;
- перевіряє наявність даних про пред'явлення паспорта або іншого документа, що засвідчує особу одержувача грошей;
- викликає одержувача грошей по номеру контрольної марки від грошового чека і питає про одержувану суму грошей;
- звіряє номер контрольної марки від грошового чека з номером на грошовому чеку і наклеює контрольну марку на чек;
- готує суму грошей, зіставляє суму видачі з сумою, вказаною на чеку, відбиває її на обчислювальній машині і видає її одержувачу, підписує витратний документ.

Слід помітити, що забороняються операції, при яких представник підприємства, об'єднання, організації або установ, не вносячи грошей, пред'являє одночасно чек на отримання грошей і оголошення на внесення готівки.

На ПрАТ «Елтік» документальне оформлення руху готівки здійснюється з використанням типових форм документів. Для здійснення безготівкових розрахунків на підприємстві, використовують систему «Клієнт-Банк».

2.2. Синтетичний та аналітичний облік грошових коштів підприємства

Для обліку грошових коштів в Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій призначені рахунки 3 класу.

Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів (у національній та іноземній валюті у касах, на розрахункових (поточних), валютних та інших рахунках у банках), електронних грошей, грошових документів, короткострокових векселів одержаних і фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості, резерву сумнівних боргів і витрат майбутніх періодів.

Грошові кошти в іноземній валюті, операції з ними та розрахунки іноземною валютою на рахунках цього класу та класів 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань», 5 «Довгострокові зобов'язання», 6 «Поточні зобов'язання» та на рахунках 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» і 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» обліковуються у гривнях у сумі, що визначається шляхом перерахунку іноземної валюти за курсом Національного банку України. Одночасно грошові кошти, фінансові інвестиції та розрахунки відображаються в тій валюті, в якій здійснюються розрахунки й платежі. Курсові різниці за такими операціями відносяться на рахунки 71 «Інший операційний дохід», 74 «Інші доходи», 85 «Інші затрати», 94 «Інші витрати операційної діяльності», 97 «Інші витрати».

Для узагальнення інформації про операції з готівковими грошовими коштами в касі підприємства Планом рахунків передбачений синтетичний рахунок 30 «Готівка», що має наступні субрахунки:

Рахунок 30 «Готівка» має такі субрахунки:

301 «Готівка в національній валюті»

302 «Готівка в іноземній валюті»

За дебетом рахунку 30 «Готівка» відображається надходження грошових коштів у касу підприємства, за кредитом – виплата грошових коштів із каси підприємства.

На підприємствах, де працюють операційні каси (продаж квитків, оплата послуг зв'язку, обмін валюти тощо) відкриваються субрахунки «Готівка в національній валюті в операційній касі» та «Готівка в іноземній валюті в операційній касі».

Порядок відображення операцій з готівкою на рахунках бухгалтерського обліку наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Типова кореспонденція рахунків з обліку касових операцій

Первинний документ	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		дебет	кредит
1	2	3	4
Надходження в касу підприємства			
Корінець чеки, прибутковий касовий ордер	Отримані по чеку грошові кошти на виплату авансу по відрядженню працівника	301, 302	311, 312
Корінець чеки, прибутковий касовий ордер	Отримані по чеку грошові кошти на господарські потреби, на виплату відпускних	301	311
Прибутковий касовий ордер	Повернений підзвітною особою залишок невитрачених сум, виданих на господарські потреби	301, 302	372
Прибутковий касовий ордер	Отриманий аванс в рахунок поставки товарів (готівкова виручка)	301	681
Прибутковий касовий ордер	Отримана доплата за поставлені товари	301	361
Прибутковий касовий ордер	Повернений залишок сум, виданих на відрядження	301, 302	372
Прибутковий касовий ордер	Внесено внесок до статутного фонду готівковими грошовими коштами в касу	301, 302	46
Прибутковий касовий ордер	Отримані по чеку грошові кошти з поточного рахунку підприємства на виплату заробітної плати	301	311
Виплати з каси підприємства			
Видатковий касовий ордер	Видані грошові кошти під звіт на відрядження	372	301, 302
Видатковий касовий ордер	Видані працівнику грошові кошти під звіт на господарські потреби	372	301
Видатковий касовий ордер	Виплачено відпускні	661	301
Видатковий касовий ордер, квитанція до оголошення на внесення готівки	Здана готівка в касу банку для зарахування на поточний рахунок	311, 312	301, 302
Видатковий касовий ордер	Виплачена сума орендної плати	685	301
Видатковий касовий ордер	Видані кошти під звіт на господарські потреби	372	301
Платіжна відомість, Видатковий касовий ордер	Виплачена заробітна плата працівникам підприємства	661	301
Видатковий касовий ордер	Видана позика працівнику підприємства	377	301
Платіжна відомість, Видатковий касовий ордер	Виплачено аванс по заробітній платі працівникам підприємства	661	301

Для обліку наявності і руху грошових коштів, що знаходяться на рахунках в банках, призначений рахунок 31 «Рахунки в банках».

Рахунок 31 "Рахунки в банках" призначено для обліку наявності та руху грошових коштів, що знаходяться на рахунках в банку, які можуть бути використані для поточних операцій.

Рахунок 31 «Рахунки в банках» має такі субрахунки:

311 «Поточні рахунки в національній валюті»

312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»

313 «Інші рахунки в банку в національній валюті»

314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті»

315 «Спеціальні рахунки в національній валюті»

316 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті».

За дебетом рахунку 31 «Рахунки в банках» відображається надходження грошових коштів, за кредитом – їх використання.

Субрахунки 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті» та 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті» призначені для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів в іноземній валюті.

Субрахунок 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті» призначений для обліку коштів на рахунку у системі електронного адміністрування податку на додану вартість, відкритому платнику податку в Казначействі, а також на інших спеціальних рахунках, відкритих у банку та/або органі Казначейства відповідно до законодавства, тощо.

Субрахунок 316 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті» призначений для обліку коштів в іноземній валюті, що підлягають розподілу або додатковому попередньому контролю, у тому числі сум коштів в іноземній валюті, що підлягають обов'язковому продажу відповідно до законодавства.

Порядок обліку операцій на рахунках в банках наведено у додатку С.

На рахунку 33 «Інші кошти» ведеться узагальнення інформації про наявність та рух грошових документів (у національній та іноземній валюті), які знаходяться в касі підприємства (поштових марок, марок гербового збору,

сплачених проїзних документів, сплачених путівок до санаторіїв, пансіонатів, будинків відпочинку тощо), електронних грошей та про кошти в дорозі, тобто грошові суми, внесені в каси банків, ощадні каси або поштові відділення для подальшого їх зарахування на розрахункові або інші рахунки підприємства.

Рахунок 33 «Інші кошти» має такі субрахунки:

331 «Грошові документи в національній валюті»

332 «Грошові документи в іноземній валюті»

333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»

334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»

335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті»

За дебетом рахунку 33 «Інші кошти» відображається надходження грошових документів у касу підприємства та коштів в дорозі, за кредитом – вибуття грошових документів та списання коштів у дорозі після їх зарахування на відповідні рахунки.

На субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» відображаються операції з електронними грошима, які здійснюються комерційними агентами та користувачами, відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України та правил використання електронних грошей, узгоджених з Національним банком України.

Електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. При цьому з метою бухгалтерського обліку не визнаються електронними грошима наперед оплачені картки одноцільового використання: дисконтні картки торговців, картки автозаправних станцій, квитки для проїзду в міському транспорті тощо, які приймаються як засіб платежу виключно їх емітентами.

Аналітичний облік грошових документів ведеться за їх видами.

На ПрАТ «Елтік» узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів (у національній та іноземній валюті в касах, на поточних, валютних та

інших рахунках у банках), грошових документів (у національній та іноземній валюті), які знаходяться в касі підприємства (поштових марок, сплачених проїзних документів тощо) та коштів у дорозі здійснюється в журналах і інших регістрах, що передбачені в системі «1С:Підприємство».

Аналітичні дані про грошові кошти в іноземній валюті наводяться у гривнях і одночасно в тій валюті, в якій здійснювалась операція в іноземній валюті.

Залишки на відповідних рахунках у відомостях на кінець місяця встановлюються як різниця між сумою сальдо на початок місяця і дебетових оборотів по рахунку за поточний місяць і сумою кредитових оборотів за місяць.

Сальдо рахунків перевіряється з відповідними документами (звітами касира, виписками банку тощо).

Надзвичайно актуальним на сьогодні є дослідження питання обліку операцій з електронними грошима.

Електронні гроші – платіжний засіб, який сміливо можна вважати винаходом ХХІ сторіччя. До появи такого платіжного засобу спонукали: розвиток інформатизації суспільства, збільшення частки інтернет-торгівлі в загальному торговельному обороті, скорочення затрат часу на проведення розрахунків, навіть – анонімність такого типу платежів.

При впровадженні електронної комерції в господарські процеси підприємства всі розрахункові операції починають відбуватися в електронному середовищі з використанням електронних грошей. Саме цей інструмент розрахунків дозволяє швидко та безпечно здійснювати оплату таких найбільш розповсюджених у мережі Інтернет видів товарів, робіт, послуг та сервісів:

- замовлення в Інтернет-магазинах;
- інформаційні Інтернет-видання (засоби масової інформації, фахові, тематичні, періодичні видання);
- послуги зв'язку через комунікаційні системи, наприклад Skype;
- послуги реклами (розміщення реклами в мережі Інтернет; мається на увазі діяльність самих рекламних агентств);

- послуги фінансового характеру (операції на біржах, інвестиції у НУІР-фонди, зокрема Forex Club, Forex4you, Kf-forex.ru та інші;
- інформаційні та довідкові послуги (платні пошукові послуги);
- цифрові товари (програмні продукти різних напрямів використання, книжки, методики, програми, відео/аудіо);
- інтернет-аукціони;
- розробка веб-сайтів, послуги їх супроводження, оплата доменних імен, хостингу (надання дискового простору для розміщення веб-сайтів на веб-сервері) тощо.

Сьогодні українці можуть продавати та купувати товари, переказувати кошти за допомоги таких систем, як WebMoney, "Яндекс.Деньги", RBK Money, E-Gold, LiqPay, Z-Payment, Paypal, Liberty Reserve, Moneybookers тощо [35]. Розвиток ринку електронних грошей є свідченням еволюції вітчизняного бізнесу, його поступового наближення до світових стандартів. Але широкому застосуванню електронних платіжних засобів в Україні перешкоджають певні труднощі.

По-перше, це правове регулювання, яке не встигає за стрімким розвитком відносин у цій сфері, та законність обігу електронних платіжних засобів в Україні.

Електронні гроші слід відрізнити від таких засобів платежу, як дисконтні карти, картки автозаправних станцій, квитки для проїзду в транспорті, які приймаються для оплати винятково їхніми емітентами [27].

Лідером за обсягом використання електронних грошей є система «ГлобалМані». За даними НБУ на сьогодні за узгодженими правилами випуск електронних грошей здійснюють: ВіЕйБі Банк (система е-гроші – Максі), Фідобанк (МопеХу) і Ощадбанк (ГлобалМані) [19].

Вибір конкретного виду електронних грошей залежить від багатьох факторів: чи здійснюються розрахунки в межах однієї країни, чи пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю суб'єкта господарювання; наявність пунктів поповнення рахунків електронних грошей (електронних гаманців) та пунктів

обміну умовних одиниць тієї чи іншої платіжної системи; зручність користування, наявність служби підтримки, швидкість реагування розробників системи на виникнення збоїв процедури розрахунків та інші.

Для України електронні гроші – це новий платіжний засіб. З технічної точки зору такі розрахунки вже успішно здійснюються українськими компаніями, а ось бухгалтери, що їх обліковують – губляться у здогадках, як це правильно зробити. Головна проблема полягає у тому, що розуміти під електронними грошима: засоби платежу – такі, як готівкові чи безготівкові кошти, акредитиви, депозити тощо чи грошові зобов'язання, як, наприклад, право вимоги боргу.

Зокрема, І.Ф. Радіонова електронні гроші відносить до форми «банківські рахунки або депозитні гроші» [83] і розуміє під ними не паперові гроші.

В.Г. Мельничук відносить такі платіжні засоби до складу «неповноцінних грошей», але одночасно до цієї форми відносить також і паперові готівкові гроші [61, с. 64]. Паперові гроші – неповноцінні гроші, які замінюють повноцінні (з дорогоцінних металів). Спочатку паперові гроші обмінювалися на золото, а їх випуск був пов'язаний із величиною золотого запасу держави, але вже на початку ХХ ст. більшість країн світу припинили їх обмін на золото [61, с. 66 – 67].

Електронні гроші відносяться також до сучасних неповноцінних кредитних грошей за формою «депозитні гроші». До цієї ж форми відносяться традиційні (чекові) депозити. У цьому джерелі дається таке визначення грошей: – «це специфічний товар, що має властивість обмінюватися на будь-який інший товар, тобто як загальний еквівалент». Електронні гроші також відповідають цьому визначенню і є аналогом безготівкових коштів.

Д. Савчук розкриває сьогоденню позицію ДПСУ – останні не можна вважати грішми[61], аргументуючи це п. 291.6 ст. 291 Податкового кодексу України: «Платники єдиного податку першої – третьої груп повинні здійснювати розрахунки за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) виключно в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій)», підтримуючи таку позицію – розрахунки за допомоги електронних грошей не є розрахунками у грошовій

формі. У свою чергу автор апелює до такого твердження: електронні гроші є зобов'язаннями, але й готівку та безготівкові кошти за їхньою юридичною природою теж можна вважати зобов'язаннями. Перші є безумовними зобов'язаннями Національного банку України, а другі – зобов'язаннями банків перед клієнтами.

Низка авторів схиляється до думки обліку нових платіжних засобів у складі зобов'язань, зважаючи саме на визначення, дане у Положенні про електронні гроші в Україні: електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент особами, і є грошовим зобов'язанням емітента [80].

У той же час представник аудиторської компанії «Аудит-Альянс» Т. Горячун розкриває протилежну позицію і пропонує обліковувати електронні гроші на додатковому субрахунку до рахунку 33 «Інші кошти» (наприклад, субрахунок 335 «Електронні гроші»). У випадку, коли зазначені платіжні засоби надходять до агента на підставі агентського договору, що не передбачає переходу прав власності на кошти, для обліку електронних грошей рекомендується використовувати позабалансовий рахунок (наприклад, рахунок 033), на якому вести облік таких коштів за номінальною вартістю [21].

Гадаємо, що питання віднесення електронних грошей до складу безготівкових коштів – це лише питання часу. З кожним роком електронні гроші все більше набирають форми трансферабельності, що, відповідно, забезпечить їм широкий спектр розрахунків між контрагентами.

Оскільки купівельна спроможність нових засобів платежу потенційно є необмеженою, їх природа характеризується як грошова. Електронним грошам властиве внутрішнє протиріччя – з одного боку, вони є засобом платежу, з іншого – зобов'язанням, яке підлягає виконанню у звичайних не електронних грошах [86].

Питання, пов'язані з випуском, обігом і погашенням електронних грошей в Україні, регулюються Положенням про електронні гроші в Україні, затвердженим постановою Національного банку України від 04.11.2010 р.

№481. Згідно з Положенням учасниками правовідносин, пов'язаних з використанням електронних грошей в Україні, є емітент – особа, яка здійснює випуск електронних грошей і бере на себе зобов'язання з їхнього погашення [81].

В Україні емісію електронних грошей, їх обслуговування здійснюють виключно банки і тільки в гривні. Поняття «платіжний засіб» міститься у ст. 192 Цивільного кодексу України, ст. 3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів» [82] і пов'язане з визначенням гривні – грошової одиниці України як єдиного законного платіжного засобу. Тобто, платіжний засіб існує у формі грошової одиниці. Національний банк України зазначає, що законодавством розмежовано поняття «електронний платіжний засіб» та «електронні гроші». Так, пунктом 1.14 ст. 1 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів» [82] встановлено, що «електронним платіжним засобом» є платіжний інструмент, що надає його держателю можливість за допомоги платіжного пристрою отримати інформацію про належні держателю засоби та ініціювати їх переказ. Платіжний інструмент є засобом певної форми на паперовому, електронному або іншому носії інформації, що використовується для ініціювання переказів. До платіжних інструментів належать документи на переказ і електронні платіжні засоби. Разом з тим, згідно зі ст. 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів» [82], електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формах.

Згідно з вимогами [82] електронні гроші випускаються в обмін на готівкові або безготівкові кошти іншими, ніж НБУ, банками. Електронні гроші випускаються банком для певного кола суб'єктів (користувачів, торговців, агентів), які погодилися на договірній основі використовувати електронні гроші в розрахунках. У той час гривня, як грошова одиниця України, є єдиним законним платіжним засобом і приймається без будь-яких обмежень на всій території України.

Положенням про електронні гроші в Україні [80] встановлені обмеження

щодо сум електронних грошей на електронному пристрої, що перебуває у розпорядженні користувача: сума електронних грошей на електронному пристрої, який не може поповнюватися, не повинна перевищувати 2000 гривень; на пристрої, який може поповнюватися – 8000 гривень.

Передбачено, що фізичні особи мають право використовувати електронні гроші для розрахунків з торговцями за товари, а також переказувати електронні гроші іншим користувачам – фізичним особам. Суб'єкти господарювання мають право використовувати електронні гроші, що отримані виключно в обмін на безготівкові кошти та лише для розрахунків з торговцями за товари в електронному вигляді, придбані на виробничі (господарські) потреби, що виражені в гривнях. Погашення електронних грошей банками для фізичних осіб може здійснюватися як готівкою, так і безготівково, для юридичних осіб – тільки на поточний рахунок.

Поточний рахунок, операції за яким можуть здійснюватися з використанням електронних платіжних засобів, використовується з урахуванням законодавчих обмежень. Кошти з поточного рахунку юридичної особи не можуть бути використані за допомоги електронного платіжного засобу для одержання заробітної плати, інших виплат соціального характеру, розрахунків за зовнішньоторговельними договорами, здійснення іноземних інвестицій в Україну та інвестицій резидентів за її межами. Кошти з поточного рахунку в іноземній валюті юридичної особи можуть бути використані за допомоги електронного платіжного засобу виключно для: 1) одержання готівки за межами України для оплати витрат на відрядження; 2) здійснення розрахунків у безготівковій формі за межами України, пов'язаними з витратами на відрядження та витратами представницького характеру, а також на оплату експлуатаційних витрат, пов'язаних з утриманням транспортних засобів.

Слід зазначити, що на сьогодні є низка суттєвих невідповідностей у нормативно-правових актах, що регулюють порядок використання електронних грошей як між собою, так і щодо порядку їх обліку. Таким чином, з точки зору бухгалтерського обліку рахунок 335 використовується для відображення

інформації про електронні гроші як такі, що записані, тобто зберігаються на електронному платіжному засобі та використовуються суб'єктом господарювання в обмін на безготівкові кошти і лише для розрахунків з торговцями за товари в електронному вигляді, придбані на виробничі (господарські) потреби, що виражені в гривнях. Навіть при безпосередньому придбанні товару за допомоги картки з використанням електронних грошей застосовується субрахунок підзвітних осіб 372, згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків [42], рахунки 30, 31, 33 не кореспондують з рахунками 2-го класу, рахунок 33 не кореспондує з рахунком 64, щоб відобразити ПДВ чи сплату податків. Таким чином, суттєво обмежено використання субрахунку 335.

Жорсткі обмеження стримують розвиток застосування електронних грошей підприємствами в Україні. На сьогодні банки пропонують клієнтам, юридичним особам випуск платіжних карток, які дають доступ до коштів на поточному рахунку (ключ-картка), відкриття корпоративних карток для оплати: витрат, пов'язаних з основною діяльністю (купівля товару, розрахунки з постачальниками); представницьких витрат (офіційні прийоми, культурні програми); витрат на відрядження по Україні та за кордон (готель, квитки, оренда авто тощо); господарських покупок (канцтовари, оргтехніка, меблі, бензин тощо). Поповнення може здійснюватися миттєво через Інтернет-банк, готівкою через касу будь-якого банку, через термінали самообслуговування будь-якого банку. Такі картки не обліковуються окремо – в обліку показується лише наявність коштів на рахунку. Суттєву відмінність має застосування WebMoney Transfer – системи миттєвих інтернет-розрахунків. У системі WebMoney підприємство одержує особовий рахунок, усередині якого може існувати необмежена кількість гаманців – спеціальних облікових записів, на яких проводиться облік коштів (титульних знаків) користувача у будь-якій валюті. З юридичної точки зору в цьому разі замість електронних грошей одиницею обліку є права вимоги держателя стосовно боржника, тобто продаж боргових зобов'язань ТОВ «Українська гарантійна агенція» (ТОВ „УГА”), в обліку використовуються рахунки інших дебіторів і кредиторів 377 та 685. Ця система

є досить поширеною.

Можна з впевненістю стверджувати, що з позиції бухгалтерського обліку електронні гроші є новим об'єктом дослідження. Існує кілька специфічних властивостей досліджуваного нами об'єкта, які безпосередньо впливають на порядок його відображення в бухгалтерському обліку. Серед них такі:

- електронні гроші генеруються та перераховуються не банківськими установами, а операторами платіжних систем (до них відносять: розробника, власника, адміністратора електронної системи; організації, що приймають кошти до зарахування для подальшої трансформації у електронні гроші), тобто групою осіб, які в більшості випадків є або фізичними особами, або суб'єктами господарювання, що не належать до фінансово-кредитних установ;

- електронні гроші у зв'язку з наявністю різноманітних платіжних систем мають безліч варіантів умовних валют, які застосовуються окремими суб'єктами електронної комерції.

Отже, доречнішим є відображення електронних грошей в обліку на рахунку 33 “Інші кошти” як окремого виду грошових коштів суб'єкта господарювання. Тому доцільно ввести до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [42] окремий субрахунок до рахунку 33 “Інші кошти”: 335 “Електронні грошові кошти”. Також слід передбачити можливість ведення на підприємстві аналітичного обліку за такими напрямками: за обраною платіжною системою (наприклад, WebMoney Transfer – система миттєвих Інтернет-розрахунків), за умовною валютою електронного гаманця (наприклад, відповідно до системи WebMoney Transfer: U- кошелёк – WMU (гривня), R-кошелёк -WMR (російський рубль), Z-кошелёк – WMZ (долар США), E-кошелёк – WME (євро), B-кошелёк -WMB (білоруський рубль), G-кошелёк -WMG (золото).

Для того, щоб суб'єкту господарювання повною мірою застосовувати всі переваги використання сучасних інформаційних технологій, розвитку Інтернет, необхідно зважати на законодавчі обмеження і застосовувати ті електронні платіжні інструменти, які дозволять уникнути суперечностей в обліку та

належним чином організувати розрахунки.

На основі проведеного аналізу чинного законодавства, що регулює порядок використання та обліку електронних грошей, можна стверджувати, що впровадження нового субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» не вирішило суперечностей у питаннях сутності та обліку електронних грошей. Суворі обмеження для їх використання підприємствами стримують розвиток електронних платежів, ділової активності суб'єктів ринку, зручності та мобільності ведення бізнесу. Вважається, що з часом електронні гроші першої групи можуть витіснити традиційну готівку і чеки, тоді як електронні гроші другої групи замінять кредитні карти в Інтернет- розрахунках. У подальшому необхідно застосовувати досвід розвинених країн у формуванні напрямів удосконалення обліку електронних грошей суб'єктами господарювання в Україні.

Для подальшого успішного розвитку електронних грошей в Україні важливим є:

1. Застосування виваженої правової регламентації, спрямованої, з одного боку, на підтримку їхнього розвитку, а з іншого – на запобігання їх використання з метою ухилення від оподаткування та контролю.

2. Подолання певних складнощів з ситуативним перерозподілом суб'єктів ринку і сфер регулювання між регуляторами. Наприклад, зменшивши до розумного поріг входу в «третій дивізіон» банків, Україна задовольнила б попит ринкових ніш на ті продукти, які хоч і перебувають у сфері регулювання центрального банку, але важко народжуються «великими» банками другого дивізіону. А це, окрім електронних грошей, і послуги з приймання малих платежів і виплат, і питання з програмно-технічними комплексами самообслуговування – терміналами, і багато іншого.

2.3. Розкриття інформації про наявність і рух грошових коштів у фінансовій звітності підприємства та напрями вдосконалення звітності про грошові кошти підприємства

Звітність підприємств є завершальним кроком системи бухгалтерського обліку, яка узагальнює і систематизує інформацію про діяльність підприємства та яка необхідна усім зацікавленим особам для прийняття ефективних економічних рішень. Добре налагоджена звітність підприємств є, безсумнівно, умовою будь-якого правильно організованого бізнесу.

Фінансова звітність підприємств – це система узагальнених показників, які характеризують підсумки фінансово-господарської діяльності за минулий період (квартал, рік). У свою чергу В. Д. Будяк подає таке визначення бухгалтерської звітності: ”... це єдина система даних про майновий і фінансовий стан організації і про результати її фінансово-господарської діяльності, підготовлена за встановленими формами на основі облікової інформації” [6, с.28].

Для будь-якого фінансового аналітика є важливим зрозуміти структуру грошових потоків підприємства за певний звітний період, визначити причини дефіциту чи надлишку грошових коштів, з’ясувати найбільш суттєві статті їх надходження і витрачання. Формою фінансової звітності, яка призначена для такого виду аналізу, є звіт про рух грошових коштів. Тому і якість аналітичних дій, і працезатрати аналітика для досягнення кінцевої мети аналізу залежать від методики формування інформації в звіті про рух грошових коштів.

У Балансі (Звіті про фінансовий стан) підприємства показують наявність грошових коштів на початок та кінець періоду, з чого можна визначити лише величину їх збільшення або зменшення. У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) відображено лише суму нарахованих доходів та витрат, їх структуру, а також отриманий протягом звітного періоду прибуток, а інформації про джерела надходження та напрями витрачання коштів немає [62, с. 100].

Третім складовим елементом фінансової звітності підприємства є Звіт про

рух грошових коштів, який відображає надходження та витрачання коштів у звітному періоді за операційним, інвестиційним і фінансовим напрямками діяльності підприємства. Звіт про рух грошових коштів є, без сумніву, однією з найбільш важливих форм фінансової звітності, який тісно пов'язаний із рештою звітних форм.

Звіт про рух грошових коштів – це звіт, який відображає надходження і вибуття грошових коштів у звітному періоді. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає зміст, структуру і формат Звіту про рух грошових коштів та загальні вимоги до розкриття його статей, який складають усі підприємства, крім банків, бюджетних установ, суб'єктів малого підприємництва.

Звіт про рух грошових коштів введено у склад фінансової звітності з метою найбільш повного опису діяльності підприємства.

Звіт входить до складу річної фінансової звітності підприємств та складається за звітний період наростаючим підсумком з початку року в тис. грн. Для порівняння інформації у звіті наводять дані за аналогічний попередній період. Він входить до загальнодержавної зовнішньої типової звітності підприємств.

Метою складання Звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни у грошових коштах та їх еквівалентах за звітний період [20, с. 35]. Тобто звіт відображає джерела надходження грошових коштів і напрями їх використання, оцінює як здатність суб'єкта генерувати грошові кошти, так і його потреби в них. Разом з Балансом та Звітом про фінансові результати цей звіт дає можливість оцінити фінансовий стан підприємства, зокрема його ліквідність та платоспроможність, раціональність використання коштів, скласти прогноз на майбутній період. Звіт містить дані про рух грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної, фінансової діяльності

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю. У результаті

основної діяльності грошові кошти одержують від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, від надання активів в оренду, а витрачають – на розрахунки з постачальниками, бюджетом, працівниками тощо. Інвестиційна діяльність – це діяльність підприємства, пов'язана з придбанням тих необоротних активів та фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів [5, с.29]. У результаті інвестиційної діяльності грошові кошти надходять від продажу фінансових інвестицій та необоротних активів, від дивідендів, відсотків, погашення наданих позик іншим підприємствам. Витрачають їх на придбання фінансових інвестицій, основних засобів і нематеріальних активів, надання позик іншим підприємствам тощо. Фінансова діяльність – діяльність підприємства, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу [22, с.37]. Надходження грошових коштів у результаті фінансової діяльності відбувається за рахунок випуску акцій власної емісії, отримання позик, а витрачання – на погашення позик, виплату дивідендів, викуп акцій власної емісії.

Окремо зазначають надходження і видаток коштів стосовно різних видів діяльності. Негрошові операції (отримання активів від фінансової оренди, бартерні операції, придбання активів через емісію акцій тощо) не включають до Звіту про рух грошових коштів. Внутрішні зміни у складі грошових коштів до звіту не вносять [20, с. 37].

Розмежування грошових потоків за видами діяльності пов'язаний з відмінностями у вимогах, що їх пред'являють користувачі до звітної до звітної інформації. При аналізі поточної інформації важливо оцінити достатність грошових коштів для підтримки фінансово-господарської діяльності та виявити тенденції збільшення оборотів, викликані нарощуванням виробничих потужностей. Грошові кошти, спрямовані на інвестиції, показують, наскільки майбутні виробничі потужності зможуть підтримати рівень поточної діяльності, що склався. Грошові потоки від фінансової діяльності представляють інтерес з точки зору власників і кредиторів підприємства.

Звіт про рух грошових коштів – це головний фінансовий документ, у якому:

- розкривається вплив операційної та інвестиційної діяльності, діяльності з фінансування підприємства на надходження і вибуття грошових коштів;
- подано суми чистих надходжень (збільшення) і чистих витрат (зменшення) коштів за обліковий період у розрізі кожного виду діяльності;
- узагальнюються операції, пов'язані з коштами підприємства.

У світовій практиці Звіт про рух грошових коштів складають за двома методами: прямий полягає у зіставленні надходження та видатків грошових коштів за певними видами активів у межах інвестиційної та фінансової діяльності; непрямий – передбачає послідовне коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оприбуткування на нараховану амортизацію, зміну забезпечень наступних виплат і платежів, збиток (прибуток) від реалізованих курсових різниць, збиток (прибуток) від фінансової та інвестиційної діяльності, витрати на сплату відсотків та зміну в чистих оборотних активах тощо.

Порівняння прямого і непрямого методу складання Звіту про рух грошових коштів по відношенню до видів діяльності наведено у табл. 2.5.

Вихід України на міжнародні ринки, участь її у міжнародних процесах зумовили необхідність зміни національної системи обліку з метою наближення до міжнародних стандартів, що було реалізовано у прийнятому 7 лютого 2013 року Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (НП(С)БО 1) [44].

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку не визначають порядок ведення бухгалтерського обліку, а лише описують загальні правила оцінки та надання інформації у фінансових звітах. На відміну від Міжнародних стандартів, національні положення бухгалтерського обліку України, за своєю формою, є здебільшого регламентуючими, тобто виклад звітів є стандартизованим для всіх підприємств, відповідно – розкриття інформації подається у вигляді стандартної форми фінансового звіту і не завжди відповідає потребам користувачів чи особливостям підприємств. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку використовуються як основа національних вимог до бухгалтерського обліку в

багатьох країнах світу, як міжнародний базовий підхід тими країнами, які розробляють свої власні вимоги [39].

Таблиця 2.5

Порівняння прямого і непрямого методу складання Звіту про рух грошових коштів по відношенню до видів діяльності

Грошові потоки за видами діяльності	Прямий метод	Непрямий метод
Грошові потоки від операційної діяльності	Грошові потоки, що отримані від покупців	Коригування прибутку підприємства
	Виплати постачальникам і персоналу	Амортизація
	Сплачені відсотки	Грошові потоки від використання поточних активів й операційних поточних зобов'язань:
	Виплачені податки	- дебіторської заборгованості;
	Чистий грошовий потік від операційної діяльності	- товарно-матеріальних запасів;
		- витрат майбутніх періодів;
		- податкових платежів;
		- кредиторської заборгованості;
		- за іншими зобов'язаннями.
	Чистий грошовий потік від операційної діяльності	Чистий грошовий потік від операційної діяльності
Грошові потоки від інвестиційної діяльності	Збільшення вартості основних засобів	—
	Виплати по довгостроковим інвестиціям	
	Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності	
Грошові потоки від фінансової діяльності	Збільшення короткострокових кредитів	—

Складання фінансової звітності, як визначає НП(С)БО 1, має за мету надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. У цьому плані роль Звіту про рух грошових коштів – відображати надходження й вибуття грошових коштів підприємств протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [44].

Дослідивши законодавчо-нормативну базу, можна виділити три основні

нововведення, які стосуються Звіту про рух грошових коштів:

1) можливість складати Звіт про рух грошових коштів як прямим, так і непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту: форма №3 – за прямим методом або форма №3-н – за непрямим методом. Підприємство може на власний розсуд обрати відповідний метод розрахунку, проте необхідно обов'язково внести зміни в наказ про облікову політику в частині фінансової звітності.

За допомогою прямого методу розкриваються основні грошові надходження і витрати. Він потребує постійного накопичення даних про рух грошових коштів, узагальнення потрібних показників в аналітичному обліку. За допомогою непрямого методу чистий прибуток або збиток коригуються з урахуванням операцій негрошового характеру, відстрочення, нарахування минулих років, майбутніх надходжень чи платежів, статей доходів і витрат, пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю. Він ґрунтується на максимальному використанні вже підготовлених показників фінансових звітів – балансу і звіту про фінансові результати та мінімальному використанні даних первинних документів, облікових регістрів та аналітичних і синтетичних рахунків бухгалтерського обліку.

2) підприємства можуть не наводити у звіті рядки, якщо немає інформації до розкриття (окрім випадків, коли така інформація була в попередньому звітному періоді).

3) одночасно з обов'язковими рядками для форм фінансової звітності передбачено й додаткові статті, виключний перелік яких із назвами та кодами наведено в додатку 3 до НП(С)БО 1;

Додаткова стаття відображається у Звіті за одночасного виконання двох умов:

- інформація, яка наводитиметься в додатковій статті, – суттєва;
- оцінка статті може бути достовірно визначена [44].

Доцільним буде порівняти національні стандарти з міжнародними, зокрема НП(С)БО 1 [44] та МСБО 7 [40], визначити їх спільні та відмінні риси, щоб

дослідити, які зміни ще не були впровадженні в Україні.

Відмінною рисою цих положень є різне трактування поняття “грошові кошти”. За НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. Згідно з МСБО 7 “Звіт про рух грошових коштів” грошові кошти складаються з готівки в касі та депозитів до запитання. Крім цього, в МСБО 7 постійно застосовується термін “грошові потоки”, а у національних стандартах – “рух грошових коштів”, хоча за тлумаченням ці поняття тотожні. Також відмінним є те, що в Україні форма Звіту про рух грошових коштів є затвердженою у національних стандартах і є обов’язковою для застосування всіма підприємствами (крім банків і бюджетних установ), а МСБО 7 дає лише загальне уявлення про форму такого звіту [40].

Звіт, як і раніше, складається із трьох розділів:

1) Рух коштів у результаті операційної діяльності.

НП(С)БО 1 визначає, що операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не вважаються інвестиційною чи фінансовою діяльністю. А основна діяльність – це операції, пов’язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства й забезпечують основну частку його доходу [144].

Саме цей розділ й відрізняє два види Звітів про рух грошових коштів. Звіт про рух грошових коштів за прямим методом розшифровує напрямки надходження та витрачання коштів, а Звіт про рух грошових коштів за непрямим методом показує рух грошових потоків шляхом коригування показника прибутку (збитку) від звичайної діяльності на негрошові операції та статті, які мали вплив на кошти, що обертаються в компанії.

НП(С)БО 1 та МСБО 7 дозволяють використовувати прямий та непрямий методи складання звіту про рух грошових потоків.

2) Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності.

Відповідно до НП(С)БО 1, інвестиційна діяльність – придбання та

реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів [44].

Проте МСБО 7 не включає до складу інвестиційної діяльності інвестиції, які являють собою грошові еквіваленти. Згідно з МСБО 7, для того, щоб інвестицію можна було визначити як еквівалент грошових коштів, вона повинна вільно конвертуватися у відому суму грошових коштів і характеризуватися незначним ризиком зміни вартості [40].

Виходячи з вище сказаного, фінансові інвестиції короткострокового характеру в МСБО 7, на відміну від НП(с)БО 1, можуть включатися до складу операційної (поточної) діяльності.

3) Рух коштів у результаті фінансової діяльності.

НП(С)БО 1 визначає фінансову діяльність як діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства [1].

У МСБО банківські позики, як правило, відносяться до фінансової діяльності. Проте банківські овердрафти, які підлягають погашенню за вимогою, є невід'ємною частиною управління грошовими коштами суб'єкта господарювання та характеризують операційну діяльність. Тобто банківські овердрафти в МСБО 7 можуть бути представленими у складі операційної діяльності. Відповідно до НП(С)БО 1, будучи банківськими позиками, овердрафти формально підлягають включенню до складу грошового потоку по фінансовій діяльності.

Наступною відмінністю є те, що у Звіті про рух грошових коштів згідно з національними стандартами отримані дивіденди та відсотки відображаються в складі інвестиційної діяльності, а сплачені відсотки та дивіденди – відповідно у складі операційної та фінансової діяльності. А відповідно до міжнародних стандартів сплачені та отримані відсотки та дивіденди можна віднести до фінансової та інвестиційної діяльності. Допустимою також, згідно з МСБО 7, є класифікація сплачених дивідендів як компонента грошових потоків від операційної діяльності для полегшення оцінки користувачами фінансових звітів

здатності суб'єкта господарювання сплачувати дивіденди з грошових потоків від операційної діяльності.

За міжнародними стандартами немає одностайної думки щодо класифікації таких грошових потоків. Суб'єкти господарювання здійснюють таку класифікацію відповідно до особливостей їх діяльності та власних потреб.

За національними стандартами сплата податку на прибуток наводиться в складі операційної діяльності у Звіті про рух грошових коштів. Згідно з МСБО 7 грошові потоки, що виникають від податків на прибуток, класифікуються як грошові кошти від операційної діяльності, лише якщо їх не можна конкретно ототожнити з фінансовою та інвестиційною діяльністю.

Отже, перехід до міжнародних стандартів ведення обліку наближує законодавство України до економічно розвинених держав, дозволяє спростити організацію обліку на підприємствах, зменшити число зловживань з грошми, зробити інформацію більш прозорою та порівнюваною для користувачів із різних країн.

Отже, Звіт про рух коштів – єдиний звіт, у якому право вибору альтернативних методів подання (прямий і непрямий) збережено, що відповідає вимогам МСБО.

Перераховані відмінні риси свідчать про необхідність усунення розбіжностей між національними і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Проте несуттєві розбіжності в окремих аспектах не означають невідповідність звітності вимогам МСБО, а спільні аспекти свідчать про намагання гармонізувати і наблизити законодавство України до міжнародних положень.

Звіт про рух грошових коштів крім того використовується фінансовими службами підприємств для потреб прогнозування та планування грошових потоків. За такого випадку даний документ розглядають не як форму публічної фінансової звітності, а як внутрішній фінансовий документ, що забезпечує зведення та узагальнення фінансових даних щодо основних бюджетів підприємства та формування прогнозного (планового) Звіту про рух грошових

коштів, що відображає очікувану зміну величини грошових коштів суб'єкта господарювання в результаті надходження або вибуття грошових ресурсів при здійсненні операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Суттєвою для адекватного сприйняття ролі та завдань формування, аналізу, прогнозування та планування Звіту про рух грошових коштів в рамках моделі управління грошовими потоками підприємства є:

- визначення адекватної інформаційної бази формування Звіту про рух грошових коштів, що залежить від чіткості розуміння суті фінансової інформації, відображеної по окремих статтях звіту;

- ефективне структурування Звіту про рух грошових коштів та визначення сутнісного навантаження кожної його статті.

Поряд з цим необхідно відмітити типові помилки аналізу і прогнозування грошових потоків підприємства:

- 1) інформація, представлена у звіті про рух грошових коштів, являє собою інформацію виключно ретроспективного характеру, що дозволяє однозначно ідентифікувати фінансове положення суб'єкта господарювання виключно на дату балансу (дату складання звіту про рух грошових коштів);

- 2) будь-які висновки або ж узагальнення мають носити виключно ймовірний характер, оскільки минулі події не обов'язково відбудуться у майбутньому.

Ефективність бюджетування грошових надходжень визначається впливом цього процесу на платоспроможність підприємства, швидкість обігу оборотних активів, обсяги залучених коштів і кредиторську заборгованість, а в кінцевому результаті – на прибутковість, рентабельність підприємства та його конкурентні позиції.

Розрахунки, здійснювані в процесі формування бюджету грошових коштів, дозволяють у повному обсязі і вчасно визначити необхідну суму коштів, враховуючи лише основні компоненти потоку: обсяг реалізації, частку виручки за готівку, кредиторську заборгованість тощо, а також джерела надходження цих коштів (власні, кредитні, кошти інвестора тощо).

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо на ПрАТ «Елтік» скласти:

- план надходження і витрачання грошових коштів, розробляється на фінансовий рік із поквартальною (помісячною) сегментацією
- платіжний календар – короткотерміновий план (прогноз) надходження і витрачання коштів підприємства.

План надходження і витрачання грошових коштів необхідно розробляти з урахуванням їх припливу (надходження і платежі), відтоку (витрати і сплата) і розрахунку чистого грошового потоку, щоб визначити їх надлишок або нестачу. Фактично він має відображати рух коштів у розрізі видів діяльності, що дозволить підвищити результативність управління грошовими потоками.

План надходження й видатків грошових коштів, що розроблений на майбутній рік з квартальною (помісячною) розбивкою, створює лише загальну основу для управління грошовими потоками підприємства. Разом з тим, високий динамізм цих потоків, їхня залежність від багатьох факторів визначає необхідність розробки планового фінансового документа, що забезпечує щоденне управління надходженням і витратами грошових коштів підприємства. Таким плановим документом є платіжний календар.

Платіжний календар, розробляється на підприємствах в різноманітних варіантах, єдиної стандартної форми платіжного календаря нема.

Платіжний календар частіше за все розбивають на такі види: податковий календар, календар дебіторської і дебіторської заборгованості, виплат заробітної плати, касовий план, кредитний план.

Інформаційною базою для складання платіжного календаря служать: план реалізації продукції; кошторис витрат на виробництво; план капітальних інвестицій; договори; внутрішні накази; графік виплати заробітної плати тощо.

Отже, грошові потоки є результатом сформованих економічних відносин в ПрАТ «Елтік». Їх обсяги і структура напряму залежать від рівня ефективності функціонування товариства. Дані аналізу грошових коштів є підставою не тільки для оцінки якості управління ними, вони дозволяють визначити напрямки підвищення ефективності управління грошовими потоками, здійснити їх

планування та прогнозування, своєчасно вживати необхідні заходи для запобігання фінансових ускладнень.

Висновки за розділом 2

Будь-які дослідження в бухгалтерському обліку, включаючи дослідження з обліку грошових коштів і грошових потоків, повинні проводитись у взаємозв'язку з економічним, юридичним напрямом та із зовнішнім середовищем в системі бухгалтерського обліку.

Грошові кошти є найбільш ліквідними активами. Вони присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також їх продаж і отримання виручки. З огляду на зазначене, основними завданнями обліку грошових коштів на ПрАТ «Елтік», є:

- здійснення контролю за дотриманням касової і розрахункової дисципліни, в тому числі за зберіганням, своєчасним надходженням і витрачанням отриманих в установах банку грошових коштів відповідно до їх цільового призначення;
- своєчасне і правильне оформлення документів і відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій по руху грошових коштів;
- проведення інвентаризації грошових коштів та відображення результатів інвентаризації на рахунках бухгалтерського обліку.

На ПрАТ «Елтік» документальне оформлення руху готівки здійснюється з використанням типових форм документів. Для здійснення безготівкових розрахунків на підприємстві, використовують систему «Клієнт-Банк».

На ПрАТ «Елтік» узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів (у національній та іноземній валюті в касах, на поточних, валютних та інших рахунках у банках), грошових документів (у національній та іноземній

валюті), які знаходяться в касі підприємства (поштових марок, сплачених проїзних документів тощо) та коштів у дорозі здійснюється в журналах і інших регістрах, що передбачені в системі «1С:Підприємство».

Надзвичайно актуальним на сьогодні є дослідження питання обліку операцій з електронними грошима.

На основі проведеного аналізу чинного законодавства, що регулює порядок використання та обліку електронних грошей, можна стверджувати, що впровадження нового субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» не вирішило суперечностей у питаннях сутності та обліку електронних грошей. Суворі обмеження для їх використання підприємствами стримують розвиток електронних платежів, ділової активності суб'єктів ринку, зручності та мобільності ведення бізнесу. Вважається, що з часом електронні гроші першої групи можуть витіснити традиційну готівку і чеки, тоді як електронні гроші другої групи замінять кредитні карти в Інтернет- розрахунках. У подальшому необхідно застосовувати досвід розвинених країн у формуванні напрямів удосконалення обліку електронних грошей суб'єктами господарювання в Україні.

Звітність підприємств є завершальним кроком системи бухгалтерського обліку, яка узагальнює і систематизує інформацію про діяльність підприємства та яка необхідна усім зацікавленим особам для прийняття ефективних економічних рішень. Добре налагоджена звітність підприємств є, безсумнівно, умовою будь-якого правильно організованого бізнесу.

Результати дослідження звіту про рух грошових коштів свідчать про необхідність усунення розбіжностей між національними і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Проте несуттєві розбіжності в окремих аспектах не означають невідповідність звітності вимогам МСБО, а спільні аспекти свідчать про намагання гармонізувати і наблизити законодавство України до міжнародних положень.

Звіт про рух грошових коштів крім того використовується фінансовими службами підприємств для потреб прогнозування та планування грошових

потоків. За такого випадку даний документ розглядають не як форму публічної фінансової звітності, а як внутрішній фінансовий документ, що забезпечує зведення та узагальнення фінансових даних щодо основних бюджетів підприємства та формування прогностного (планового) Звіту про рух грошових коштів, що відображає очікувану зміну величини грошових коштів суб'єкта господарювання в результаті надходження або вибуття грошових ресурсів при здійсненні операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

РОЗДІЛ 3.

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ ГРОШОВИМИ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Завдання, джерела та організація аудиту грошових коштів підприємства

Аудит грошових коштів являє собою важливий складник аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності, яку провадить суб'єкт господарювання. Він проводиться за відповідними напрямками, які включають: аудит касових операцій, аудит операцій на поточному рахунку, аудит операцій на валютному та інших рахунках у банках. Дослідження цих напрямів дає змогу розробити висновок про доцільність та ефективність використання грошових коштів клієнтом [1].

Метою аудиту грошових коштів у касі та на рахунках у банку є підтвердження аудитором достовірності інформації щодо операцій із грошовими коштами у фінансовій звітності, її повноти та відповідності чинному законодавству.

Мета контролю аудитором грошових коштів полягає у:

1. отриманні аудитором достатньої впевненості у тому, що:
 - 1.1. грошові кошти використовуються відповідно до норм законодавства, приписів нормативних актів,
 - 1.2. здійснення розрахунків проводиться відповідно до затвердженого фінансового плану підприємницької діяльності;
2. отриманні достатніх доказів у процесі формування незалежної думки для надання обґрунтованого висновку за результатами здійсненого контролю щодо законності, достовірності і доцільності операцій з грошовими коштами, а також відповідності їх бухгалтерського обліку нормам чинного законодавства.

Основними завданнями контролю аудитором грошових коштів є:

- перевірка забезпечення умов зберігання готівки та інших грошових документів у касі підприємства;
- встановлення відповідності нормам чинного законодавства здійснення касових операцій та безготівкових розрахунків;
- перевірка дотримання необхідних умов отримання, збереження та використання грошових коштів у касі підприємства та на рахунках у банках;
- встановлення відповідності особи касира вимогам чинного законодавства і наявності укладеного з ним договору про повну матеріальну відповідальність;
- дослідження первинних документів якими оформлені господарські операції з грошовими коштами з погляду відповідності їх оформлення, достовірності і законності операцій відображених в них;
- перевірка дотримання графіку документообороту в частині господарських операцій з грошовими коштами;
- перевірка наявності та правильності ведення Журналу реєстрації касових ордерів, чеків на отримання грошових коштів, платіжних доручень на перерахування грошових коштів;
- встановлення своєчасності та повноти оприбуткування грошових коштів у касі підприємства, своєчасності зарахування та перерахування грошових коштів на поточних рахунках у банках;
- перевірка дотримання встановленого ліміту залишку готівки у касі підприємства;
- встановлення дотримання термінів проведення інвентаризації та документального оформлення її результатів стосовно грошових коштів у касі підприємства та на рахунках у банках;
- перевірка відповідності даних синтетичного і аналітичного обліку, оперативної звітності, фінансової звітності щодо обліку грошових коштів у касі підприємства та на рахунках у банках;
- встановлення дотримання порядку видачі готівки підзвіт і контролю за її використанням;
- визначення напрямів використання грошових коштів, законності та цільового спрямування;

- перевірка дотримання інших вимог Положення про ведення касових операцій.

Об'єктами контролю аудитором грошових коштів є:

- грошові кошти у касі підприємства у національній та іноземній валюті;
- грошові кошти на рахунках у банках у національній та іноземній валюті;
- грошові кошти у дорозі у національній та іноземній валюті;
- грошові документи.

Джерелами отримання інформації для здійснення контролю грошових коштів та дебіторської заборгованості є:

I. нормативної інформації:

1.1. законодавство з обліку операцій з грошовими коштами у касі підприємства та на рахунках в обслуговуючих банках;

1.2. нормативні акти, що регулюють здійснення та облік операцій з грошовими коштами у касі підприємства, на рахунках у банках;

1.3. наказ про облікову політику підприємства.

II. інформації щодо планування (бюджетування):

II. 1. фінансовий план підприємства на період діяльності, що перевіряється;

II. 2. розрахунок залишку ліміту готівки в касі.

III. фактична (облікова) інформація:

III. 1. первинні документи бухгалтерського обліку на отримання, використання за залишок коштів у касі підприємства, підзвітних осіб і на рахунках у банках;

111.2. первинні документи що підтверджують: придбання, рух та залишок грошових документів;

111.3. документи аналітичного та синтетичного обліку грошових коштів, грошових документів;

111.4. матеріали інвентаризацій грошових коштів у касі підприємства, на рахунках у банках, грошових документів;

111.5. пояснення і звіти матеріально відповідальних осіб;

111.6. інші документи управлінського обліку та звітності.

111.7. накази, розпорядження адміністрації підприємства;

111.8. листування між підприємствами та інвесторами;

111.9. фінансова звітність;

111.10. акти ревізій (перевірок), аудиторські звіти попередніх перевірок.

Враховуючи мету та завдання аудиту правильності відображення у фінансовій звітності вартості монетарних активів, запропоновано модель послідовності аудиту монетарних активів, яку представлено на рис. 3.1.

**Рис. 3.1. Модель послідовності аудиту монетарних активів
(авторське узагальнення)**

Особлива увага під час аудиту облікового відображення монетарних активів має бути відведена перевірці правильності відображення їх вартості в фінансовій звітності підприємства, оскільки в умовах посилення доларизації та прогресування інфляційного процесу звітність про результати операційної

діяльності та фінансовий стан без врахування валютних курсів та рівня інфляції не є інформативно корисною, з тієї причини, що за таких умов реальна вартість монетарних активів змінюється такими темпами, що її порівняння в різні проміжки часу або навіть у той самий звітний період створює хибне враження про реальні тенденції змін активів підприємства, а інколи навіть уводить в оману.

План аудиту є документом організаційно-методологічного характеру та складається з переліку робіт на основних етапах аудиту і строків їх виконання із зазначенням джерел інформації

Програму (розширений план) аудиту грошових коштів доцільно складати за окремими напрямками : кошти у касі, кошти на поточному рахунку, на інших рахунках у комерційних банках на основі завдань плану, деталізуючи процедури та визначаючи джерела отримання доказів. Крім того, необхідно врахувати скільки осіб будуть приймати участь у перевірці та термін перевірки, визначений завданням для проведення аудиту грошових коштів. (Додаток У).

Можна виділити такі основні проблеми аудиту грошових коштів у касі та на рахунках у банку:

- недостатня кількість методичних розробок з аудиторського контролю над готівкою;
- брак достатнього досвіду аудиторської діяльності;
- недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів;
- відсутність типових форм документів з аудиту грошових коштів;
- відсутність методичних рекомендацій із питань комп'ютеризації аудиту грошових коштів [1];
- відсутність розробленого економічного механізму регулювання аудиту, що включає в себе великі штрафні санкції за неякісні аудиторські перевірки, страхування аудиторської діяльності тощо;
- недосконала законодавча база [7].

Для подолання наявних проблем аудиту операцій із грошовими коштами можна запропонувати такі шляхи:

- впорядкування нормативної бази як з аудиту, так і з обліку грошових коштів у касі та на рахунках у банку;
- проведення спеціальних курсів для аудиторів- початківців, які б змогли допомогти їм у практичній діяльності;
- постійний контроль над проходженням аудиторами курсів підвищення кваліфікації;
- вдосконалення комп'ютерних технологій з аудиту грошових коштів у касі та на рахунках у банку;
- залучення іноземних експертів із питань аудиту грошових коштів у касі та на рахунку в банку тощо.

Також напрямками вдосконалення аудиту грошових коштів у касі та на рахунках у банку можуть бути такі:

- вибір оптимальної за складом та обсягом облікової інформації, яка забезпечить реалізацію завдань, поставлених перед аудитом грошових коштів у касі та на рахунках у банку. Це дасть змогу значно полегшити роботу аудитора та спрямувати його увагу лише на необхідну ділянку перевірки;
- розроблення та запровадження вдосконалених форм носіїв облікової інформації, найбільш адаптованих до структури, змісту та характеру інформації. За допомогою цього документи, які перевірятиме аудитор, будуть більш адаптованими до сучасних умов функціонування суб'єкта господарювання;
- розроблення та запровадження раціональних схем документообігу, що дадуть змогу з найменшими затратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів забезпечити своєчасне виконання поставлених перед аудиторами завдань;
- використання узагальненого практичного досвіду роботи міжнародних та вітчизняних аудиторських фірм, розроблення типової методики аудиторської перевірки грошових коштів у касі та на рахунках суб'єктів господарювання у банках у розрізі галузей їхньої діяльності.

Необхідно також звернути увагу на вдосконалення автоматизації аудиту операцій із грошовими коштами. Відомо, що для ведення бухгалтерського обліку

використовується багато різних автоматизованих програм, а спеціальної аудиторської програми немає. На нашу думку, це набагато ускладнює роботу аудитора. Необхідно створити таку програму, яка могла б згрупувати всю інформацію, яка необхідна аудитору для складання достовірного аудиторського висновку.

Ще одним напрямом удосконалення аудиту грошових коштів у касі та на рахунках у банку є обмін досвідом із такого аудиту з іноземними фірмами.

3.2. Методика аудиту грошових коштів підприємства та узагальнення результатів

Аудитор, отримавши завдання на проведення аудиту грошових коштів, складає план і програму проведення аудиту (деталізація процедур повинна бути максимальна) та, відповідно до неї, розпочинає проводити перевірку.

Починається перевірка з оцінки методики та організації обліку грошових коштів, зазначених у Наказі про облікову політику. При цьому, аудитор визначає методичні та організаційні особливості, з'ясовує можливість застосування тих чи інших методик, які можна запропонувати та оцінює такі питання у Наказі про облікову політику:

- уточнює у робочому плані рахунків, які саме рахунки і субрахунки використовує підприємство та яким чином деталізує інформацію;
- вивчає посадові інструкції бухгалтерів з обліку грошових коштів;
- визначає номери поточних та інших рахунків в установах комерційних банків, як у національній, так і у іноземній валюті;
- з'ясовує наявність ліміту залишку коштів у касі (для головної каси та окремих операційних кас за окремими об'єктами);
- визначає, скільки операційних кас за окремими підрозділами має підприємство і порядок здачі виручки на них;

- з'ясовує використання іноземної валюти при видачі готівкової іноземної валюти та проведення розрахунків з іноземними контрагентами тощо.

На основі завдання та програми проведення, аудитор приступає до проведення аудиту грошових коштів.

Аудит грошових коштів необхідно починати з оцінки даних фінансової звітності, а саме – Балансу (Звіту про фінансовий стан), з якого з'ясовують суму грошових коштів у національній та іноземній валюті, та залишки грошових коштів у касі на початок і кінець звітного періоду та порівнюють з Оборотною відомістю за синтетичними рахунками, щоб дійсно підтвердити залишки у розрізі окремих рахунків: каса, поточний рахунок (за кожним рахунком у установі банку), інші рахунки в установах комерційних банків. Всі ці суми грошових коштів також необхідно порівняти з Головною книгою та регістрами бухгалтерського обліку. У випадку невідповідності сум аудитор фіксує порушення у робочих документах.

Аудит грошових коштів проводиться за наступними основними напрямками:

- аудит грошових коштів (готівки) у касі у національній та іноземній валютах;
- аудит грошових коштів на поточних рахунках у національній та іноземній валютах;
- аудит грошових коштів на інших рахунках у комерційних банках;
- аудит грошових коштів у дорозі у національній та іноземній валютах.

Аудит грошових коштів (готівки) у касі в більшості випадків починається за спостереженням аудитора за інвентаризацією готівки у касі на початку проведення аудиту в цілому по підприємству. Ця процедура дає можливість перевірити, чи припускає зловживання управлінський персонал підприємства, або чи допускаються крадіжки грошових коштів.

На основі отриманого завдання на проведення аудиту готівки і відповідно до програми аудитор перевіряє скільки операційних кас має підприємство (підприємство може мати центральну касу та каси у магазинах, кафе та інших організаціях та установах), з яких виручка може бути здана як через інкасаторів,

так і через центральну касу для зарахування на поточний рахунок. За кожною касою повинен вестись окремий облік руху готівки у касових книгах.

Необхідно провести одночасну інвентаризацію в усіх касах, при цьому з'ясувати, чи допускаються внутрішні переміщення готівки між касами у тих випадках, коли кошти передбачено здавати безпосередньо через інкасаторів. У таких випадках можуть виникати зловживання з боку управлінського персоналу, а саме: крадіжки, тимчасове використання коштів тощо.

Аудитор повинен визначитись з лімітом каси, розрахованим і затвердженим підприємством. Якщо ж Наказ про встановлений ліміт каси і його розрахунок відсутні, то будь-які залишки у касі на кінець робочого дня вважаються понадлімітними. Наступним, аудитор повинен перевірити Касову книгу та Звіти касирів з метою з'ясування – чи не було перевищення ліміту каси за період, що перевіряється, та чи використовувались кошти за призначенням.

Перед проведенням перевірки аудитор повинен оцінити стан внутрішнього контролю на підприємстві, визначити осіб, які мають право виписувати та підписувати касові ордери і які зобов'язані здійснювати контроль за рухом касових операцій. Аудитор повинен перевірити на наявність можливих ознак проведення не реальної, а формальної інвентаризації каси на підприємстві та наявність та зміст договору про повну матеріальну відповідальність касира.

Аудитор, перевіряючи прибуткові та видаткові касові ордери, повинен звернути увагу як на заповнення всіх реквізитів, так і на виплату заробітної плати і коштів за разовими трудовими угодами, розрахунки з нештатними працівниками, видачу коштів під звіт на закупівлю матеріальних цінностей (тут обов'язково перевіряється наявність наказу керівника підприємства про те, кому можуть видаватися кошти під звіт) тощо.

Особливу увагу необхідно звернути на облік касових операцій в іноземній валюті, а саме: особливості її оприбуткування у касу та видача конкретним особам, повернення невикористаної іноземної валюти, термін її повернення тощо. Аудитор перевіряє, чи не допускає підприємство випадків із наявністю на залишку коштів в іноземній валюті, чи не використовує кошти не за

призначенням, чи не видає кошти іншим особам, які отримані від підзвітних осіб як невикористані тощо.

Аудит грошових коштів на поточних рахунках у національній та іноземних валютах починається зі з'ясування – які рахунки і в яких банках має підприємство, при цьому аудитор повинен занести у робочі документи як номер рахунку, так і назву установи комерційного банку, в якому цей рахунок знаходиться та суму залишку на рахунку відповідно виписці на кінець звітного періоду, за який проводиться аудит. Аудитор порівнює отриману інформацію із даними фінансової звітності, Оборотною відомістю за синтетичними рахунками, Головною книгою, регістрами аналітичного та синтетичного обліку. У випадку виявлення відхилень він фіксує цю інформацію у робочих документах.

Аудитор перевіряє всі операції по поточних рахунках у комерційних банках на предмет виявлення порушень, а саме:

- своєчасність оприбуткування коштів у касу, отриманих з рахунків в установах банків, шляхом побудови порівняльної таблиці за операціями каси і банку;
- перерахування коштів, особливо якщо ці кошти безпосередньо списано на рахунки витрат;
- перевірка виписок банку на предмет вилучення тих чи інших документів чи виписки за операціями по рахунку. При виявленні таких помилок чи зловживань аудитор повинен вимагати від підприємства направити запит до банку на підтвердження певних операцій, по яких відсутні документи чи виписка за конкретний день.

Аудитор перевіряє операції по суті з метою виявлення сумнівних операцій чи незаконного перерахування коштів у результаті зловживань, крадіжки управлінського персоналу. При виявленні таких зловживань після збору всі необхідних доказів аудитор зобов'язаний відобразити виявлені зловживання у своїх робочих документах та повідомити керівництво підприємства. Особливу увагу необхідно приділити перевірці коштів на поточних розрахункових рахунках у іноземній валюті та відображенні цих операцій на рахунках

бухгалтерського обліку, а саме – курсових різниць, операцій з придбання та продажу іноземної валюти, своєчасного перерахування коштів за призначенням. Крім того, обов’язково необхідно перевірити правильність відображення витрат за перерахування коштів, інших операцій у іноземній валюті.

Якість перевірки коштів на поточних рахунках і в касі у більшості випадків залежить від інтуїції та досвіду аудитора щодо можливості ви-явлення зловживань та порушень.

Аудит грошових коштів на інших рахунках в установі банку необхідно проводити, починаючи із виявлення рахунків, які має підприємство в установі банку, перевірка аналітичного обліку по рахунках, особливості організації обліку (рахунки і субрахунки за робочим планом рахунків, документообіг, реєстри аналітичного та синтетичного обліку). При проведенні перевірки необхідно з’ясувати наявність договору з банком по тому чи іншому рахунку, які умови по депозитному рахунку, своєчасність зарахування на рахунок коштів, повернутих установою банку, правильність відображення у обліку зарахованих відсотків як суми фінансових доходів.

При здійсненні аудиту коштів на рахунку по корпоративній банківській платіжній картці необхідно перевірити:

- правильність відображення коштів при зарахуванні їх з поточного рахунку, особливо якщо ці кошти є в іноземній валюті;
- правильність відображення на рахунках бухгалтерського обліку при отриманні виписки, з якої перераховано чи отримано кошти готівкою підзвітною особою (ці кошти необхідно відобразити як кошти, що видано під звіт, а не відразу списувати на витрати).

За цими рахунками потрібно перевірити кожну операцію на предмет правильності відображення їх у бухгалтерському обліку, тому що можуть бути допущені зловживання і помилки.

Аудиторська перевірка коштів у дорозі починається з вивчення кожної господарської операції з коштів у дорозі суцільним способом. При цьому,

аудитор повинен з'ясувати причини виникнення кожної такої операції, перевірити правильність закриття за кожною.

Ці операції можуть виникати у момент здачі виручки у вечірню касу в останній день місяця, тому аудитор повинен перевірити, чи всі кошти зараховано на поточний рахунок, чи були випадки невідповідності сум, зданих через інкасатора та зарахованих на поточний рахунок, і як відображено в обліку такі розбіжності. Аудитор повинен перевірити правильність відображення операцій з придбання та продажу іноземної валюти, так як на підприємстві ці кошти не завжди правильно відображають на рахунках. Ці кошти також є коштами в дорозі.

Для накопичення інформації аудиторів доцільно використовувати таблиці, у яких відображаються всі викривлення: помилки, розбіжності, зловживання тощо, що надасть більше можливостей для визначення загальної суми викривлень.

До типових та можливих порушень по операціях з обліку грошових коштів слід віднести:

- незадовільне оформлення первинних документів (застосування нетипових чи недоречних форм, відсутність підписів, печаток, не заповнення всіх необхідних реквізитів, наявність помарок, підчисток, виправлень);
- складання первинних касових документів не в день руху готівки;
- відсутність укладеного договору про повну матеріальну відповідальність з касиром;
- відсутність наказу керівника про виконання функцій касира іншим працівником (у випадку відсутності посади касира або його тимчасової відсутності у зв'язку з певними обставинами);
- перевищення ліміту залишку готівки у касі або взагалі відсутності документу щодо встановлення ліміту;
- порушення встановленого порядку проведення інвентаризацій грошових коштів та документів;
- невідповідність сум у касових ордерах та у Звіті касира;

- неповне оприбуткування грошових коштів;
- видача готівки під звіт особам без повного звіту за попередній аванс;
- недостовірність підписів осіб, які отримали гроші;
- виплата готівки за фіктивними рахунками або документами;
- включення до платіжних документів підставних осіб;
- завищення сум у відомостях на виплату заробітної плати;
- порушення термінів повернення невикористаних сум підзвітними особами та нарахування їм за це штрафних санкцій та пені;
- незастосування у випадках необхідності РРО;
- неповне відображення у документах виторгу, що надійшов через РРО;
- перевищення законодавчо встановлених норм розрахунків готівкою;
- не оприбуткування або неповне оприбуткування готівки, отриманої за Чеком у банку;
- не зарахування взагалі або неповне зарахування на поточний рахунок підприємства готівки за Заявою на переказ готівки;
- відсутність платіжних документів, що підтверджують факт здійснення операції;
- наявність документів, не оформлених відповідно до вимог законодавства (ксерокопії документів, відсутність на документах банківських відміток);
- відсутність додатків до платіжних документів, що були підставою для здійснення безготівкових операцій;
- невідповідність даних у платіжних дорученнях, що зберігаються у справах підприємства, яке перевіряється, фактичним перерахуванням коштів;
- перерахування авансів за безтоварними рахунками, без оформлення договору, на значну суму та за іншими сумнівними операціями;
- неповернення помилково отриманих грошових коштів, або, навпаки, помилково перерахованих за невірними реквізитами;
- розбіжність платіжного документа та коду в банківській виписці;
- порушення порядку купівлі та продажу іноземної валюти;

- відсутність перекладу українською мовою текстів платіжних документів, що стали підставою для оплати їх в іноземній валюті з валютного рахунка;
- допущення помилок у розрахунках перевідного курсу іновалюти в гривні у разі здійснення платежів в іноземній валюті;
- невідповідність даних аналітичного та синтетичного обліку тощо.

Т. Меліхова Для вирішення поставлених завдань аудиту касових операцій пропонує використовувати робочі документи аудитора робочі документи аудитора (Додаток Ф) [60].

Аудиторська думка обов'язково відображається письмово саме в аудиторському звіті (звіті аудитора) – до редакції МСА 2010 року цей документ мав назву «аудиторський висновок».

Аудитор повинен сформулювати думку щодо того, чи фінансова звітність складена у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосованої концептуальної основи фінансової звітності. Для того, щоб сформулювати таку думку, аудитор повинен визначити, чи отримав він обґрунтовану впевненість щодо відсутності у фінансовій звітності в цілому суттєвих викривлень унаслідок шахрайства або помилки.

Порядку складання звіту та висловлення думки аудитора про стан фінансової звітності присвячена щонайменше підгрупа з 5-ти МСА, які мають номери з 700 по 799 під загальною назвою «Аудиторські висновки та звітність» [63], а саме:

- МСА 700 «Формулювання думки та надання звіту щодо фінансової звітності»;
- МСА 705 «Модифікації думки у звіті незалежного аудитора»;
- МСА 706 «Пояснювальні параграфи та параграфи з інших питань у звіті незалежного аудитора»;
- МСА 710 «Порівняльна інформація – відповідні показники і порівняльна фінансова звітність»;
- МСА 720 «Відповідальність аудитора щодо іншої інформації в документах, що містять перевірену аудитором фінансову звітність».

Результати аудиторської перевірки відображаються в аудиторському звіті, що складається відповідно до міжнародного стандарту 700 «Формулювання думки та надання звіту щодо фінансової звітності» [63]. МСА 700 розглядає відповідальність аудитора за формулювання думки щодо фінансової звітності, форму та зміст аудиторського звіту.

Аудиторський звіт містить інформацію про:

- стан бухгалтерського обліку,
- стан внутрішнього контролю,
- достатність і достовірність фінансової звітності.

Цей МСА забезпечує послідовність аудиторського звіту (у випадках, коли аудит здійснювався відповідно до МСА), що підвищує ступінь довіри до нього на глобальному ринку, полегшуючи можливість ідентифікації тих аудитів, які проводились відповідно до визнаних на міжнародному рівні стандартів. Він також допомагає поліпшити розуміння фінансової звітності користувачем та виявити незвичайні обставини, якщо такі мають місце.

Відповідно до п. 11 МСА 700 аудиторський висновок (тут мається на увазі «думка аудитора») повинен враховувати:

а) висновок аудитора відповідно до МСА 330 «Дії аудитора і відповідь на оцінені ризику» [63] щодо отримання достатніх і належних аудиторських доказів;

б) висновок аудитора відповідно до МСА 450 «Оцінка викривлень, ідентифікованих під час аудиту» [63] щодо суттєвості не виправлених викривлень (окремо або в сукупності);

в) оцінку аудитора чи складена фінансова звітність в усіх суттєвих аспектах згідно з вимогами застосованої концептуальної основи фінансової звітності, а саме:

- чи дотримано в усіх суттєвих аспектах облікову політику при складанні та поданні фінансової звітності;
- чи подана інформація є доречною, достовірною, порівнюваною і зрозумілою в фінансовій звітності;

- чи є інформація, що подана користувачам у фінансовій звітності, зрозумілою, і як вона суттєво впливає на операції чи події, відображені в фінансовій звітності;

- чи є відповідною термінологія, що використовується в фінансовій звітності.

За практикою аудиторської діяльності аудиторський звіт складається на основі зібраних аудиторських доказів аудитором і свідчить про результати аудиту, є наслідком правильності застосування аудиторських процедур у процесі проведення аудиторської перевірки й оцінки стану бухгалтерського обліку та достовірності фінансової звітності.

Аудиторський звіт повинен містити чітко сформульовану думку, викладену письмово (п. 20 МСА 700). Він може складатися у довільній формі, але в ньому обов'язково мають бути такі частини, яких МСА 700 для аудиторського звіту з аудитів, проведених відповідно до Міжнародних стандартів аудиту, визначає десять (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Структура аудиторського звіту відповідно до МСА 700

Частини звіту	Зміст частин
1	2
Заголовок (п. 21)	Чітко вказується, що це є звіт незалежного аудитора (див. п. Д15).
Адресат (п. 22)	Визначається для кого призначений аудиторський звіт, тобто – визначається, відповідно до яких завдань його складено (див п. Д16).
Вступний параграф (п. 23)	Надається (див. пп. Д17-Д19): - назва суб'єкта господарювання, фінансова звітність якого перевірена аудитором; - підтвердження, що фінансова звітність перевірена аудитором; - назва кожного з фінансових звітів, що входять до складу фінансової звітності; - посилання на стислий виклад суттєвих облікових політик та іншу пояснювальну інформацію; - дата або період, які охоплюються кожним фінансовим звітом, що входить до складу фінансової звітності.

Продовження табл. 3.1

1	2
Відповідальність управлінського персоналу за фінансову звітність (пп. 24-27)	Включається пояснення того, що управлінський персонал несе відповідальність за складання фінансової звітності відповідно до застосовної концептуальної основи фінансової звітності, а також за такий внутрішній контроль, який він вважає необхідним для складання фінансової звітності, що не містить суттєвих викривлень унаслідок шахрайства або помилки (див. п. Д20-Д23).
Відповідальність аудитора (пп. 28-33)	Зазначається, що відповідальністю аудитора є висловлення думки щодо фінансової звітності на основі результатів аудиту, здійснюється посилення на застосування відповідних стандартів (див. пп. Д24-Д26).
Аудиторська думка (пп. 34-37)	У разі висловлення немодифікованої думки щодо фінансової звітності, складеної відповідно до концептуальної основи, обов'язково необхідно пояснювати (див. пп. Д27-Д33): - фінансова звітність відображає достовірно, в усіх суттєвих аспектах... відповідно до [застосована концептуальна основа фінансової звітності]; або - фінансова звітність надає достовірну та справедливу інформацію
	- про. відповідно до [застосована концептуальна основа фінансової звітності] В аудиторській думці завжди має бути зазначена юрисдикція походження концептуальної основи.
Інша відповідальність аудитора щодо звітності (пп. 38-39)	Інша відповідальність повинна розглядатися в окремому розділі аудиторського звіту, якщо вона є додатковою по відношенню до визначеної МСА відповідальності аудитора за надання звіту щодо фінансової звітності – тобто, якщо розглядаються певні питання, які вважаються додатковими (див. пп. Д34-Д36).
Частини звіту	Зміст частин
Підпис аудитора (п. 40)	Зазначається, що аудиторський звіт повинен бути підписаний (див. п. Д37).
Дата аудиторського звіту (п. 41)	Датується не раніше від дати, на яку аудитор отримав достатні та відповідні аудиторські докази, на основі яких буде ґрунтуватися його думка щодо фінансової звітності (див. пп. Д38-Д41).
Адреса аудитора (п. 42)	Констатується, що повинно бути зазначене місцеперебування в юрисдикції, де практикує аудитор.

У додатку до МСА 700 наведено три ілюстративних приклади аудиторських звітів щодо фінансової звітності, яка складена відповідно до застосовних концептуальних основ, але перевірка здійснювалась щодо різних завдань аудиту. Ці звіти включають елементи, про які йдеться в параграфах 21–42 (для більшої їхньої деталізації див. пп. Д15-Д41).

Необхідно пам'ятати, що надання аудиторського звіту замовнику здійснюється за таких умов:

- звіт адресується замовникові із зазначенням дати складання;
- звіт підписується керівником аудиторської фірми або особою, вповноваженою на це керівником і аудитором (керівником бригади аудиторів), який здійснював перевірку;
- звіт завіряється печаткою аудиторської фірми;
- кожна сторінка аудиторського звіту повинна бути підписана аудитором, який здійснював перевірку (і завірена його особистою печаткою – за наявності останньої).

Якщо аудитор робить свій висновок, що фінансова звітність складена клієнтом в усіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансової звітності, то він висловлює думку, яку прийнято називати немодифікованою, а звіт, складений на її підставі – безумовно-позитивним.

Аудит фінансової звітності за 2018 рік на ПрАТ «Елтік» здійснювала Аудиторська фірма «Фінансист». За результатами аудиту висловлена думка про те, що інформація Звіту про корпоративне управління в складі Звіту керівництва, що додається, складена в усіх суттєвих аспектах, відповідно до вимог пунктів 5-9 частини 3 статті 40-1 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» та не суперечить «Принципам корпоративного управління», які затверджені рішенням НКІЦПФР від 22.07.2014р. № 955 (Додаток X).

3.3. Аналіз і контроль в управлінні грошовими коштами підприємства

Відповідно до сучасних умов розвитку економіки України управління та аналіз грошових коштів суб'єктів господарювання – важлива складова фінансового планування.

Загальна система управління та аналізу грошових коштів підприємства включає низку принципів, методик, важелів та прийомів управління. Незалежно від виду діяльності підприємства грошові кошти є найціннішими його активами. Грошові активи перебувають в постійному русі забезпечуючи всі види діяльності підприємства: операційну, інвестиційну, фінансову.

Значення та роль грошових потоків для діяльності підприємства зумовлює потребу їх окремого дослідження і глибокого аналізу для підвищення ефективності процесу управління ними і підприємством загалом.

Грошовий потік – це динамічний показник, що характеризує постійний рух грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, який пов'язаний із надходженням чи витрачанням грошових ресурсів підприємства.

Грошові потоки пов'язані з відокремленням та логічно завершеним фактом зміни власника грошових ресурсів через виконання зобов'язань між економічними агентами, суб'єктами господарювання, державою, домогосподарствами, міжнародними організаціями.

Так, Е. Нікбахт та А. Грошеллі наводять спрощене визначення грошового потоку як «міри ліквідності компанії», що складається з «чистого доходу і безготівкових витрат, таких, як амортизаційні відрахування». Наведене тлумачення грошового потоку, з одного боку, розкриває його сутність, з іншого – основні його складові.

Більш детальне визначення грошового потоку наводить Т. Райс, який поділяє потоки на чисті, традиційні і операційні. Чистий грошовий потік являє собою зміну грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства, за період, що аналізується. Традиційний потік – це приблизна оцінка надходжень грошових коштів від виробничої діяльності. Він визначається з використанням припущення, що надходження коштів можна оцінити, додавши компенсаційні статті витрат до чистого прибутку (наприклад, амортизацію). Під операційним потоком розуміють суму фактичних надходжень грошових коштів від операцій за визначений період. Як правило, при цьому не враховуються фінансові виплати

(якщо це не є основна діяльність підприємства). Таким чином, Т. Райс визначає загальний грошовий потік, як всі грошові надходження і виплати, пов'язані не тільки з веденням операцій по основній діяльності.

Дж. К. Ван Хорн підкреслює, що поняття грошових коштів та грошових потоків можна трактувати по-різному залежно від завдань аналізу. Як правило, грошові кошти і грошові потоки розглядають як готівку або робочий оборотний капітал, тобто у вузькому або широкому тлумаченні цього поняття.

Варто зазначити, що грошові потоки підприємства є досить різноплановими та включають велику сукупність різного роду надходжень та видатків грошових засобів. Інформація про грошові потоки підприємства є важливою і корисною як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів. На її підставі зовнішні користувачі мають можливість оцінити здатність керівництва управляти рухом грошових коштів, ефективність прийнятих рішень щодо інвестиційної та фінансової політики, зрозуміти різницю між чистим прибутком та станом грошових коштів тощо. Внутрішні користувачі (керівництво підприємства) можуть використовувати інформацію про грошові потоки для оцінки результатів оперативної, інвестиційної та фінансової діяльності з точки зору формування грошових надходжень та виплат, розрахунку ліквідності підприємства, оцінки впливу на стан підприємства інвестиційної та фінансової політики. Джерелом інформації про грошові потоки для різних користувачів є «Звіт про рух грошових коштів».

Сукупність грошових потоків підприємства можна класифікувати таким чином.

Залежно від масштабів обслуговування господарського процесу:

- грошовий потік по підприємству в цілому характеризує загальний обсяг грошових операцій даного підприємства і акумулює в собі всі види грошових потоків, що супроводжують та обслуговують процес його функціонування;
- грошові потоки окремих структурних підрозділів характеризують обсяги грошових операцій кожного з них і дозволяють оцінювати ефективність їх діяльності, участь кожного з них у господарському процесі підприємства;

- грошовий потік від окремого виду чи напряму господарської діяльності характеризує масштаби та обсяг операцій з даного виду діяльності підприємства;
- грошовий потік за окремою господарською операцією характеризує рух грошових коштів за даною угодою, що дає можливість оцінити її ефективність та вплив на сукупний грошовий потік підприємства.

Залежно від напрямку руху потоків розглядають:

- вхідний (позитивний) грошовий потік характеризує обсяг надходження грошових коштів від усіх видів діяльності;
- вихідний (від'ємний) грошовий потік характеризує обсяг їх витрачання.

Залежно від виду господарської діяльності виділяють:

- грошовий потік від операційної діяльності;
- грошовий потік від інвестиційної діяльності;
- грошовий потік від фінансової діяльності.

За вартісним складом грошових потоків виділяють:

- валовий грошовий потік використовується для оцінки обсягів усіх видів операцій підприємства, пов'язаних з рухом грошових коштів поза залежністю від напряму руху коштів;

– чистий грошовий потік являє собою зміну наявних грошових коштів за період та визначається як різниця між залишком грошових коштів на кінець та початок періоду або надходженням та витрачанням грошових коштів за період, що аналізується. Таким чином, він характеризує сальдовий потік без відображення обсягу грошових операцій.

За достатністю обсягу розрізняють:

- дефіцитний грошовий потік це – недостатнє надходження грошових коштів для здійснення усіх планових видатків;
- надлишковий грошовий потік це – перевищення позитивного грошового потоку над потребою підприємства у витрачанні.

Необхідність проведення аналізу грошових потоків полягає в обмеженості грошових ресурсів на підприємстві, нестійкому фінансовому стані багатьох

підприємств, ризику втрати платоспроможності, а також в підвищенні рівня ефективності управління грошовими потоками та ін.

Під аналізом грошових потоків підприємства розуміють процес дослідження системи показників, їх формування на підприємстві, виявлення основних тенденцій та закономірностей з метою з'ясування резервів подальшого підвищення ефективності управління ними.

Основна мета аналізу грошових потоків полягає в виявленні рівня достатності формування грошових коштів, ефективності їх використання, а також збалансованості та синхронності позитивного і від'ємного грошових потоків підприємства.

Основними завданнями аналізу грошових потоків є:

- - виявлення тенденцій та закономірностей розвитку грошових потоків підприємства;
- - оцінка ступеня раціонального використання грошових коштів;
- - виявлення і запобігання можливості виникнення ситуації банкрутства підприємства;
- - вивчення факторів і прогноз збалансованості та синхронності грошових потоків за обсягом і часом для забезпечення платоспроможності підприємства;
- - пошук резервів підвищення ефективності та інтенсивності використання грошових потоків в процесі операційної, інвестиційної і фінансової діяльності та ін.

Управління грошовими потоками підприємств – це складний неперервний циклічний процес. Під циклом управління грошовими потоками розуміють систему послідовних етапів багаторазово повторюваного процесу прийняття і реалізації стратегічних та оперативно-тактичних рішень з управління грошовими потоками.

Управління грошовими потоками підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансової діяльності.

Основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства та формування необхідної звітності, що забезпечить проведення всебічного аналізу грошових потоків.

Процес управління грошовими потоками підприємства, за Бланком І.А., охоплює такі основні етапи:

1) забезпечення повного і достовірного обліку грошових потоків підприємства і формування необхідної звітності. Цей етап управління покликаний реалізувати принцип інформативної його вірогідності;

2) аналіз грошових потоків підприємства в попередньому періоді. Основною метою цього аналізу є виявлення рівня достатності формування коштів, ефективності їхнього використання, а також збалансованості позитивного і негативного грошових потоків підприємства за обсягом і в часі. Аналіз грошових потоків проводиться по підприємству в цілому, у розрізі основних видів його господарської діяльності, по окремих структурних підрозділах («центрах відповідальності»);

3) оптимізація грошових потоків підприємства. Така оптимізація є однією з найважливіших функцій управління грошовими потоками, спрямованою на підвищення їхньої ефективності в майбутньому періоді.

Найважливішими завданнями, розв'язуваними в процесі цього етапу управління грошовими потоками, є:

- виявлення і реалізація резервів, що дозволяють знизити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення коштів;

- забезпечення більш повної збалансованості позитивних і негативних грошових потоків у часі і за обсягами;

- забезпечення більш тісного взаємозв'язку грошових потоків по видах господарської діяльності підприємства;

- підвищення суми і якості чистого грошового потоку, генерованого господарською діяльністю підприємства.

Виділяють три групи методів оптимізації грошових потоків:

методи оптимізації за обсягами: залучення стратегічних інвесторів з метою

збільшення обсягу власного капіталу, проведення додаткової емісії акцій, продаж частини фінансових інвестиційних інструментів та здавання в оренду обладнання, будівель, які не використовується; залучення пільгових кредитів,

методи оптимізації в часі: розроблення графіків закупівлі сировини, податкових платежів, матеріалів та врівноваження їх з термінами реалізації продукції, встановлення порядку здійснення розрахункових операцій;

методи максимізації чистого грошового потоку: підвищення ефективності використання ресурсів та прискорення фінансового циклу підприємства.

4) планування грошових потоків підприємства в розрізі різних їхніх видів. Таке планування має прогностичний характер через невизначеність певних вихідних його передумов. Тому планування грошових потоків здійснюється у формі різноманітних планових розрахунків цих показників при різних сценаріях розвитку вихідних факторів (оптимістичному, реалістичному, песимістичному);

5) забезпечення ефективного контролю грошових потоків підприємства.

Також виділяють і інший перелік етапів управління грошовими потоками підприємства. Таким чином, управління грошовими потоками слід розглядати як послідовний процес постановки завдань та їх виконання, котрий включає реалізацію таких етапів: планування та прогнозування грошових потоків і складання відповідних внутрішніх фінансових документів; імплантація бюджету грошових потоків; контролінг виконання бюджету грошових потоків та планових показників звіту про рух грошових коштів; корегування планових величин відповідно до зміни зовнішніх і внутрішніх умов реалізації бюджету грошових потоків.

Отже, грошові кошти є складною й багатоплановою фінансовою категорією, що використовується, як інструмент оцінки, засіб платежу та заощадження, є ресурсом і результатом діяльності підприємства, зумовлює його поточну та майбутню фінансову стійкість. Тому з огляду не безсумнівне значення коштів, як основного елемента забезпечення фінансової стійкості підприємства, здатність підприємства до проведення стабільної безкризової

господарської діяльності, оптимізація і управління грошових потоків повинні стати одним з найважливіших напрямів діяльності підприємств.

Грошові кошти є найбільш мобільним і цінним ресурсом підприємства, тому аналіз їх руху і динаміки дозволяє виявити резерви раціонального використання, нові тенденції, зміни джерел надходження та напрямів витрачання, маневрувати коштами з найбільшою ефективністю.

Грошові кошти в процесі діяльності ПрАТ «Елтік» вступають у сферу обігу вже в товарній формі (у вигляді товарів), яка потім у міру реалізації товарів переходить в грошову (грошові кошти при розрахунках, грошові кошти в касі підприємства та на його рахунках в банку). Об'єднання грошових коштів та дебіторської заборгованості в одному понятті «оборотні засоби підприємства» засновано на економічній суті оборотних коштів, покликаних забезпечити безперервність всього відтворювального процесу кругообігу.

Для аналізу обсягу, складу та структури грошових коштів підприємства використовують дані фінансової звітності, а саме: балансу (ф. № 1), приміток до річної фінансової звітності (форма №5), а також дані аналітичного та синтетичного обліку.

Показники обсягу і складу грошових коштів ПрАТ «Елтік» наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Грошові кошти ПрАТ «Елтік» у 2016-2018 рр. (станом на кінець року)

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Абсолютне відхилення, (+,-)	
				2018 р./	2018 р./
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.:	29,0	29,0	36,0	7,0	7,0
а) в національній валюті	29,0	29,0	36,0	7,0	7,0
питома вага, %	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00
- з них на поточному рахунку в банку	29,0	29,0	36,0	7,0	7,0
питома вага, %	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00
б) в іноземній валюті	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
питома вага, %	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

За даними таблиці 3.2 загальна сума грошових коштів та їх еквівалентів в національній валюті, протягом аналізованого періоду, збільшилася на 7,0 тис. грн. порівняно з 2016 роком та порівняно з 2017 роком. Найбільшу питому вагу в загальному розмірі грошових коштів займають кошти на поточному рахунку в банку – 100%.

Оцінка зміни частки грошових коштів у складі оборотних активів та майна досліджуваного товариства подана в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Динаміка та структура грошових коштів у складі оборотних активів та вартості майна ПрАТ «Елтік»

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Абсолютне відхилення, (+,-)	
				2018 р./	2018 р./
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	29,0	29,0	36,0	7,0	7,0
Оборотні активи, тис. грн	461,0	945,0	632,0	171,0	-313,0
Майно, тис. грн	3068,0	3552,0	3239,0	171,0	-313,0
Питома вага грошових коштів та їх еквівалентів у вартості майна, %	0,95	0,82	1,11	0,17	0,30
Питома вага грошових коштів та їх еквівалентів в оборотних активах, %	6,29	3,07	5,70	-0,59	2,63

Питома вага грошових коштів у вартості майна та оборотних активів товариства, протягом 2016-2018 років практично не змінюється. Якщо у 2016 році питома вага грошових коштів у вартості майна становила 0,95%, то у 2018 році підвищилася до 1,11%. Питома вага грошових коштів в оборотних активах у 2016 році становила 6,29%, а у 2017 році зменшилася до 5,7%, що відбулося за рахунок збільшення дебіторської заборгованості. Отже, можна стверджувати, що протягом аналізованого періоду ліквідність оборотних активів і майна ПрАТ «Елтік» практично не змінилися.

Аналогічну ситуацію спостерігаємо і щодо грошових коштів відносно поточних зобов'язань (табл. 3.4).

А це означає, що у разі нагальної потреби товариство зможе розрахуватися з боргами та не відчуватиме брак коштів для здійснення поточної діяльності.

Таблиця 3.4.

Динаміка грошових коштів та поточних зобов'язань**ПрАТ «Елтік» у 2016-2018 роках**

(станом на кінець року)

Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	Абсолютне відхилення, (+,-)		Темп росту, %	
				2018 р./	2018 р./	2018 р./	2018 р./
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	29,0	29,0	36,0	7,0	7,0	124,1	124,1
Поточні зобов'язання, тис. грн.	10,0	14,0	10,0	0,0	-4,0	100,0	71,4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,90	2,07	3,60	0,70	1,53	124,1	173,8

Для забезпечення ефективного управління грошовими потоками їх класифікують за різними ознаками:

1. За спрямованістю руху коштів:

- приплив (додатний, позитивний грошовий потік – $ГП_n$);
- відплив (від'ємний, негативний грошовий потік – $ГП_n$).

2. За методом обчислення обсягу:

- валовий грошовий потік – всі надходження, або витрати грошових коштів за період;
- чистий грошовий потік ($ЧГП$) – це різниця між $ГП_n$ і $ГП_n$. Він може бути додатною і від'ємною величиною.

3. За видами діяльності: грошовий потік від операційної діяльності, грошовий потік від інвестиційної діяльності, грошовий потік від фінансової діяльності.

4. За видами використаних валют: в національній валюті, в іноземній валюті.

5. За законом здійснення : легальний, нелегальний тощо.

Мета аналізу грошових потоків полягає у виявленні рівня достатності формування грошових потоків та ефективності їх використання.

Завдання аналізу грошових потоків схематично представлені на рис. 3.1.

Об'єктами аналізу грошових потоків є їх різні види.

Основним джерелом для аналізу грошових потоків є ф. №3 «Звіт про фінансові результати», в ході аналізу також використовують данні й інших форм фінансової звітності: ф. №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», ф. №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», ф. № 4 «Звіт про власний капітал», ф. №5 «Примітки до річної фінансової звітності», а також дані синтетичного та аналітичного обліку грошових коштів.

Рис. 3.2. Завдання аналізу грошових потоків [77, с.466]

Оперативність, повнота і достовірність інформації про рух грошових коштів сприяє підвищенню якості управлінських рішень, які в подальшому

впливають на фінансовий стан підприємства. Тому необхідною є розробка комплексної методики аналізу грошових потоків, яка дозволяє охопити максимальний обсяг бухгалтерської та аналітичної інформації.

До принципів ведення аналізу грошових потоків належать: системність, комплексність, логічність, коректність, оперативність, систематизованість, ефективність.

Основними способами аналізу грошових потоків є:

- логічні способи обробки інформації;
- способи детермінованого факторного аналізу;
- способи стохастичного факторного аналізу (кореляційний аналіз);

За ознаками часу аналіз грошових потоків поділяється на ретроспективний, який здійснюється після закінчення господарських операцій, та перспективний – здійснюється до початку господарських операцій.

Глибина аналізу грошових потоків визначається на вимогу управлінського персоналу, та поділяється на експрес-аналіз та поглиблений аналіз.

За ступенем охоплення об'єктів аналізу грошових потоків його поділяють на суцільний та вибірковий.

Аналіз руху грошових потоків доцільно проводити за наступними етапами (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Послідовність проведення аналізу руху грошових потоків,
[77, с.467]

Підсумовуючи результати аналізу грошових потоків ПрАТ «Елтік» за 2016-2018 рр., необхідно зазначити, що товариству необхідно прагнути збільшувати розміри вхідних грошових потоків від операційної діяльності, оскільки їх скорочення призводить до згортання обсягів діяльності, приросту збитковості, погіршення показників ліквідності та платоспроможності, зростання заборгованості перед постачальниками, подовження фінансового циклу, зниження рентабельності сукупного, власного капіталу підприємства.

Висновки за розділом 3

Аудит грошових коштів являє собою важливий складник аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності, яку проводить суб'єкт господарювання. Він проводиться за відповідними напрямками, які включають: аудит касових операцій, аудит операцій на поточному рахунку, аудит операцій на валютному та інших рахунках у банках. Дослідження цих напрямів дає змогу розробити висновок про доцільність та ефективність використання грошових коштів клієнтом.

Напрямами вдосконалення аудиту грошових коштів у касі та на рахунках у банку можуть бути такі:

- вибір оптимальної за складом та обсягом облікової інформації, яка забезпечить реалізацію завдань, поставлених перед аудитом грошових коштів у касі та на рахунках у банку. Це дасть змогу значно полегшити роботу аудитора та спрямувати його увагу лише на необхідну ділянку перевірки;

- розроблення та запровадження вдосконалених форм носіїв облікової інформації, найбільш адаптованих до структури, змісту та характеру інформації. За допомогою цього документи, які перевірятиме аудитор, будуть більш адаптованими до сучасних умов функціонування суб'єкта господарювання;

- розроблення та запровадження раціональних схем документообігу, що дадуть змогу з найменшими затратами трудових, матеріальних та фінансових

ресурсів забезпечити своєчасне виконання поставлених перед аудиторами завдань;

- використання узагальненого практичного досвіду роботи міжнародних та вітчизняних аудиторських фірм, розроблення типової методики аудиторської перевірки грошових коштів у касі та на рахунках суб'єктів господарювання у банках у розрізі галузей їхньої діяльності.

Аудит фінансової звітності за 2018 рік на ПрАТ «Елтік» здійснювала Аудиторська фірма «Фінансист». За результатами аудиту висловлена думка про те, що інформація Звіту про корпоративне управління в складі Звіту керівництва, що додається, складена в усіх суттєвих аспектах, відповідно до вимог пунктів 5-9 частини 3 статті 40-1 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» та не суперечить «Принципам корпоративного управління», які затверджені рішенням НКЦПФР від 22.07.2014р. № 955.

Відповідно до сучасних умов розвитку економіки України управління та аналіз грошових коштів суб'єктів господарювання – важлива складова фінансового планування.

Загальна система управління та аналізу грошових коштів підприємства включає низку принципів, методик, важелів та прийомів управління. Незалежно від виду діяльності підприємства грошові кошти є найціннішими його активами. Грошові активи перебувають в постійному русі забезпечуючи всі види діяльності підприємства: операційну, інвестиційну, фінансову.

грошові кошти є складною й багатоплановою фінансовою категорією, що використовується, як інструмент оцінки, засіб платежу та заощадження, є ресурсом і результатом діяльності підприємства, зумовлює його поточну та майбутню фінансову стійкість. Тому з огляду на безсумнівне значення коштів, як основного елемента забезпечення фінансової стійкості підприємства, здатність підприємства до проведення стабільної безкризової господарської діяльності, оптимізація і управління грошових потоків повинні стати одним з найважливіших напрямів діяльності підприємств.

Грошові кошти є найбільш мобільним і цінним ресурсом підприємства, тому аналіз їх руху і динаміки дозволяє виявити резерви раціонального використання, нові тенденції, зміни джерел надходження та напрямів витрачання, маневрувати коштами з найбільшою ефективністю.

Для аналізу обсягу, складу та структури грошових коштів підприємства використовують дані фінансової звітності, а саме: балансу (ф. № 1), приміток до річної фінансової звітності (форма №5), а також дані аналітичного та синтетичного обліку.

За даними розрахунків загальна сума грошових коштів та їх еквівалентів в національній валюті, протягом аналізованого періоду, збільшилася на 7,0 тис. грн. порівняно з 2016 роком та порівняно з 2017 роком. Найбільшу питому вагу в загальному розмірі грошових коштів займають кошти на поточному рахунку в банку – 100%.

Питома вага грошових коштів у вартості майна та оборотних активів товариства, протягом 2016-2018 років практично не змінюється. Якщо у 2016 році питома вага грошових коштів у вартості майна становила 0,95%, то у 2018 році підвищилася до 1,11%. Питома вага грошових коштів в оборотних активах у 2016 році становила 6,29%, а у 2017 році зменшилася до 5,7%, що відбулося за рахунок збільшення дебіторської заборгованості. Отже, можна стверджувати, що протягом аналізованого періоду ліквідність оборотних активів і майна ПрАТ «Елтік» практично не змінилися.

Аналогічну ситуацію спостерігаємо і щодо грошових коштів відносно поточних зобов'язань. А це означає, що у разі нагальної потреби товариство зможе розрахуватися з боргами та не відчуватиме брак коштів для здійснення поточної діяльності.

ВИСНОВКИ

Особливості грошових коштів, як об'єктів бухгалтерського обліку, можуть бути виявлені лише виходячи з їх економічної суті та з врахуванням понять, вироблених економічною наукою протягом останніх століть.

Проаналізувавши поняття «грошові кошти», ми прийшли до висновку, що найбільш точне визначення наступне: грошові кошти – готівка в касі, електронні гроші, залишки коштів на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані господарюючим суб'єктом упродовж будь-якого моменту часу для розрахунків під час здійснення господарських операцій.

Таким чином суть управління потоками грошових коштів зводиться до їх оптимізації і формування оптимальної структури капіталу підприємства. Грошові потоки повинні бути узгоджені між собою таким чином, щоб зберегти ліквідність (фінансову рівновагу) і при цьому уникнути надлишкової (нерентабельної) ліквідності. Тільки за такої умови процес діяльності може відбуватися без перешкод.

Основними критеріями управління грошовими потоками є ліквідність і доходність. У такому випадку є очевидним прояв суперечності між ліквідністю і доходністю: велика доходність будь-якої форми вкладення грошових коштів завжди оплачується зниженням ліквідності, а збільшення шансів на прибуток означає зростання ризику втрати капіталу.

Суб'єктом дослідження обрано Приватне акціонерне товариство «Елтік».

Основним видом діяльності ПрАТ «Елтік» є надання в оренду й експлуатацію власного нерухомого майна.

Протягом аналізованого періоду спостерігаємо тенденцію до зростання реалізації послуг на підприємстві, про що свідчить динаміка чистого доходу від реалізації. За останні два роки вартісний обсяг реалізації збільшився на 437,0 тис. грн (або в 1,8 разів) порівняно з 2016 роком.

Підприємство є збитковим і в 2018 році сума непокритого збитку досягла 2292,0 тис. грн. Витрати від операційної діяльності збільшилися, хоча

відбувається незначне зниження їх рівня. У 2018 році витрати, що припадають на 1 грн чистого доходу від реалізації, складали 1,01 грн, тоді як у 2016 році цей показник складав 1,01 грн.

Незмінність коефіцієнтів автономії та фінансової залежності свідчить про те, що аналізоване підприємство зберігає економічну незалежність від зовнішніх джерел фінансування. Аналіз показників платоспроможності показує, що підприємство є платоспроможним протягом всього аналізованого періоду.

За результатами досліджень виявлено, що підприємство є надлишково платоспроможним протягом останніх трьох років, крім того, спостерігається тенденція до збільшення всіх показників, які підлягали аналізу

Результати аналізу дозволяють зробити висновок про наявність стійкого фінансового стану, на що вказує розмір та тенденція зміни основних фінансових коефіцієнтів і низьку ділову активність, про що свідчать показники оборотності і прибутковості. У цій ситуації підприємству необхідно проводити заходи щодо економічного та фінансового оздоровлення.

Для аналізу обсягу, складу та структури грошових коштів підприємства використовують дані фінансової звітності, а саме: балансу (ф. № 1), приміток до річної фінансової звітності (форма №5), а також дані аналітичного та синтетичного обліку.

За даними розрахунків загальна сума грошових коштів та їх еквівалентів в національній валюті, протягом аналізованого періоду, збільшилася на 7,0 тис. грн. порівняно з 2016 роком та порівняно з 2017 роком. Найбільшу питому вагу в загальному розмірі грошових коштів займають кошти на поточному рахунку в банку – 100%.

Питома вага грошових коштів у вартості майна та оборотних активів товариства, протягом 2016-2018 років практично не змінюється. Якщо у 2016 році питома вага грошових коштів у вартості майна становила 0,95%, то у 2018 році підвищилася до 1,11%. Питома вага грошових коштів в оборотних активах у 2016 році становила 6,29%, а у 2017 році зменшилася до 5,7%, що відбулося за рахунок збільшення дебіторської заборгованості. Отже, можна стверджувати, що

протягом аналізованого періоду ліквідність оборотних активів і майна ПрАТ «Елтік» практично не змінилися.

Аналогічну ситуацію спостерігаємо і щодо грошових коштів відносно поточних зобов'язань. А це означає, що у разі нагальної потреби товариство зможе розрахуватися з боргами та не відчуватиме брак коштів для здійснення поточної діяльності.

Будь-які дослідження в бухгалтерському обліку, включаючи дослідження з обліку грошових коштів і грошових потоків, повинні проводитись у взаємозв'язку з економічним, юридичним напрямом та із зовнішнім середовищем в системі бухгалтерського обліку.

Грошові кошти є найбільш ліквідними активами. Вони присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також їх продаж і отримання виручки. З огляду на зазначене, основними завданнями обліку грошових коштів на ПрАТ «Елтік», є:

- здійснення контролю за дотриманням касової і розрахункової дисципліни, в тому числі за зберіганням, своєчасним надходженням і витрачанням отриманих в установах банку грошових коштів відповідно до їх цільового призначення;
- своєчасне і правильне оформлення документів і відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій по руху грошових коштів;
- проведення інвентаризації грошових коштів та відображення результатів інвентаризації на рахунках бухгалтерського обліку.

На ПрАТ «Елтік» документальне оформлення руху готівки здійснюється з використанням типових форм документів. Для здійснення безготівкових розрахунків на підприємстві, використовують систему «Клієнт-Банк».

На ПрАТ «Елтік» узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів (у національній та іноземній валюті в касах, на поточних, валютних та інших рахунках у банках), грошових документів (у національній та іноземній валюті), які знаходяться в касі підприємства (поштових марок, сплачених

проїзних документів тощо) та коштів у дорозі здійснюється в журналах і інших регістрах, що передбачені в системі «1С:Підприємство».

Надзвичайно актуальним на сьогодні є дослідження питання обліку операцій з електронними грошима.

На основі проведеного аналізу чинного законодавства, що регулює порядок використання та обліку електронних грошей, можна стверджувати, що впровадження нового субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» не вирішило суперечностей у питаннях сутності та обліку електронних грошей. Суворі обмеження для їх використання підприємствами стримують розвиток електронних платежів, ділової активності суб'єктів ринку, зручності та мобільності ведення бізнесу. Вважається, що з часом електронні гроші першої групи можуть витіснити традиційну готівку і чеки, тоді як електронні гроші другої групи замінять кредитні карти в Інтернет-розрахунках. У подальшому необхідно застосовувати досвід розвинених країн у формуванні напрямів удосконалення обліку електронних грошей суб'єктами господарювання в Україні.

Звітність підприємств є завершальним кроком системи бухгалтерського обліку, яка узагальнює і систематизує інформацію про діяльність підприємства та яка необхідна усім зацікавленим особам для прийняття ефективних економічних рішень. Добре налагоджена звітність підприємств є, безсумнівно, умовою будь-якого правильно організованого бізнесу.

Результати дослідження звіту про рух грошових коштів свідчать про необхідність усунення розбіжностей між національними і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Проте несуттєві розбіжності в окремих аспектах не означають невідповідність звітності вимогам МСБО, а спільні аспекти свідчать про намагання гармонізувати і наблизити законодавство України до міжнародних положень.

Звіт про рух грошових коштів крім того використовується фінансовими службами підприємств для потреб прогнозування та планування грошових потоків. За такого випадку даний документ розглядають не як форму публічної

фінансової звітності, а як внутрішній фінансовий документ, що забезпечує зведення та узагальнення фінансових даних щодо основних бюджетів підприємства та формування прогнозного (планового) Звіту про рух грошових коштів, що відображає очікувану зміну величини грошових коштів суб'єкта господарювання в результаті надходження або вибуття грошових ресурсів при здійсненні операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Аудит грошових коштів являє собою важливий складник аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності, яку провадить суб'єкт господарювання. Він проводиться за відповідними напрямками, які включають: аудит касових операцій, аудит операцій на поточному рахунку, аудит операцій на валютному та інших рахунках у банках. Дослідження цих напрямів дає змогу розробити висновок про доцільність та ефективність використання грошових коштів клієнтом.

Напрямами вдосконалення аудиту грошових коштів у касі та на рахунках у банку можуть бути такі:

- вибір оптимальної за складом та обсягом облікової інформації, яка забезпечить реалізацію завдань, поставлених перед аудитом грошових коштів у касі та на рахунках у банку. Це дасть змогу значно полегшити роботу аудитора та спрямувати його увагу лише на необхідну ділянку перевірки;

- розроблення та запровадження вдосконалених форм носіїв облікової інформації, найбільш адаптованих до структури, змісту та характеру інформації. За допомогою цього документи, які перевірятиме аудитор, будуть більш адаптованими до сучасних умов функціонування суб'єкта господарювання;

- розроблення та запровадження раціональних схем документообігу, що дадуть змогу з найменшими затратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів забезпечити своєчасне виконання поставлених перед аудиторами завдань;

- використання узагальненого практичного досвіду роботи міжнародних та вітчизняних аудиторських фірм, розроблення типової методики аудиторської

перевірки грошових коштів у касі та на рахунках суб'єктів господарювання у банках у розрізі галузей їхньої діяльності.

Аудит фінансової звітності за 2018 рік на ПрАТ «Елтік» здійснювала Аудиторська фірма «Фінансист». За результатами аудиту висловлена думка про те, що інформація Звіту про корпоративне управління в складі Звіту керівництва, що додається, складена в усіх суттєвих аспектах, відповідно до вимог пунктів 5-9 частини 3 статті 40-1 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» та не суперечить «Принципам корпоративного управління», які затверджені рішенням НКЦПФР від 22.07.2014р. № 955.

Відповідно до сучасних умов розвитку економіки України управління та аналіз грошових коштів суб'єктів господарювання – важлива складова фінансового планування.

Загальна система управління та аналізу грошових коштів підприємства включає низку принципів, методик, важелів та прийомів управління. Незалежно від виду діяльності підприємства грошові кошти є найціннішими його активами. Грошові активи перебувають в постійному русі забезпечуючи всі види діяльності підприємства: операційну, інвестиційну, фінансову.

грошові кошти є складною й багатоплановою фінансовою категорією, що використовується, як інструмент оцінки, засіб платежу та заощадження, є ресурсом і результатом діяльності підприємства, зумовлює його поточну та майбутню фінансову стійкість. Тому з огляду на безсумнівне значення коштів, як основного елемента забезпечення фінансової стійкості підприємства, здатність підприємства до проведення стабільної безкризової господарської діяльності, оптимізація і управління грошових потоків повинні стати одним з найважливіших напрямів діяльності підприємств.

Грошові кошти є найбільш мобільним і цінним ресурсом підприємства, тому аналіз їх руху і динаміки дозволяє виявити резерви раціонального використання, нові тенденції, зміни джерел надходження та напрямів витрачання, маневрувати коштами з найбільшою ефективністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балабанов И. Т. Деньги и финансовые институты / Балабанов И.Т., Гончарук О. В., Савинская Н. А. – СПб. : Питер, 2006. – 224 с
2. Береза С.Л. Побудова облікової політики грошових активів та дебіторської заборгованості / С. Д. Береза // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – 2003. – № 1(23). – С. 35.
3. Бланк И. А. Управление финансовой стабилизацией предприятия / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2003. – 796
4. Блатов Н.А. Основы общей бухгалтерии. Изд. 5-е. – М.-Л. – 1931. – 557 с.
5. Бондарева Е. Движение денежных средств в русле отчетности / Е. Бондарева // Бухгалтерия. – 2006. – №5(628). – С.76-83.
6. Будяк В. Звіт про рух грошових коштів як джерело інформації для управління прибутком підприємства / В.Будяк // Економіка. Фінанси. Право. – №3. – 2006 р. – С. 28-30.
7. Бутинець Ф. Ф. Аудит : підруч. [для студентів спеціальності „Облік і аудит” вищих навчальних закладів]. – 2-е вид., перероб. та доп. / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2002. – 672 с.
8. Бухгалтерський фінансовий облік : [підручник для студентів спеціальності „Облік і аудит” вищих навчальних закладів] : 4-е вид., доп. і перероб. / [Ф. Ф. Бутинець, О. С. Бородкін, А. М. Герасимович, Г. Г. Кірейцев та ін.] ; за редакцією проф. Ф.Ф. Бутиця. – Житомир: ПП „Рута”, 2002. – 688 с.
9. Васина А. А. Финансовая диагностика и оценка проектов / А. А. Васина. – СПб. : Питер, 2004. – 448 с.
10. Вигівська І.М. Особливості складання звіту про рух грошових коштів за вітчизняними та міжнародними стандартам / І.М. Вигівська // Вісник ЖДТУ. – 2009. – № 4(34). – С. 41-49.
11. Височан О.С. Міжнародний досвід побудови ефективної системи аудиту грошових коштів на підприємстві / О. С. Височан // Логістика. Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. – 2006. – №552. – С. 26-

32.

12. Височан О.С. Наукові підходи до визначення понять „гроші” та „грошові кошти” / О.С. Височан // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: економіка. – 2005. – №18. – С.27–33.

13. Височан О.С. Облік руху грошових коштів як інформаційна база системи аналізу ліквідності підприємства / О.С. Височан // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: економіка. – 2004. – №17. – С.192-197.

14. Височан О.С. Оптимізація середнього залишку грошових коштів на підприємстві / О.С. Височан / Проблеми економіки та управління. – 2004. – №507. – С.117-122.

15. Вишняков В. Г. Управлінська звітність про наявність і рух грошових коштів та їхніх еквівалентів / В.Г. Вишняков, О. О. Осідач // Менеджмент та підприємництво в Україні: Етапи становлення та проблеми розвитку. – 2006. – №570. – С.13-19.

16. Вишняков В. Г. Формування моделі активного контролю та її реалізація на ділянці обліку грошових коштів і їх еквівалентів / В.Г. Вишняков // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №2. – С.50-56.

17. Володина Н. В. Анализ денежных потоков на базе отчета о движении денежных средств (опыт ряда европейских стран) / Н. В. Володина // Вестник Финансовой академии. – 2007. – №2 (14). – С.50-54.

18. Голов С. Ф. Отчет о движении денежных средств. / С. Ф. Голов // Финансовый Директор® ISSN 1680 – 1148. – 2004. – № 4 (20). – Режим доступа до статті: http://gaap.ru/biblio/gaap-ias/compare_rus2/055.asp.

19. Гончар В. Попит на електронні гроші зростає/ В. Гончар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://globalmoney.ua/ru/about/zmi/poput_na_elektronni_gamanci_zrostaе.html

20. Горицька Н. Суть і порядок заповнення звіту про рух грошових коштів згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 4 / Н. Горицька //

Галицькі контракти. – 1999. – № 51. – С.35-37

21. Горячун Т. Бухгалтерський облік операцій з розповсюдження електронних грошей / Т. Горячун – 2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://audit-alliance.com.ua/buxgalterskij-oblik-operacij-z-rozpovsyudzhennya-elektronnix-groshej/>;

22. Господарський кодекс України від 16.01.03 № 436-IV, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.opec.ru/library/article.asp

23. Гриліцька А.В. Математичні моделі оптимізації коштів та аналіз руху грошових коштів / А. В. Гриліцька // Економіст. – 2005. – № 9. – С. 50–53.

24. Гриліцька А.В. Оптимізація залишків грошових коштів / А. В. Гриліцька // Матеріали IV-ої Міжнародної науково-практичної конференції „Теорія і практика сучасної економіки”. Черкаси: ЧДТУ, 2008. – С. 269–273.

25. Гринів Т.Т. Використання прямих іноземних інвестицій у формі грошових коштів на підприємствах України / Т.Т. Гринів, О.С. Височан // Вісник Академії економічних наук України: науковий щорічник. – 2002. – № 2. – С.126-128.

26. Гроші та кредит: [Підручник] / [М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.] / ; за заг. ред. М.І. Савлука. – К. : КНЕУ, 2001. – 602с.

27. Гутгарц К. Електронні гроші як засіб платежу в Україні / К. Гутгарц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua.prostobiz.ua/biznes/upravlinnya_biznesom/statti/elektronni_groshi_yak_zasib_platezhu_v_ukrayini

28. Даньків Й.Я. Особливості організації бухгалтерського обліку і аудиту операцій з векселями в умовах економічної трансформації / Й. Я. Даньків // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Економіка”. Випуск 24. – Ужгород, 2007. – С.241-246.

29. Даньків Й.Я. Сутність та принципи аналізу фінансової стійкості / Й. Я. Даньків // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки // Випуск 11. – Черкаси: ЧДТУ, 2004. – С.189-193.

30. Диланян Ф. Т. Экономико-правовое содержание понятий денег, денежного обращения и денежной системы / Ф. Т. Диланян // Право и жизнь. – 2003. – №53 (1).
31. Долан Э. Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Долан Эдвин Дж., Кэмпбелл Колин Д., Кэмпбелл Розмари Дж. ; пер. с англ. – СПб. : Санкт-Петербург оркестр, 1994. – 493 с.
32. Дружиловская Т. Отчет о движении денежных средств по российским и международным стандартам / Т. Дружиловская. // Закон. Финансы. Налоги. – 2002. – №9 (177). – С. 10.
33. Дьякова Ю. Н. Проблема классификации денежных потоков / Ю. Н. Дьякова // Сборник научных трудов Северо-Кавказского государственного технического университета. Серия „Экономика”. – 2002. – №8. – С.56-63
34. Евтух А. Т. Законы денег через призму современной финансовой науки / А. Т. Евтух // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №4(34). – С.3–12.
35. Електронні гроші в українському інтернеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.knl.ua/spravka_potr.php?id=357&cat=8.
36. Євтух О. Т. Інформаційна сутність грошей через призму сучасних фінансів / О. Т. Євтух // Фінанси України. – 2003. – №7. – С.3–8.
37. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” : за станом на 1 вересня 2008р. // Офіційний вісник України. – 1999. – №33. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>
38. Закон України „Про Національний банк України” (зі змінами і доповненнями): // Офіційний вісник України. – 1999. – №24. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
39. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
40. Зарвій Т.М. Звіт про рух грошових коштів: джерела та напрями

потоків руху грошових коштів / Т.М.Зарвій / Вісник ЖІТІ. – 2008. – № 16. – С. 50.

41. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : [навч. посіб.] / С. В. Івахненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 349 с.

42. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р. № 291 (із змінами від 28.10.2011 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0893-99>

43. Калюга Є. В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : [Монографія] / Є. В. Калюга. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.

44. Калюта Т.А. Етапи аудиту Звіту про рух грошових коштів / Т.А. Калюта // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. Житомир: ЖДТУ. – 2005. – № 1 (31). – С. 79-85.

45. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 768 с.

46. Корягін М. В. Класифікація грошових коштів / М. В.Корягін, О. С. Височан // Матеріали IV-ой Международной научной конференции „Развитие бухгалтерского учета и контроля в контексте европейской интеграции”. – Житомир-Краматорск (19-20 мая 2005 г.). – С.146–152.

47. Корягін М.В. Актуальні питання визнання та обліку еквівалентів грошових коштів в Україні / Корягін М.В. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №2. – С.27-34.

48. Корягін М.В. Взаємозв'язок Звіту про рух грошових коштів з іншими формами звітності та типологія помилок при його складанні / М.В.Корягін // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – №2. – С.31-37.

49. Корягін М.В. Звіт про рух грошових коштів: вітчизняний та міжнародний підходи / Корягін М.В., Височан О.С. // Проблеми економіки та управління. – 2003. – № 484. – С.104-109.

50. Корягін М.В. Методика відображення окремих господарських операцій у Звіті про рух грошових коштів / Корягін М.В., Височан О.С. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – №9. – С.6-17.
51. Корягін М.В. Місце еквівалентів грошових коштів у загальній структурі фінансових активів підприємства / Корягін М.В., Височан О.С. // Менеджмент та підприємництво в Україні: Етапи становлення та проблеми розвитку. – 2007. – №577. – С.175-184.
52. Корягін М.В. Сегментація процесу контролю за наявністю і рухом грошових коштів та їх еквівалентів / М. В. Корягін // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія „Економіка”. – 2007. – Спецвипуск № 22. Частина 2. – С.169-175.
53. Косміна Р. М. Бухгалтерський облік : [навч. посіб.] / Р. М. Косміна – К. : Вища шк., 2003. – 174 с.
54. Косой А. М. Современные деньги / А. М. Косой // Деньги и кредит. – 2002. №6. – С.42-52.
55. Красавина Л. Н. Актуальные проблемы денег и денежного обращения (по материалам встречи „за круглым столом”, проведенной Финансовой академией при Правительстве Российской Федерации совместно с редакцией журнала „Деньги и кредит” в октябре 2001 г.) / Л. Н. Красавина, Е. П. Баранова // Деньги и кредит. – 2002. – №1. – С.59–63.
56. Кундря-Висоцька О. П. Бухгалтерський облік: [навч. посіб.] / О. П. Кундря-Висоцька. – К. : Алерта, 2004. – 303 с.
57. Лемещенко П. С. Институциональный аспект современной теории денег: начало анализа / П. С. Лемещенко // Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна. – 2005. – Випуск 89-2. – С.62–67.
58. Ловінська Л. Г. Гроші в сучасній системі бухгалтерського обліку / Л. Г. Ловінська // Економіка України. – 2004. – №2(507). – С.12–21.
59. Максutow С. Учет и анализ денежных потоков предприятия / С. Максutow // Вестник бухгалтера и аудитора Украины. – 2002. – №18. – С.4–7.
60. Меліхова Т. О. Розробка програми аудиту касових операцій для

підвищення ефективності діяльності підприємства / Т. О. Меліхова, Т. В. Манойло // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013. – № 2. – С. 97-106. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Rbetu_2013_2_17.

61. Мельничук В. Г. Економіка: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В. Г. Мельничук, Г. О. Ковальчук, В. О. Огнев'юк. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Навч. книга, 2004. – 368 с.

62. Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності : затв. наказом Міністерства фінансів України від 22 грудня 2008 р. № 1524 // Фінансова звітність: від стандартів до практики. Збірник систематизованого законодавства. Бухгалтерія. – 2011. Вип. 1. – 357 с.

63. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг.. Видання 2016-2017 років. – [Електронний ресурс] – Спосіб доступу : URL: http://www.apu.com.ua/attachments/article/1151/2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C1.pdf (дата звернення: 18.08.2018)

64. Найшуль В. А. Многовалютные конкурентные денежные системы : доклад на экспертном совете Рабочего центра экономических реформ правительства РФ 19.02.1992г. [Електронний ресурс] / В. А. Найшуль. – Режим доступу до статті: <http://www.libertarium.ru/libertarium>

65. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом М-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. – [Електронний ресурс] – Спосіб доступу : <http://www.interbuh.com.ua>.

66. Нікіфоров П. О. Теорія та методологія регулювання грошового обігу / П. О. Нікіфоров. – Чернівці : Рута, 2002. – 327 с.

67. Онищенко О. В. Облік та оцінка фінансових інвестицій в сучасних умовах на підприємствах України / О. В. Онищенко // Регіональні перспективи. – 2002. – №1(20). – С.127–129.

68. Павлюк В. В. Контроль і ревізія: [навчальний посібник] / В. В. Павлюк, В. М. Сердюк, Ш. М. Акаєв. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 196 с.

69. Пархоменко В. Удосконалення звіту про рух грошових коштів / В. Пархоменко // Вісник податкової служби України. – 2010. – № 26. – С. 19-23.
70. Петренко С. Сущность аудита и реализация его функций службой контроллинга / С. Петренко // Вестник бухгалтера и аудитора Украины. – 2003. – №9–10. – С.42–44.
71. Петрик О. Методика аудиторської перевірки Звіту про рух грошових коштів / О. Петрик // Вісник податкової служби України. – № 30. – 2003. – С. 57-64.
72. Петрук О.М. Облік і контроль міжнародних розрахунків із застосуванням інформаційно-комп'ютерних технологій / Петрук О.М., Легенчук С.Ф./ Вісник ЖДТУ / Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – № 2 (32). – С. 152-166.
73. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 1. – С. 3 – 95
74. Пласкова Н. С. Порядок составления отчета о движении денежных средств в соответствии с МСФО / Н.С. Пласкова // Финансовая газета. – 2004. – №51.
75. Платонов Е. И. Современная интерпретация понятия „электронные деньги”: модель денежных обязательств / Е. И. Платонов, В. А. Кузнецов // Деньги и кредит. – 2002. – №9. – С. 30-35.
76. Плікус І. Й. Аналіз грошових потоків промислового підприємства / І. Й. Плікус // Регіональні перспективи. – 2002. – №5(24). – С.78-81.
77. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / В. О. Подольська, О. В. Яріш ; Мін-во інформатизації України, Полтавський ун-т споживчої кооперації України. – К. : ЦНЛ, 2007. – 488 с.
78. Положення «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів», затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 05.11.2014 № 705 -[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

79. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.2017 № 148. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
80. Положення про електронні гроші в Україні: затверджене постановою Правління НБУ від 04.11.2010 р. № 481 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>
81. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей: постанова Правління Національного банку України від 04.11.2010 р. №481: станом на 17.11.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1121-13>
82. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>
83. Радіонова І. Ф. Економіка (рівень стандарту, економічний рівень). 11 клас /І.Ф. Радіонова – Кам'янець- Подільський: Аксіома, 2011. – С. 48-49.
84. Самохин Ю. Отчет о движении денежных средств / Ю. Самохин // Бухгалтерские вести (Приложение к газете „Деловой Петербург”). – 2003. №27.
85. Сахарцева І. І. Теоретико-методологічні аспекти формування програм аудиту: [Монографія] / І. І. Сахарцева. – К. : Кондор, 2005. – 374 с.
86. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні: науково-аналітичні матеріали. – Вип. 10 / П. М. Сенищ, В. М. Кравець, В.І.Міщенко, О. О. Махаєва, В. В. Крилова, Н. В. Грищук – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. – 2008. – С. 14.
87. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: [навч. посібник] : 3-тє вид., перероб. і доп. / В. В. Сопко – К. : КНЕУ, 2000. – 578 с.
88. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2004. 412с.
89. Сорокина Е.М. Анализ денежных потоков предприятия: теория и

практика в условиях реформирования российской экономики: [моногр.] / Е. М. Сорокина. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 176 с.

90. Стрельников М. Особенности размещения и учета на предприятии банковских депозитов / М. Стрельников // Вестник бухгалтера и аудитора Украины. – 2005. – №1-2. – С.44-45.

91. Стряпчев А. Ю. Адаптация отечественной отчетности к требованиям международных стандартов отражения информации о движении денежных средств / А. Ю. Стряпчев // Поволжский гуманитарный журнал. Экономика. Электронный научный журнал. – 2004. – №1.

92. Ступаченко І.В. Удосконалення обліку і контролю за збереженістю і використанням грошових коштів/ І.В. Ступаченко / Організаційно- економічні проблеми АПК. Наукове видання. Ч. 3. [за ред. П.Т. Каблука]. Київ, 2001. – 511 с.

93. Теслюк В. М. Складання Звіту про рух грошових коштів / В. М. Теслюк, А. В. Дехтяренко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Серія “Фінанси і кредит”, 2011. – № 1. – С.62-67.

94. Финансы. Денежное обращение. Кредит : [учебник для вузов] / [Дробозина Л.А., Окунева Л.П., Андросова Л.Д. и др.] ; под ред. Л. А. Дробозиной. – М. : Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 479 с.

95. Фінансово-економічний аналіз: підручник/ [П. Ю. Буряк, М. В. Римар, М. Т. Бець та ін.] ; під заг. ред. П. Ю. Буряка, М. В. Римара. – К. : Професіонал, 2004. – 528 с.

96. Хамидуллина Г. Р. Развитие системы контроля затрат в целях повышения эффективности финансово-хозяйственной деятельности предприятий / Г.Р. Хамидуллина // Вестник ТИСБИ. – 2007. – №3.

97. Хом'як Р.Л. Удосконалення методики складання Звіту про рух грошових коштів у системі інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень / Р.Л. Хо'мяк, І.Л. Цюцяк // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”: “Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи встановлення та проблеми розвитку”. – Львів: В-во

Національного університету “Львівська політехніка”. – 2007. – № 57. – С 400-406.

98. Хорин А. Н. Отчёт о движении денежных средств / А.Н. Хорин. // Бухгалтерский учёт. – 2005. – №5. – С.58-67.

99. Хоружий С. Г. Виконання угод з цінними паперами в депозитарній системі / С. Г. Хоружий // Фінансові ризики. – 2001. – №1.

100. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]// Відомості Верховної Ради України 18.12.2016 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>.

101. Чорна С. Грошові кошти як об’єкт бухгалтерського обліку / С. Чорна // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – №3. – С.46–54.

102. Ширенбек Х. Экономика предприятия: [учебник для вузов] : 15-е издание : пер. с немецкого / Хеннер Ширенбек. – СПб. : Питер, 2004. – 848 с.

103. Ясишена В. В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація / В. В. Ясишена // Економічний аналіз. – 2008. – № 2 (18). – С. 321-324.